

Indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden – Försäkringskassan som centralmyndighet

En vägledning är i första hand ett stöd för Försäkringskassans medarbetare vid ärendehandläggning och utbildning. Den innehåller en samlad information om vad som gäller på det aktuella området, uppdelat på tillämpnings- och metodstödsavsnitt.

En vägledning kan innehålla beskrivningar av

- författningsbestämmelser
- allmänna råd
- förarbeten
- rättspraxis
- JO:s beslut

En vägledning kan även innehålla beskrivningar av hur man ska handlägga ärenden på det aktuella området och vilka metoder som då ska användas.

Vägledningarna uppdateras fortlöpande. Ändringar arbetas in i den elektroniska versionen. Den elektroniska versionen hittar du på [http://www.forsakringskassan.se/Om Försäkringskassan/Dina rättigheter och skyldigheter/Vägledningar och rättsliga ställningstaganden – Vägledningar](http://www.forsakringskassan.se/Om_Forsakringskassan/Dina_rattigheter_och_skyldigheter/Vagledningar_och_rattsliga_stallningstaganden_-_Vagledningar).

Du som arbetar på Försäkringskassan hittar dem också på Fia.

Upplysningar: Försäkringskassan
Rättsavdelningen

Innehåll

Förkortningar och ordförklaringar	7
Sammanfattning	9
Läsanvisningar	11
Vanliga begrepp	12
1 Inledning	15
2 Underhållsbidrag	17
2.1 Allmänt om underhållsskyldighet	17
2.2 Regler om underhållsbidrag.....	18
2.2.1 <i>Metodstöd – så bedömer du enligt vilket lands lag ett avtal är upprättat</i>	19
2.2.2 <i>Ändring av underhållsbidrag</i>	19
2.2.3 <i>Behörig domstol</i>	19
2.2.4 <i>Kostnader i mål om underhållsbidrag</i>	20
2.2.5 <i>Domstolsprocessen</i>	20
2.2.6 <i>Överklagande</i>	20
2.2.7 <i>Laga kraft</i>	21
2.2.8 <i>Förfallotidpunkt för avgöranden från domstol</i>	21
2.2.9 <i>Förfallotidpunkt för avtal om underhållsbidrag</i>	21
3 Regler för internationellt samarbete	23
3.1 Övergripande beskrivning av internationella regler som omfattar frågor om underhåll	23
3.1.1 <i>Domstols behörighet</i>	23
3.1.2 <i>Erkännande och verkställighet</i>	24
3.1.3 <i>Lagval</i>	26
3.1.4 <i>Administrativt samarbete</i>	27
3.2 Om Haagkonferensen för internationell privaträtt	27
3.3 Metodstöd – Försäkringskassans externa kontakter	28
3.3.1 <i>Justitiedepartementet</i>	28
3.3.2 <i>Centralmyndigheter och förmedlande/mottagande organ i andra länder</i>	28
3.3.3 <i>Nordiska myndigheter</i>	28
3.3.4 <i>Svenska advokater</i>	28
3.3.5 <i>Rättshjälpsmyndigheten</i>	28
3.3.6 <i>Kronofogdemyndigheten</i>	29
4 Det nordiska samarbetet	30
4.1 Liten nordisk ordlista	31
4.2 Att fastställa underhållsbidrag i nordiska ärenden när parterna inte bor i samma land	31
4.3 Att driva in underhållsbidrag i de nordiska länderna.....	31
4.4 Metodstöd – ansökningar om indrivning av underhållsbidrag	32
4.5 Danmark	33
4.6 Finland	35
4.7 Island.....	36
4.8 Norge	36

5	Samarbetet inom EU	38
5.1	Tillämpningsområde.....	39
5.2	Behörighet.....	39
5.2.1	<i>Metodstöd – behörighet</i>	39
5.3	Erkännande, verkställbarhet och verkställighet av domar och andra avgöranden om underhåll.....	40
5.3.1	<i>Storbritannien – speciella regler</i>	40
5.3.2	<i>Svenska och finska avtal om underhållsbidrag</i>	40
5.3.3	<i>Offentligt organ som sökande</i>	41
5.3.4	<i>Preskription vid verkställighet</i>	41
5.3.5	<i>Förnyad prövning</i>	42
5.4	Rättshjälp.....	42
5.4.1	<i>Rättshjälp för ansökningar genom centralmyndigheter för underhåll till barn under 21 år</i>	43
5.4.2	<i>Rättshjälp i övriga fall</i>	44
5.4.3	<i>Återkrav av kostnader</i>	44
5.5	Lagval.....	44
5.5.1	<i>Huvudregeln</i>	45
5.5.2	<i>Undantag från huvudregeln</i>	45
5.5.3	<i>Räckvidden av den lag som har valts och underhållsbidraget storlek</i>	45
5.6	Samarbete mellan centralmyndigheter.....	46
5.6.1	<i>Begärande och anmodad centralmyndighet</i>	46
5.6.2	<i>Centralmyndighetens allmänna och särskilda uppgifter</i>	46
5.6.3	<i>Ansökningar genom centralmyndigheterna</i>	46
5.6.4	<i>Handläggning av ärenden genom centralmyndigheten</i>	50
5.6.5	<i>Framställningar</i>	52
5.6.6	<i>Centralmyndighetens tillgång till uppgifter</i>	52
5.6.7	<i>Vidarebefordran och användning av uppgifter</i>	53
5.6.8	<i>Fullmakt</i>	53
5.6.9	<i>Metodstöd – fullmakt</i>	53
5.6.10	<i>Språk</i>	53
5.6.11	<i>Speciellt om nordiska ärenden och underhållsförordningen</i>	54
5.6.12	<i>Centralmyndighetens kostnader</i>	54
5.7	Formulär.....	55
5.8	Underhållsförordningen och svenska bestämmelser.....	55
5.8.1	<i>Erkännande och verkställbarhetsförklaring</i>	56
5.8.2	<i>Förnyad prövning</i>	56
5.8.3	<i>Rättshjälp</i>	56
5.8.4	<i>Sekretess</i>	56
5.8.5	<i>Vidarebefordran av uppgifter till utländska myndigheter</i>	57
5.8.6	<i>Metodstöd – utlämnande av uppgifter till sökande</i>	57
5.9	Försäkringskassan som begärande centralmyndighet.....	57
5.9.1	<i>Framställan</i>	58
5.9.2	<i>Ansökan om erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet av en dom</i>	58
5.9.3	<i>Ansökan om att få en ny dom och ansökan om ändring av en dom</i>	59
5.10	Försäkringskassan som anmodad centralmyndighet.....	60
5.10.1	<i>Framställan</i>	60
5.10.2	<i>Ansökningar</i>	60
5.10.3	<i>Metodstöd – ansökningar</i>	61

5.10.4	Metodstöd – samförståndslösningar.....	61
5.10.5	Delgivning	62
5.10.6	Underrättelse vid insamling av uppgifter.....	62
5.11	Direkta ansökningar	62
5.12	Europaparlamentets och rådets EG-förordning nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar.....	62
5.13	Övergångsbestämmelser.....	63
6	Samarbete mellan länder utanför EU enligt New York-konventionen.....	64
6.1	När tillämpas New York-konventionen?.....	64
6.1.1	Kontakter mellan myndigheter.....	65
6.2	Grupper som omfattas av New York-konventionen.....	65
6.3	Metodstöd – språk och översättningar.....	65
6.4	New York-konventionen och kostnader	66
6.5	Ansökningar	67
6.5.1	Ansökan om att få underhållsbidrag fastställt.....	67
6.5.2	Ansökan om erkännande och verkställighet.....	67
6.6	Försäkringskassan som förmedlande organ.....	67
6.6.1	Indrivning av underhållsbidrag – boförälderns medverkan.....	67
6.6.2	Delgivning av beslut om underhållsstöd	68
6.7	Försäkringskassan som mottagande organ	68
6.7.1	Fastställa underhållsbidrag.....	69
6.7.2	Verkställighetsförklaring.....	70
6.7.3	Verkställighet	71
6.7.4	Svensk rättshjälp.....	72
6.7.5	Betalning av underhållsbidrag	73
6.8	Tillämpningen av de internationella reglerna	73
7	Samarbete mellan länder utanför EU enligt 2007 års Haagkonvention	74
7.1	Bakgrund.....	74
7.2	När tillämpas 2007 års Haagkonvention?.....	74
7.3	Kontakten mellan myndigheter	75
7.3.1	Begäran om uppgifter	75
7.3.2	Sekretess	75
7.4	Grupper som omfattas av 2007 års Haagkonvention	76
7.4.1	Offentliga organ som sökande.....	77
7.5	Språk och översättning	77
7.6	2007 års Haagkonvention och kostnader	77
7.7	Behörighet.....	78
7.8	Ansökningar	79
7.8.1	Metodstöd – ansökningar	79
7.9	Formulär.....	79
7.10	Erkännande och verkställighet.....	80
7.11	Direkta ansökningar	80
7.12	iSupport – ett elektroniskt ärendehanteringssystem.....	80
8	Sveriges samarbete med USA.....	82
8.1	2007 års Haagkonvention.....	82
8.1.1	USA:s reservationer mot 2007 års Haagkonvention	82
8.2	Sveriges samarbete med USA före 2007 års Haagkonvention.....	83
8.3	Centralmyndighet i USA.....	83

9	Anstånd och betalningsplan i ärenden med underhållsbidrag.....	85
9.1	Anstånd i ärenden med underhållsbidrag	85
9.2	Betalningsplan när den bidragsskyldige bor utomlands	85
	Källförteckning.....	86
	Konventioner som tillämpas i samband med indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden	92
	Lista verkställighetskonventioner/förordningar samt datum för ikraftträdande	97

Förkortningar och ordförklaringar

1958 års Haagkonvention	Haagkonventionen av den 15 april 1958 om erkännande och verkställighet av avgöranden om underhåll till barn
1973 års Haagkonvention	Haagkonventionen av den 2 oktober 1973 om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet
1988 års Lugano-konvention	Konventionen av den 16 september 1988 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område
2007 års Lugano-konvention	Konventionen av den 30 oktober 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
2007 års Haagkonvention	Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar
2007 års Haagprotokoll	Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet
Bryssel-I förordningen	Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
EFTA	European Free Trade Association (Europeiska frihandels-sammanslutningen)
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken
FFU	Folketrygdkontoret för Utenlandssaker
Fia	Försäkringskassans intranät
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
FN	Förenta Nationerna
FPLS	Federal Parent Locator Service
FÖD	Försäkringsöverdomstolen
HD	Högsta domstolen
KK	Kunglig Kungörelse
NAV	Ingen förkortning utan ett egennamn. Stod ursprungligen för Ny Arbeids- och Velferdsforvaltning. Förvaltar både statlig och kommunal verksamhet

NAVI	NAV:s Innkrevingscentral
New York-konventionen	FN:s konvention den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Nordisk indrivningskonvention	Konvention med Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag. Oslo den 23 mars 1962
OCSE	Office of Child Support Enforcement
OSL	Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
PLS	Parent Locator Service
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
RFFS	Riksförsäkringsverkets författningssamling
SFB	Socialförsäkringsbalken
RFV	Riksförsäkringsverket
SFS	Svensk författningssamling
SvJT	Svensk Juristtidning
TI	Trygdeetatens Innkrevingscentral
UB	Utsökningsbalken
UIFSA	Uniform Interstate Family Support Act
Underhållsförordningen	Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet
URESAs	Uniform Reciprocal Enforcement of Support Act
USL	Lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Sammanfattning

Vägledningen beskriver hur indrivning av underhållsbidrag går till i internationella ärenden och vilka svenska och internationella regler som ligger till grund för handläggningen. Vägledningen ska vara ett stöd i det dagliga arbetet på Försäkringskassan med att tillämpa reglerna på ett riktigt sätt.

De övergripande reglerna för Försäkringskassans arbete med dessa internationella ärenden återfinns i

- FN:s konvention av den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet (New York-konventionen)
- konventionen med Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag från den 23 mars 1962 (nordisk indrivningskonvention)
- socialförsäkringsbalken (SFB), som från och med den 1 januari 2011 har ersatt lagen (1996:1030) om underhållsstöd (USL)
- rådets förordning (EG) nr 4/2009 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (underhållsförordningen)
- Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar (2007 års Haagkonvention) som för EU trädde ikraft den 1 augusti 2014.

Reglerna om underhållsbidrag finns primärt i 7 kap. föräldrabalken (FB). Det är viktigt att ha kunskaper om den svenska lagstiftningen om underhållsbidrag, bland annat för att Försäkringskassan ska kunna informera myndigheter i andra länder om de svenska reglerna. Därför behandlar ett kapitel i vägledningen bestämmelserna i FB på en övergripande nivå.

Det finns internationella regler för indrivning av underhållsbidrag som Sverige ska rätta sig efter i samarbetet med andra länder. Reglerna behandlar frågor om erkännande och verkställighet av domar, lagval, domsrättsfrågor och administrativt samarbete. De består av EU-förordningar, multilaterala konventioner och bilaterala överenskommelser med merparten av USA:s delstater.

Bestämmelserna om administrativt samarbete mellan myndigheter finns i underhållsförordningen, New York-konventionen och 2007 års Haagkonvention. Dessa tre instrument är grunden för Försäkringskassans handläggning. De beskriver vilken hjälp som Försäkringskassan kan få från andra länder och vilken hjälp vi själva ska ge till andra länder.

Underhållsförordningen gäller inom EU och ska tillämpas från och med den 18 juni 2011. Det innebär att alla frågor som gäller underhållsskyldighet i gränsöverskridande ärenden inom EU är reglerade i ett rättsligt dokument som gäller för alla EU:s medlemsländer. Försäkringskassan är centralmyndighet för underhållsförordningen.

New York-konventionen gäller för övriga konventionsländer, främst Australien, Makedonien, Serbien, Montenegro, Nya Zeeland och Schweiz. I vissa ärenden med gamla avgöranden om underhåll kan New York-konventionen också komma att gälla i samarbetet med EU:s medlemsländer. Försäkringskassan är förmedlande och mottagande organ för ärenden enligt New York-konventionen.

2007 års Haagkonvention gäller mellan de länder som har ratificerat den: Albanien, Bosnien-Hercegovina, Norge, Ukraina, samtliga EU-stater m.fl. Det är EU och inte enskilda medlemsstater som anslutit sig till konventionen, men underhållsförordningen gäller fortsatt mellan medlemsstaterna. I Sverige är Försäkringskassan centralmyndighet för 2007 års Haagkonvention.

Övriga internationella regler behandlar erkännande och verkställighet av utländska avgöranden samt regler för vilket lands lag som ska tillämpas och regler för vilket lands domstol eller myndighet som har rätt att pröva ett ärende om underhållsbidrag.

Läsanvisningar

Den här vägledningen ska i första hand vara ett stöd för Försäkringskassans medarbetare i handläggningen av indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden. Den kan även vara ett hjälpmedel vid utbildning och informationsspridning.

Vägledningen redovisar och förklarar lagar och andra bestämmelser. Den redogör för både nationella och internationella bestämmelser som är särskilt viktiga för Försäkringskassans handläggning. Den redogör även för rättspraxis och för Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden.

Vägledningen innehåller också en beskrivning av hur man ska handlägga ärenden och vilka metoder som ska användas för att åstadkomma effektivitet och kvalitet i handläggningen. Rubriken till sådana kapitel eller avsnitt inleds med ordet Metodstöd.

Hänvisningar

I vägledningen finns hänvisningar till lagar, förordningar och föreskrifter. De är oftast citerade i en ruta som texten före eller efter rutan hänvisar till. Det finns också hänvisningar till Försäkringskassans rättsliga ställningstaganden, interna styrdokument, förarbeten, rättsfall, JO-beslut och andra vägledningar. Hänvisningarna finns antingen i löpande text eller inom parentes i direkt anslutning till den mening eller det stycke som hänvisningen gäller.

Sist i vägledningen finns en källförteckning som redovisar de lagar, förordningar, domar med mera som nämns i vägledningen. I den här vägledningen finns även två bilagor där det framgår vilka länder som ratificerat vilka internationella instrument och när.

Exempel

Vägledningen innehåller också exempel som fungerar som komplement till beskrivningarna och framför allt visar hur en ersättning ska beräknas.

Historikbilaga

Den här vägledningen har reviderats. I historikbilagan finns en kortfattad beskrivning av de sakliga ändringar som har gjorts i respektive version av vägledningen. Genom att läsa historikinformationen får du en överblick över de viktigaste nyheterna i den här versionen.

Att hitta rätt i vägledningen

I vägledningen finns en innehållsförteckning. Den är placerad först och ger en översiktssbild av vägledningens kapitel och avsnitt. Med hjälp av fliken "Bokmärken" i vänsterkanten kan du navigera mellan avsnitten. Det finns också en sökfunktion för att hitta enskilda ord och begrepp.

Vanliga begrepp

Nedan förklaras några vanliga begrepp som används i den här vägledningen.

Anmodad centralmyndighet

Begreppet *anmodad centralmyndighet* syftar på den stat som tagit emot en ansökan eller framställan från en *begärande* centralmyndighet.

Erkännande

Begreppet *erkännande* är ett internationellt privaträttsligt begrepp. Att ett land erkänner en utländsk dom innebär att domen ges rättsverkningar i landet.

Exekutionstitel

Exekutionstitel är ett begrepp inom processrätten. Att en dom är en exekutionstitel innebär att den kan verkställas, om nödvändigt med tvångsmedel.

Exekvatur

Begreppet exekvatur innebär att en domstol i land A beslutar att ett domstolsavgörande, en skiljedom, officiell handling eller en förlikning inför domstol i land B kan verkställas i land A.

Forum

Forum är ett annat ord för domstol. "Rätt forum" syftar på den domstol där talan ska väckas, det vill säga en behörig domstol.

Konvention

En konvention kan vara en överenskommelse, ett fördrag, avtal, eller traktat där parterna är stater och/eller vissa internationella sammanslutningar. EU är ett exempel på en sådan sammanslutning.

Kärande

Begreppet *kärande* syftar på en person som i rättegång framställer yrkande mot annan person, som i sin tur kallas svarande.

Laga kraft

Begreppet *laga kraft* används för beskriva egenskapen hos en dom, eller annat beslut av myndighet, som innebär att domen eller beslutet inte kan överklagas med ordinära rättsmedel, eftersom tiden för överklagande har gått ut eller rätt att överklaga inte föreligger. Det innebär också att domen kan verkställas.

Multilateral

En multilateral konvention innefattar fler än två parter och är alltså en överenskommelse som flera länder anslutit sig till, till skillnad från en bilateral konvention som är en överenskommelse mellan två länder.

Preskription

Begreppet *preskription* används för att beskriva att rätt till fordran, talan med mera upphör efter att en viss tid har passerat (preskriptionstid). *Preskriberad* innebär att något har upphört genom preskription, till exempel att en fordran är förfallen och inte längre kan drivas in.

Privaträtt

Privaträtt/civilrätt – en samlingsbeteckning för alla regler och bestämmelser om enskilda personers rättsliga förhållanden sinsemellan, exempelvis vårdnad om barn, underhållsbidrag till barn, äktenskapsskillnad och arv. Internationell privaträtt är regler för privaträttsliga internationella förhållanden och omfattar samtliga rättsregler som styr internationella förbindelser mellan enskilda som till exempel vilket lands lag som ska tillämpas och behörighetsregler.

Prövningstillstånd

I flera måltyper krävs det ett tillstånd för att en högre instans ska ta upp målet eller ärendet till prövning i sak. När en domstol avgör frågan om prövningstillstånd går den igenom handlingarna i målet.

Ordre Public

Ordre public är ett begrepp som används inom den internationella privaträtten. Genom erkännandet av ordre public har domstolslandet vid tillämpning av främmande rätt getts en möjlighet att bortse från bestämmelser uppenbart oförenliga med grunderna för rättsordningen i landet. I Sveriges fall skulle lagregler om till exempel brudköp och månggifte falla inom detta område.

Reciprocitet

Begreppet *reciprocitet* betyder ömsesidighet. En *reciprocitetsförklaring* betyder i det här sammanhanget att länderna förklarar att de har för avsikt att ömsesidigt hjälpa varandra med vissa frågor.

Svarande

Begreppet *svarande* syftar på en person som en annan person framställer krav mot i rättegång. Svarande är motparten till kärende.

Tillämplig lag

Tillämplig lag är ett begrepp inom internationell privaträtt. Den tillämpliga lagen är det lands lag som, enligt lagvalsreglerna, reglerar en bestämd rättsfråga med internationell anknytning.

Verkställighet

Att en dom verkställs innebär att den genomdrivs. Om det är nödvändigt görs detta med tvångsmedel, till exempel med hjälp av kronofogdemyndigheten eller polisen.

1 Inledning

Den här vägledningen behandlar indrivning av underhållsbidrag när antingen den bidragsskyldige eller den bidragsberättigade bor utomlands. Den gäller också när den bidragsskyldige bor i Sverige och får lön eller annan inkomst i eller från utlandet.

Vägledningen behandlar även frågor om fastställande av underhållsbidrag.

I första hand gäller den ärenden där underhållsstöd betalas ut, men den omfattar också ärenden där inget underhållsstöd betalas ut.

Föräldrar är skyldiga att försörja sina barn. När ett barn bor hos endast en av föräldrarna ska den andra föräldern betala underhållsbidrag. Om den förälder som ska betala underhållsbidrag inte betalar något eller ett belopp som är lägre än underhållsstödsbeloppet har barnet rätt till underhållsstöd. Det är samhällets yttersta stöd till ett barn när betalning av underhållsbidrag inte fungerar. Försäkringskassan betalar ut stödet till den förälder som barnet bor hos, se Försäkringskassans vägledning (2001:9) *Underhållsstöd*. Har barnet fyllt 18 år betalar Försäkringskassan ut stödet direkt till barnet.

När underhållsstöd betalas ut ska den bidragsskyldige föräldern, helt eller delvis, betala tillbaka samhällets kostnader med ett belopp som Försäkringskassan fastställer, ett så kallat betalningsbelopp. Hur stort detta belopp är beror på den bidragsskyldiges inkomster och hur många barn den föräldern är underhållsskyldig för. Till grund för inkomstberäkningen ligger det senaste beslutet om årlig taxering. Om den bidragsskyldige bor utomlands eller om den bidragsskyldige bor i Sverige och i eller från utlandet får lön eller annan inkomst kan underhållsskyldigheten fullgöras genom underhållsbidrag. Försäkringskassan inträder då i barnets rätt till underhållsbidrag till den del som motsvarar utbetalt underhållsstöd.

Indrivning av underhållsbidrag utomlands regleras av internationella konventioner och överenskommelser samt numera också av EU-förordningar, se kapitel 3. De internationella reglerna består av bestämmelser om administrativt samarbete mellan myndigheter, bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden om underhållsbidrag samt bestämmelser om behörighet och lagval.

Försäkringskassan är den myndighet i Sverige som ansvarar för ansökningar om indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden. Detta gäller även när underhållsstöd inte betalas ut och även för ansökningar från utlandet om indrivning av underhållsbidrag i Sverige (kungörelsen [1958:522] angående tillämpning av konvention den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet, förordningen [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan och förordning [2011:704] med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet). Undantag gäller dock när underhållsstöd inte betalas och ansökan gäller indrivning av underhållsbidrag i något av de nordiska länderna. Dessa omfattas av den nordiska indrivningskonventionen och då ska ansökan göras genom Kronofogdemyndigheten. Försäkringskassan har endast behörighet att ansöka om indrivning enligt den nordiska indrivningskonventionen när underhållsstöd har betalats.

Genomgående används beteckningarna *bidragsberättigad* och *bidragsskyldig* utom i avsnitt 5 och 7. Där används *underhållsberättigad* och *underhållsskyldig* för att texten ska stämma överens med rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december

2008 om domstolsbehörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (underhållsförordningen). De beteckningarna används i 2007 års Haagkonvention om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar (2007 års Haagkonvention). *Boförälder* är den beteckning som används i socialförsäkringsbalken (SFB) i ärenden om underhållsstöd. När underhållsbidraget gäller ett barn som har underhållsstöd och som är under 18 år används i texten ibland boförälder i stället för bidragsberättigad.

2 Underhållsbidrag

Det här kapitlet beskriver övergripande de svenska reglerna för underhållsbidrag.

Läs mer

Vägledningen (2016:1) *Underhållsbidrag till barn* tar även upp de svenska reglerna och beräkningar som utgår från svenska förhållanden.

Avsnitt som kortfattat behandlar underhållsbidrag finns även i vägledningarna (2001:9) *Underhållsstöd* och (2001:2) *Betalningsskyldighet för underhållsstöd*.

2.1 Allmänt om underhållsskyldighet

Föräldrarna ska betala underhåll för sina barn efter vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas ekonomiska förmåga. När underhållsbidraget bestäms ska hänsyn tas till barnets egna inkomster och tillgångar samt till barnets sociala förmåner. Föräldrarna ska ta del i kostnaderna för barnet var och en efter sin förmåga. Underhållsskyldigheten upphör när barnet fyller 18 år. Om barnet går i skolan efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga så länge barnet går i skolan. Men underhållsskyldigheten gäller längst till dess att barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskola eller gymnasieskola.

Föräldrarna kan fullgöra sin underhållsskyldighet genom att faktiskt ta hand om barnet och försörja det eller genom att betala underhållsbidrag. En förälder ska betala underhållsbidrag till barnet om föräldern

- inte har vårdnaden om barnet och inte heller bor tillsammans med barnet
- har gemensam vårdnad om barnet med den andra föräldern men barnet bor varaktigt tillsammans med endast den andra föräldern.

Om barnet bor varaktigt hos båda föräldrarna (växelvist boende) är ingen av föräldrarna skyldig att betala underhållsbidrag.

De grundläggande bestämmelserna om föräldrars underhållsskyldighet mot sina barn finns i 7 kap. föräldrabalken (FB).

2.2 Regler om underhållsbidrag

Underhållsbidrag fastställs genom en *dom* eller ett *avtal*. Ett avtal om underhållsbidrag behöver inte vara utformat på något särskilt sätt eftersom här råder avtalsfrihet. Det är bestämmelserna i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område som styr. Det finns inga bestämmelser om särskild utformning av avtal om underhållsbidrag i FB. Undantaget är när underhållsbidrag för framtiden fastställs med ett engångsbelopp eller för längre perioder än tre månader. För att ett sådant avtal ska vara giltigt krävs att det är ett skriftligt avtal,

- det är bevitnat av två personer samt att
- avtalet godkänns av socialnämnd i de fall när barnet är under 18 år (7 kap. 7 § FB).

Ett ingånget avtal är bindande för bägge parter. Parter i detta fall är den bidragsskyldige och barnet. Vårdnadshavaren företräder omyndiga barn. Om föräldrarna har gemensam vårdnad företräds barnet av den förälder som barnet bor hos. Underhållsbidraget kan också vara fastställt genom att enbart den bidragsskyldige undertecknar en *förbindelse* om underhållsbidrag. För att ett underhållsavtal eller en förbindelse ska kunna verkställas krävs att de är skriftliga och att två personer har bevitnat den bidragsskyldiges namnteckning (3 kap. 19 § första stycket utsökningsbalken [UB]).

Om föräldrarna inte kan komma överens om underhållsbidragets storlek och upprätta ett avtal tillsammans måste barnet som vill ha underhåll stämma den andra föräldern inför domstol. Underhållsbidraget bestäms då av allmän domstol (tingsrätt, hovrätt och som sista instans Högsta domstolen [HD]). Både i hovrätten och i HD krävs prövningstillstånd.

När underhållsbidragets storlek bestäms får varje förälder förbehålla sig ett visst belopp för sin egen försörjning. Detta belopp innefattar alla vanliga levnadsomkostnader och beräknas utifrån ett normalbelopp. Bostadskostnaden räknas för sig. I beloppet får man också räkna in kostnader för hemmavarande barn och i vissa fall även för hemmavarande maka eller make (7 kap. 3 § FB).

Underhållsbidrag ska betalas i förskott varje månad. Detta gäller dock inte för underhållsbidrag fastställda till ett engångsbelopp om barnet är under 18 år (7 kap. 7 § FB).

Underhållsbidrag kan inte fastställas för längre tid än tre år retroaktivt från dagen för stämningen om inte den bidragsskyldige går med på en längre tid (7 kap. 8 § FB).

Underhållsbidrag som förfallit till betalning preskriberas fem år efter det att betalning skulle ha skett. Observera att underhållsbidrag ska betalas i förskott för varje månad och preskriberas också månadsvis. Vissa undantag finns vid påbörjad utmätning, konkurs, företagsrekonstruktioner och ackord (7 kap. 9 § FB).

För preskription vid verkställighet av domar från EU gäller speciella bestämmelser, se avsnitt 5.3.4.

2.2.1 Metodstöd – så bedömer du enligt vilket lands lag ett avtal är upprättat

För att bedöma vilket lands lag som är tillämplig på ett avtal om underhållsbidrag så behöver du som utredare kontrollera ett antal uppgifter. Inledningsvis kontrollerar du om det finns en hänvisning till en lag i avtalet.

Om...	så...
det finns en laghänvisning	kan du normalt dra slutsatsen att avtalet är upprättat enligt det landets lagstiftning.
avtalet är skrivet på ett annat språk men har en hänvisning till en svensk lag	kan du anse avtalet som svenskt.
det <i>inte</i> finns någon hänvisning till något lands lag	så kan du ta ledning av: <ul style="list-style-type: none"> - valutan som underhållsbidraget är fastställt i, - språket som används i avtalet, och - avtalsorten.

När du utreder ett avtals ursprung är det viktigt att du också frågar avtalsparterna vilket lands lag de använde när de räknade ut underhållsbidraget och skrev avtalet. Försäkringskassan kan behöva den informationen för att bland annat informera den mottagande indrivningsmyndigheten om vilken tolkning Försäkringskassan har gjort av avtalets ursprung.

2.2.2 Ändring av underhållsbidrag

Underhållsbidrag som fastställts i svensk valuta anpassas automatiskt till ändringar i penningvärdet. Bestämmelser om detta finns i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag. Varje år fastställer Försäkringskassan det procenttal med vilket underhållsbidragen ska ändras i föreskrifter som publiceras i SFS. Ändringen sker en gång per år och det nya underhållsbidragsbeloppet gäller från och med den 1 februari.

Ett fastställt underhållsbidrag kan jämkas av domstolen om den som vill ändra underhållsbidraget kan visa att förhållandena har ändrats. Domstolen kan också alltid pröva frågan om underhållsbidrag efter sex år (7 kap. 10 § FB). Underhållsbidrag kan också jämkas genom avtal.

Om underhållsstöd betalas ut inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd (19 kap. 29 § SFB). Vid en sänkning av ett underhållsbidrag för en tid som underhållsstöd har betalats har Försäkringskassan därför en partsställning och är inte bunden av ett avtal som föräldrarna träffat eller ett avgörande från en domstol där Försäkringskassan inte deltagit som part. I dessa fall måste Försäkringskassan ta ställning till om den retroaktiva sänkningen kan accepteras. Detta har behandlats i avgöranden från HD (NJA 1983 s. 241 I–III).

2.2.3 Behörig domstol

Den tingsrätt där svaranden är bosatt ska pröva frågan om underhållsbidrag (7 kap. 12 § FB). Detta gäller när bägge parter är bosatta i Sverige. I internationella ärenden gäller särskilda behörighetsregler, se avsnitt 3.1.1.

2.2.4 Kostnader i mål om underhållsbidrag

Frågan om rättegångskostnader behandlas i 18 kap. rättegångsbalken (RB) och 7 kap. 19 § FB. Huvudprincipen enligt RB är att den som förlorar ett mål i en domstol ska ersätta motpartens rättegångskostnader. Speciellt för mål om underhållsbidrag till barn gäller dock att domstolen kan bestämma att vardera parten ska bära sina egna kostnader om det finns särskilda skäl (7 kap. 19 § FB).

2.2.5 Domstolsprocessen

I en domstolsprocess om underhållsbidrag råder parterna över rättegången. Det kallas för att ett mål är dispositivt.

Mål om underhåll anses vara i huvudsak dispositiva. Utmärkande för dispositiva mål är att parterna själva i stor utsträckning bestämmer ramarna för rättegången. Är föräldrarna överens om ett visst underhållsbidrag och yrkar de att domstolen i en dom ska fastställa deras överenskommelse gör domstolen inte någon prövning i sak utan fastställer endast vad föräldrarna avtalat. Detta är vanligt när frågan om underhåll tas upp i samband med en gemensam ansökan om äktenskapsskillnad. Vid tvist gör domstolen en materiell prövning och fastställer underhållsbidraget utifrån det faktaunderlag som föräldrarna fört in i processen och den bevisning de presenterat. Om en förälder bekräftar en uppgift som den andra föräldern lämnat utgår domstolen vid sin bedömning från att den är riktig. Domstolen kan inte heller fastställa ett högre underhållsbidrag än vad som yrkats eller ett lägre underhållsbidrag än vad den bidragsskyldige medgett (Bejstam, Wickström, Underhållsstöd och Underhållsbidrag, Juristförlaget 1996 s. 190).

2.2.6 Överklagande

Om någon av parterna i processen inte är nöjd med tingsrättens avgörande kan parten överklaga till hovrätten. Tingsrätten måste ha fått en begäran om ändring inom tre veckor från den dag då domen eller beslutet meddelades (50 kap. 1 § och 52 kap. 1 § rättegångsbalken [RB]). Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva tingsrättens avgörande i sak. Det är hovrätten som beslutar om prövningstillstånd.

Hovrättens avgörande i mål om underhållsbidrag får i princip inte överklagas (20 kap. 12 § första stycket FB). Hovrätten får dock tillåta att domen eller beslutet överklagas om det finns särskilda skäl att låta HD ta ställning till om det är av vikt för rättstillämpningen att frågan prövas. Beslutet att hovrättens avgörande får överklagas meddelas av hovrätten i samband med att målet avgörs. För att HD ska pröva hovrättens dom krävs dock prövningstillstånd. Det är HD som beslutar om prövningstillstånd.

Ett hovrättsavgörande som inte får överklagas vinner omedelbart laga kraft. Om hovrätten däremot har medgivit att domen eller beslutet får överklagas ska begäran om ändring av hovrättens avgörande ha inkommit till hovrätten inom fyra veckor från den dag då avgörandet meddelades (55 kap. 1 § och 56 kap. 1 § RB). Om HD inte ger prövningstillstånd, vinner hovrättens dom eller beslut laga kraft den dag då HD beslutar att inte meddela prövningstillstånd. Avgöranden från HD vinner laga kraft omedelbart.

Regeln i 20 kap. 12 § första stycket FB gäller endast om målet bara handlar om underhållsbidrag till barn. Har exempelvis hovrätten samtidigt avgjort en vårdnadsfråga och denna överklagas, kan domen överklagas även i underhållsdelen.

Information om det svenska domstolsväsendet finns på www.dom.se.

2.2.7 Laga kraft

En dom eller ett beslut från en domstol som parterna inte överklagar vinner laga kraft. Tingsrättens avgörande vinner i normalfallet laga kraft efter tre veckor, vilket innebär att parterna har tre veckor på sig att överklaga. Dagen efter att överklagandetiden löpt ut kan domen verkställas.

Exempel

Tingsrätten fastställer ett underhållsbidrag i en dom. Domen är daterad onsdagen den 3 augusti 2017. Domen överklagas inte. Den vinner därför laga kraft torsdagen den 25 augusti 2017 och kan verkställas den dagen.

I vissa fall kan domstolen besluta att domen får verkställas omedelbart, vilket gör att underhållsbidraget också förfaller till betalning omedelbart. Pengarna ska alltså betalas ut samma dag som domen meddelas. Domstolen kan också fatta ett interimistiskt beslut om underhållsbidrag i avvaktan på en slutlig dom (7 kap. 15 § FB). Även ett interimistiskt beslut kan verkställas omedelbart trots att beslutet inte vunnit laga kraft.

2.2.8 Förfallotidpunkt för avgöranden från domstol

Av det faktum att ett avgörande från en domstol kan verkställas först då det vinner laga kraft följer att ett underhållsbidrag som har fastställts av en domstol inte förfaller till betalning förrän den dag domen har vunnit laga kraft. Observera att detta även gäller underhållsbidrag för förluten tid. Hela det retroaktiva beloppet förfaller inte till betalning förrän domen eller beslutet har vunnit laga kraft. Det blir därför en klumpsumma som den bidragsskyldige ska betala då domen eller beslutet har vunnit laga kraft. Preskriptionstiden för klumpsumman börjar heller inte löpa förrän den har förfallit till betalning, nämligen från och med dagen då domen eller beslutet vinner laga kraft. Se också avsnitt 2.2.7 om interimistiska beslut. I dessa fall förfaller underhållsbidraget till betalning samma dag som domen är daterad.

2.2.9 Förfallotidpunkt för avtal om underhållsbidrag

Ett avtal om underhållsbidrag gäller från och med det datum som avtalet anger. Retroaktiva belopp förfaller till betalning den dag då den förälder som sist undertecknade avtalet gjorde detta.

Om något datum inte finns angivet gäller avtalet från och med den tidpunkt då den bidragsskyldige undertecknade avtalet. Om avtalet sänker ett tidigare fastställt underhållsbidrag gäller avtalet från och med det datum som barnet eller dess ställföreträdare undertecknat avtalet.

Om avtalet inte anger något slutdatum gäller avtalet till barnets 18-årsdag.

Om avtalet fastställer underhållsbidrag för barn över 18 år ska den bidragsskyldige betala underhållsbidrag så länge barnet går i grundskolan eller gymnasiet om avtalet inte anger något annat. Dock längst till och med att barnet fyller 21 år. För att undvika missförstånd vid verkställigheten om hur länge underhållsskyldigheten gäller bör avtalet alltid ha ett slutdatum. Om det datum då gymnasiestudierna ska avslutas är känt ska detta datum anges. I annat fall bör avtalet gälla till och med den 30 juni det år som gymnasiestudierna beräknas upphöra.

Exempel

Barnet fyller 18 år den 4 april 2018 och går andra året i gymnasiet. Föräldrarna har gemensam vårdnad men barnet bor bara varaktigt hos pappan eftersom mamman bor och arbetar i Danmark. Barnets studier beräknas vara avslutade vårterminen 2019 och sista dagen på gymnasiet är den 12 juni 2019.

Det finns sedan tidigare ett avtal om underhållsbidrag för barnet som gäller tills det fyller 18 år. I avtalet står det att föräldern som är bidragsskyldig ska betala underhållsbidrag till och med den 3 april 2018. Barnet och den bidragsskyldiga mamman skapar ett nytt avtal om underhållsbidrag för perioden 4 april 2018 till och med 12 juni 2019.

3 Regler för internationellt samarbete

Detta kapitel beskriver hur det internationella samarbetet i frågor om underhållsbidrag i gränsöverskridande ärenden är organiserat och vilka svenska och internationella bestämmelser som finns. I uppräkningsinstrument av internationella instrument har bara tagits med konventioner och förordningar som Sverige är bunden av. Sverige arbetar internationellt genom konventionsarbete, deltagande i Haagkonferensen för internationell privaträtt och genom EU-arbetet.

För att veta vilken konvention eller förordning som är gällande mellan två stater får man kontrollera övergångsbestämmelserna eller allmänna bestämmelse i respektive konvention samt om berörda stater har signerat och ratificerat aktuell konvention eller förordning. Övergångsbestämmelser eller allmänna bestämmelser hittas oftast i slutet på en konvention eller en förordning.

3.1 Övergripande beskrivning av internationella regler som omfattar frågor om underhåll

Det finns internationella instrument som behandlar

- domstols behörighet
- erkännande och verkställighet av domar och andra avgöranden om underhåll
- lagval
- administrativt samarbete.

3.1.1 Domstols behörighet

Frågan om domstols behörighet, kan också kallas domsrättsfrågan, handlar om vilken domstol eller annan myndighet som är behörig att pröva ett ärende. I gränsöverskridande tvister om underhåll är frågan vilket lands domstol eller annan myndighet som är behörig. Valet gäller oftast om ett ärende kan behandlas där svaranden bor eller där käranden bor.

Följande internationella instrument behandlar domstols behörighet:

- konventionen av den 30 oktober 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2007 års Luganokonvention)
- rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i frågor om underhållsskyldighet (underhållsförordningen)
- Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar (2007 års Haagkonvention).

I 2007 års Luganokonvention, underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention är huvudregeln att den som vill väcka talan mot någon ska göra det i svarandens land. Det innebär att om den bidragsberättigade vill väcka talan om att få underhållsbidrag fastställt ska han eller hon göra det i den bidragsskyldiges land, och om den bidragsskyldige vill väcka talan om ändring av underhållsbidraget ska han eller hon göra det i den bidragsberättigades land. För bidragsberättigade finns dock en speciell

regel i ärenden om underhåll som säger att talan även får väckas där den bidragsberättigade bor. Den bidragsberättigade kan alltså välja om han eller hon vill väcka talan i det land som den bidragsskyldige bor eller i det egna bosättningslandet.

Före den 18 juni 2011 gällde även EU-förordning 44/2001 i frågor om behörighet i mål om underhållsskyldighet (rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område).

3.1.2 Erkännande och verkställighet

Vid erkännande fastställs ett visst rättsförhållande, men domstolen utfärdar inte någon exekutionstitel. Ett erkännande av utländska domars rättskraft förutsätter därför vanligtvis inga formaliteter. Verkställighet innebär att en myndighet tvångsvis får till en fullgörelse av en förpliktelse som har beslutats av domstol eller på annat sätt. För att kunna verkställa utländska domar i i Sverige krävs därför ibland ett verkställbarhetsbeslut (exekvatur). Ett sådant beslut innebär att en domstol eller annan myndighet prövar om den utländska domen eller beslutet uppfyller kraven för att få verkställas och därmed ligga till grund för indrivning. I Sverige är det tingsrätterna som beslutar om erkännande och verkställbarhet av utländska domar. Det är inte alla tingsrätter som kan besluta om erkännande och verkställbarhet utan de som regeringen föreskriver (jfr 18 kap. 1 § UB). Regeringen har bestämt att det ska vara de tingsrätter som beslutar om överklagande av KFM:s beslut i utsökningsmål. De finns uppräknade i 17 kap. 1 § utsökningsförordningen (1981:981). Regeringen har motiverat valet av tingsrätter med att utsökningsmål och erkännande och verkställighetsmål har vissa likheter och beröringspunkter. (Prop. 2013/14:219 s. 86).

Vilken tingsrätt som i det enskilda fallet är behörig ska bestämmas utifrån var motparten till den som ansöker har sin hemvist (17 kap.1 § utsökningsförordningen). Motparten är i detta fall den bidragsskyldige. Om personen inte har sin hemvist i Sverige skickas ansökan till Nacka tingsrätt (17 kap. 1 § 2 st. utsökningsförordningen).

Den som vill överklaga ett beslut som en behörig tingsrätt har fattat ska göra det till samma tingsrätt. Tingsrätten prövar då beslutet igen (prop. 2013/14:219 s. 88). Om någon av parterna fortfarande inte är nöjd med beslutet så kan de överklaga till hovrätten, efter att prövningstillstånd meddelats. Hovrättens beslut kan sedan i sin tur överklagas till HD, efter att prövningstillstånd meddelats. (39-40 §§ lagen [1996:242] om domstolsärenden)

Nordiska avgöranden om underhåll och avgöranden som omfattas av den nya underhållsförordningen kräver i allmänhet inget verkställbarhetsbeslut.

Följande internationella instrument behandlar frågor om erkännande och verkställighet:

- *Haagkonventionen av den 15 april 1958 om erkännande och verkställighet av avgöranden om underhåll till barn* (1958 års Haagkonvention)

Konventionen omfattar endast underhåll till barn. Den gäller bara för domar och endast för domar som har meddelats efter det att konventionen trädde i kraft. Avtal om underhållsbidrag omfattas inte alls. För Sveriges del trädde konventionen i kraft 1966.

Konventionen har tillträtts av 19 länder. Den har dock inte längre någon större betydelse eftersom den i praktiken endast tillämpas på äldre domar från Belgien, Ungern och Österrike (se bilagor 1 och 2). Konventionen är införlivad i svensk

lagstiftning genom lagen (1965:723) om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn. Konventionen omnämns i fortsättningen som *1958 års Haagkonvention*.

- *Konventionen med Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag, Oslo den 23 mars 1962. Konventionen är ändrad i överenskommelse mellan de nordiska länderna den 25 februari 2000 (nordisk indrivningskonvention)*

Den nordiska indrivningskonventionen är en verkställighetskonvention vilket medför att ett avgörande om underhållsbidrag från ett nordiskt land kan ligga till grund för indrivning i alla nordiska länder. Det krävs inte heller någon verkställighetsförklaring utan alla avgöranden är direkt verkställbara. Konventionen omfattar underhåll till make, till före detta make och till barn. Den är införlivad i svensk rätt genom lagen (1962:512) om indrivning i Sverige av underhållsbidrag fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge, samt genom kungörelsen (1962:514) ang. indrivning i Danmark, Finland Island eller Norge av underhållsbidrag.

- *Haagkonventionen av den 2 oktober 1973 om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet (1973 års Haagkonvention)*

Den här konventionen omfattar underhåll både till vuxna och till barn. Den gäller för domar, administrativa beslut och förlikningsavtal. Däremot omfattas inte svenska avtal om underhållsbidrag. Ett avtal måste vara godkänt eller registrerat av en myndighet eller domstol för att omfattas av konventionen.

När konventionen kom ansågs den mycket modern, bland annat därför att den innehåller bestämmelser om ansökningar från offentliga organ. Det innebär att en myndighet som kräver återbetalning av bidrag som utbetalats till en bidragsberättigad ska kunna ansöka om erkännande av ett avgörande.

Det är 24 länder som har anslutit sig till denna Haagkonvention (se bilaga 1 och 2). Sverige anslöt sig 1977. Sverige har reserverat sig mot vissa bestämmelser i konventionen och erkänner inte underhåll för barn över 21 år och inte heller underhåll till andra än barn och maka eller make.

Konventionen är införlivad i svensk lagstiftning genom lagen (1976:108) om erkännande och verkställighet av utländskt avgörande angående underhållsskyldighet.

- *Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar*

Den här EU-förordningen hör till det civilrättsliga området och gäller avgöranden som inte har bestridits av den som ska betala. Ursprungsdomstolen utfärdar ett intyg på att fordringen är obestridd. Intyget utfärdas med hjälp av standardformulär. Avgörandet blir direkt verkställbart.

- *Konventionen av den 30 november 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2007 års Luganokonvention)*

2007 års Luganokonvention ersätter den gamla Luganokonventionen från 1988. Den är parallell med EU-förordning 44/2001. Den ska tillämpas mellan EU och EFTA-staterna Schweiz, Norge och Island. För Sveriges del tillämpas konventionen för underhåll nästan uteslutande i frågor om behörighet.

- *Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet* (underhållsförordningen). Se mer om underhållsförordningen i avsnitt 5.

Före den 18 juni 2011 gällde även EU-förordning 44/2001 erkännande och verkställighet av avgöranden om underhållsbidrag. (rådet förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område).

- *Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar* (2007 års Haagkonvention)

Den här konventionen omfattar underhåll både till vuxna och till barn. Den gäller för domar, administrativa beslut och avtal. Ett svenskt avtal måste ha registrerats som en officiell handling av en behörig myndighet för att omfattas av konventionen. 2007 års Haagkonvention är ansedd som mycket heltäckande eftersom den omfattar det administrativa samarbetet, fastställelse av underhållsbidrag och indrivning av underhållsbidrag. Även offentliga organ har möjlighet att begära indrivning av underhållsbidrag.

Det är än så länge inte så många länder som har anslutit sig till 2007 års Haagkonventionen, men intentionen är att den ska ersätta New York-konventionen och de tidigare Haagkonventionerna.

3.1.3 Lagval

Lagval är frågan om vilket lands lag som ska tillämpas på ett ärende med utlandsanknytning. Oftast gäller frågan om man ska tillämpa reglerna i det land där den bidragsberättigade bor eller reglerna i det land där frågan prövas. Vissa länder har lagvalsregler medan andra länder aldrig väljer lag utan alltid tillämpar sin egen lag, som i det fallet alltså är den interna lagen i det land där processen äger rum.

Följande instrument behandlar frågor om lagval.

- *Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet* (2007 års Haagprotokoll)

2007 års Haagprotokoll började gälla den 1 augusti 2013 i och med att EU och Serbien tillträdde det. Tillsammans med underhållsförordningen ska 2007 års Haagprotokoll tillämpas inom EU från och med den 18 juni 2011.

2007 års Haagprotokoll är även tänkt att vara ett komplement till 2007 års Haagkonvention eftersom Haagkonventionen nästan uteslutande saknar bestämmelser om lagval. Det enda undantaget är offentliga organs rätt att agera i stället för den underhållsberättigade, se avsnitt 7.4.1.

Länder som till exempel Australien, Danmark, Island, Norge, Storbritannien och USA använder alltid sitt eget lands interna lag.

3.1.4 Administrativt samarbete

Administrativt samarbete i frågor om underhåll är reglerat i följande instrument:

- FN:s konvention om indrivning av underhållsbidrag i utlandet, undertecknad i New York den 20 juni 1956 (New York-konventionen)
- rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (underhållsförordningen)
- Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar (2007 års Haagkonvention).

Enligt dessa instrument ska varje land utse en myndighet som ansvarar för att underlätta samarbetet i frågor om indrivning av underhållsbidrag. I underhållsförordningen kallas den myndigheten *centralmyndighet* och i New York-konventionen finns det en myndighet för inkommande ärenden som kallas *mottagande organ* och en myndighet för avsända ärenden som kallas *förmedlande organ*. I båda dessa instrument är Försäkringskassan ansvarig svensk myndighet (centralmyndighet samt förmedlande och mottagande organ).

New York-konventionen är en rent administrativ konvention. Dess syfte är att lösa de rättsliga och praktiska problem som uppstår när behövande personer är beroende av personer i utlandet för sitt lagstadgade underhåll. De länder som är medlemmar i New York-konventionen har förbundit sig att hjälpa varandra med kunskap, kontakter och praktisk hjälp. Underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention har ett bredare tillämpningsområde än New York-konventionen. Förordningen och konventionen innehåller förutom bestämmelser om administrativt samarbete mellan centralmyndigheter bestämmelser om domstols behörighet, lagval, erkännande och verkställbarhet, verkställighet och rättshjälp. Syftet med bestämmelserna kring det administrativa samarbetet är främst för att underlätta för bidragsberättigade som inte bor i samma land som den bidragsskyldige. För mer information om underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention, läs kapitel 5 respektive 7.

3.2 Om Haagkonferensen för internationell privaträtt

De så kallade Haagkonventionerna är framtagna av Haagkonferensen för internationell privaträtt. Haagkonferensen för internationell privaträtt är en mellanstatlig organisation vars syfte är att arbeta för mer enhetliga regler på privaträttens område i internationella förhållanden. Den första Haagkonferensen hölls redan 1893. Den 15 juli 1955 fick organisationen egna stadgar och blev en permanent mellanstatlig organisation. Totalt har Haagkonferensen 72 medlemmar, 71 länder och 1 organisation (EU). Sverige är medlem sedan starten 1955. EU är medlem sedan 2007. Konferensen har sitt säte i Haag. Den har ett sekretariat, Permanenta Byrån, som ansvarar för organisation och genomförande av de olika aktiviteterna. För att åstadkomma mer enhetliga regler arbetar Haagkonferensen i första hand med att förhandla fram internationella multilaterala konventioner. Det finns Haagkonventioner på många områden som exempelvis erkännande av domar, olika överenskommelser som gäller skydd av barn, civilprocesser, delgivningsförfaranden, erkännande av skilsmässor, trafikskador etc. Försäkringskassan åberopar de Haagkonventioner som handlar om indrivning av underhållsbidrag till barn och andra närstående. Mer information om Haagkonferensen finns under www.hcch.net.

3.3 Metodstöd – Försäkringskassans externa kontakter

Det här avsnittet behandlar i första hand Försäkringskassans kontakter i rollen som centralmyndighet enligt underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention, och som förmedlande och mottagande organ enligt New York-konventionen. Avsnittet behandlar även Försäkringskassan som behörig myndighet i underhållsstödsärenden enligt den nordiska indrivningskonventionen.

3.3.1 Justitiedepartementet

Justitiedepartementet är det departement inom Regeringskansliet som ansvarar för frågor om internationellt samarbete om familjerättslig underhållsskyldighet.

3.3.2 Centralmyndigheter och förmedlande/mottagande organ i andra länder

Ärendehandläggningen sker direkt mellan begärande och anmodad centralmyndighet. Vid handläggningen av ärenden används huvudsakligen vanlig post. Övriga kontakter som avser generella frågor sker via besök, brev, e-post och telefon i frågor som till exempel tolkning av förordningen eller konventionen, språkval, vilka handlingar som krävs och hur en blankett ska fyllas i.

3.3.3 Nordiska myndigheter

I den nordiska indrivningskonventionen, som reglerar ansökningar om verkställighet, anges de nordiska myndigheter som Försäkringskassan kan behöva ta kontakt med i verkställighetsärenden. Uppgifterna i konventionen om behöriga myndigheter stämmer dock inte helt, då behöriga myndigheter har ändrats ett flertal gånger. Den myndighet som anges i konventionen är dock skyldig att ange vilken ny myndighet som ansökan ska ställas till.

När det gäller ansökningar om fastställelse sker kontakterna med den nordiska myndighet som ansvarar för fastställelse av underhållsbidrag. Handläggning av ärenden sker via vanlig post. Övriga kontakter sker via besök, brev, e-post och telefon.

3.3.4 Svenska advokater

När bidragsberättigade eller bidragsskyldiga utomlands ansöker om att få underhållsbidrag fastställt eller jämkat i Sverige anlitar Försäkringskassan en svensk advokat för den sökandes räkning. Det ingår även i advokatens uppdrag att få föräldraskapet fastställt, om det inte redan är gjort.

3.3.5 Rättshjälpsmyndigheten

Den svenska advokaten ansöker om rättshjälp för den bidragsberättigade eller bidragsskyldige som bor utomlands. Försäkringskassan har ingen direktkontakt med Rättshjälpsmyndigheten i enskilda ärenden. Den kontakten ansvarar advokaten för. Däremot har Försäkringskassan kontakt med Rättshjälpsmyndigheten när det gäller informationsutbyte i generella frågor.

3.3.6 Kronofogdemyndigheten

Försäkringskassan har regelbundna möten med Kronofogdemyndigheten för diskussion och samråd om generella frågor som gäller ansökningar om verkställighet.

4 Det nordiska samarbetet

Detta avsnitt beskriver det nordiska samarbetet för att driva in och fastställa underhållsbidrag. Grunden för det nordiska samarbetet är *Konventionen med Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag, Oslo den 23 mars 1962*. I fortsättningen omnämns den som den nordiska indrivningskonventionen. Den är ändrad i överenskommelse mellan de nordiska länderna den 25 februari 2000. Konventionen omfattar även Färöarna och Grönland. (I svensk lagstiftning genom lagen [1962:512] om indrivning i Sverige av underhållsbidrag, fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge och genom kungörelse [1962:514] ang. indrivning i Danmark, Finland, Island eller Norge av underhållsbidrag.)

Den nordiska indrivningskonventionen reglerar enbart erkännande och verkställighet av avgöranden om underhållsbidrag. Nordiska avgöranden om underhållsbidrag är omedelbart verkställbara utan något särskilt förfarande. Konventionen omfattar dock inte Försäkringskassans beslut om betalningsskyldighet.

Konventionen omfattar också indrivning av underhållsbidrag när en myndighet betalat bidrag och därmed trätt in i barnets eller makas/makes rätt till underhållsbidrag.

Hur underhållsbidrag fastställs eller ändras styrs av de nordiska ländernas olika system för att fastställa underhållsbidrag. Danmark, Norge och Island har i första hand administrativa system, dvs. underhållsbidrag kan fastställas i en administrativ handling. Sverige och Finland däremot har mer likartade system med avtal och domstolsavgöranden.

I alla nordiska länder finns indexregler för justering av underhållsbidrag för att anpassa bidragens storlek till rådande kostnads- och lönenivå.

De nordiska länderna har också olika former av underhållsstöd/bidragsförskott. I det avseendet är de nordiska länderna relativt lika.

För fastställelse eller jämkning av ett underhållsbidrag regleras samarbetet med Finland för Sveriges del av underhållsförordningen, medan samarbetet med Danmark regleras av New York-konventionen. Samarbetet mellan Sverige och Norge regleras av 2007 års Haagkonvention. Mellan Sverige och Island finns ingen konvention eller förordning som reglerar samarbetet.

4.1 Liten nordisk ordlista

Sverige	Danmark	Finland	Island	Norge
underhålls- bidrag	børnebidrag underholdsbidrag (omfattar både børnebidrag och ægtefællebidrag) uddannelsesbidrag efter 18 år	elatusapu/ underhålls- bidrag	Meðlag	underholds- bidrag/ barnebidrag
underhålls- stöd	bidragsforskud/ forskudsvis utbetalt børnebidrag	elatustuki/ underhållsstöd	Meðlag	bidrags- forskudd
barnbidrag	børnetilskud/ børne- familieydelse	lapsilisä/ barnbidrag	barnabætur	barnetrygd
äktenskaps- skillnad	Skilsmisse	avioero/ äktenskaps- skillnad	Hjónaskilnaður	skilsmisse
äktenskaps- skillnadsdom	skilsmisse – bevilling, skils- missedom	avioerotuomio/ skillnadsdom	skilnaðarleyfi	skilsmisse- bevilling

4.2 Att fastställa underhållsbidrag i nordiska ärenden när parterna inte bor i samma land

Behörighetsfrågor mellan de nordiska länderna är för Danmarks och Finlands del reglerade i underhållsförordningen, medan de för Islands del regleras i 2007 års Luganokonvention. För Norges del regleras de av behörighetsreglerna i 2007 års Haagkonvention. Huvudregeln är att frågan om underhållsbidrag prövas där svaranden bor, eller om det är den bidragsberättigade som är kärke, även där denne bor.

Om den bidragsberättigade bor i Sverige och den bidragsskyldige bor i annat land inom Norden kan den bidragsberättigade alltså ta upp frågan om underhåll antingen i Sverige eller i det land där den bidragsskyldige bor. Den bidragsberättigade kan träffa avtal om underhållsbidrag med den bidragsskyldige eller ta upp frågan i domstol i Sverige. Den bidragsberättigade kan också välja att ta upp frågan om prövning av underhållsbidraget i det land där den bidragsskyldige bor. Försäkringskassan kan då hjälpa den bidragsberättigade med en ansökan till den aktuella nordiska myndigheten. Om den bidragsskyldige är bosatt i Danmark, Island eller Norge ställs ansökan till en myndighet eftersom dessa länder har administrativa beslut om underhållsbidrag, se avsnitt 4.5, 4.7 och 4.8. För Finlands del är förfarandet annorlunda. Underhållsbidrag fastställs där genom avtal mellan parterna eller genom avgörande i domstol, se avsnitt 4.6 Metodstöd – ansökningar om att få underhållsbidrag fastställt

Även om det är New York-konventionen och 2007 års Haagkonvention som ger Försäkringskassan behörighet att vidarebefordra ansökningar om fastställelse av underhållsbidrag till Danmark och Norge åberopas inte konventionerna, eftersom sökande i dessa länder har rätt att ansöka direkt hos en administrativ myndighet. Försäkringskassan vidarebefordrar ansökan till dessa myndigheter. Även till isländska myndigheter vidarebefordrar Försäkringskassan ansökningar.

4.3 Att driva in underhållsbidrag i de nordiska länderna

Den nordiska indrivningskonventionen behandlar erkännande och verkställighet av nordiska avgöranden om underhållsbidrag. Konventionen omfattar underhållsbidrag till make, tidigare make, barn, styvbarn eller barnets mor.

Avgöranden som kan ligga till grund för verkställighet är dom, administrativ myndighets beslut, av myndighet godkänd förbindelse eller annan skriftlig förbindelse. I Danmark, Island och Norge kan en myndighet besluta om underhållsbidrag. Det beslutet är då ett administrativt beslut, till skillnad från ett avgörande från en domstol som är dom eller domstolsbeslut. Endast Finland har förbindelser som är godkända av myndighet. Det är då ett finskt avtal som är godkänt av en finsk kommun (socialmyndighet).

Konventionen pekar ut *en* myndighet i varje nordiskt land som ansvarig för att sända och ta emot ansökningar om verkställighet. I Sverige är det Kronofogdemyndigheten som har detta ansvar. Ansökan från myndigheter i andra nordiska länder om verkställighet i Sverige sänds till Kronofogdemyndigheten.

Konventionen säger också att en myndighet som har betalat ut bidrag i förskott har rätt att ansöka om indrivning direkt hos myndigheten i det andra nordiska landet. För Sveriges del innebär det att Försäkringskassan inte behöver gå via Kronofogdemyndigheten utan kan vända sig direkt till verkställande myndighet i det andra nordiska landet för indrivning.

I nordiska ärenden är Försäkringskassan endast behörig att handlägga ansökan om indrivning av underhållsbidrag när den bidragsberättigade bor i Sverige och har eller har haft underhållsstöd. Fordran avser då Försäkringskassans del av det underhållsbidrag som är fastställt upp till underhållsstödsnivån. Fordran kan också gälla den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet. Den bidragsberättigade i Sverige måste då ha lämnat fullmakt till Försäkringskassan att kräva in även den delen.

För en period som underhållsstöd inte betalas eller har betalats för får den bidragsberättigade vända sig direkt till indrivande myndighet inom Norden eller till Kronofogden för hjälp med indrivning av underhållsbidrag för den perioden.

Alla beslut, domar eller avtal från något av de nordiska länderna kan ligga till grund för indrivningen eftersom den nordiska indrivningskonventionen omfattar avgöranden om underhållsbidrag från alla de nordiska länderna. Förutsättningen är dock att de är verkställbara i ursprungslandet. Om en myndighet i något annat nordiskt land skulle ifrågasätta ett svenskt avgörande om underhållsbidrag kan den svenska Kronofogdemyndigheten vid behov intyga att avtalet, domen eller beslutet är verkställbart i Sverige (artikel 3 nordisk indrivningskonvention).

Den nordiska indrivningskonventionen omfattar inte Försäkringskassans beslut om betalningsskyldighet enligt 19 kap. SFB.

Trots att Finland och Sverige omfattas av underhållsförordningen är det ändå nordiska indrivningskonventionen som är gällande mellan Finland och Sverige. Det framgår av artikel 69 i underhållsförordningen. Sverige och Norge omfattas av 2007 års Haagkonvention men även här är det nordiska indrivningskonventionen som är tillämplig mellan länderna. Det framgår av artikel 51.3 i 2007 års Haagkonvention.

4.4 Metodstöd – ansökningar om indrivning av underhållsbidrag

När Försäkringskassan skickar en ansökan om indrivning till ett annat nordiskt land är det Försäkringskassan som har fordran upp till underhållsstödsnivån. Om underhållsbidraget överstiger underhållsstödet bör Försäkringskassan ge boföräldern möjlighet att kräva in även den del som överstiger underhållsstödet (19 kap. 33 §

SFB). Det görs lämpligen genom att boföräldern lämnar en fullmakt till Försäkringskassan. Om barnet är över 18 år ska fullmakten undertecknas av barnet.

Ansökan kan göras på svenska och kan undertecknas av Försäkringskassan i de fall som underhållsstöd betalas ut (artikel 2 i konventionen och 4 § kungörelse [1962:514] angående indrivning i Danmark, Finland, Island eller Norge av underhållsbidrag). Utöver en fullmakt ska avgörandet om underhållsbidrag (avtal, dom eller beslut) och en skuldspecifikation bifogas. Vid en ansökan till Norge ska även ett personbevis läggas till.

4.5 Danmark

Underhållsbidrag

Underhållsbidrag (børnebidrag), fastställs vanligtvis i en administrativ handling av Statsforvaltningen. Parterna kan också själva träffa avtal om underhållsbidrag.

Statsforvaltningens beslut kallas *afgørelse om børnebidrag* eller *afgørelse om ægtefællebidrag* (bidragsresolution). Beslutet kan överklagas till Ankestyrelsens Familieretsafdeling.

Statsforvaltningen är sedan den 1 juli 2013 en myndighet.

Den bidragsberättigade kan själv kontakta Statsforvaltningen för att få underhållsbidrag fastställt. Försäkringskassan kan också vidarebefordra en ansökan från den boförälder som företräder det bidragsberättigade omyndiga barnet till Statsforvaltningen. Boföräldern måste då lämna fullmakt till Försäkringskassan. Bidraget fastställs vanligtvis till danskt normalbidrag. Detta gäller även om den bidragsskyldige inte har någon inkomst. Bidraget består av ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Om den bidragsskyldige tjänar mer än vad en normalinkomsttagare gör kan grundbeloppet höjas.

Underhållsskyldigheten gäller tills barnet fyller 18 år. Om barnet studerar kan underhållsskyldigheten förlängas tills barnet fyller 24 år. Underhållsbidrag efter 18 år kallas på danska för uddannelsesbidrag. Underhållsbidrag efter det att barnet fyllt 18 år fastställs endast om barnet deltar i utbildning (uddannelse) och om den bidragsskyldiges inkomster är högre än vad en normalinkomsttagare i Danmark tjänar. Underhållsbidraget, børnebidrag, är knutet till index och ändras den 1 januari varje år. Det per månad i förskott. Detta anges i bidragsresolutionen.

Danska regler om underhållsbidraget finns i följande bestämmelser:

- Lov om børns forsørgelse (lovbekendtgørelse nr. 352 af 15 maj 2003 med senere ændringer)
- Bekendtgørelse nr. 917 af 28. september 2009 om behandling av sager om børnebidrag og ægtefællebidrag (Bidragsbekendtgørelsen)
- Årlig "Cirkulæreskrivelse om indkomstoversigt for fastsættelse af børne- og ægtefællebidrag"
- Skrivelse af 20. december 1999 om forhøjelse af normalbidraget m.v.

Den danske Familiestyrelsen ger ut en vägledning (vejledning) där beräkningsgrunder och belopp finns redovisade. Information om dansk lagstiftning finns under www.familiestyrelsen.dk.

Indrivning

Försäkringskassan kan begära att det fastställda underhållsbidraget ska drivas in om Försäkringskassan betalar ut underhållsstöd.

- Om underhållsbidraget är fastställt i en dansk urkund ska ansökan om indrivning sändas till myndigheten Udbetaling Danmark som ansvarar för verkställigheten av danska avgöranden. Mer information finns på www.udbetalingdanmark.dk.
- Om underhållsbidraget grundas på ett avgörande från ett nordiskt land ska ansökan sändas till den danska skattemyndigheten i Tønder. Uppgifter om adress finns på www.skat.dk.
- Om underhållsbidraget grundas på ett avgörande som inte är direkt verkställbart, och nordiska indrivningsförordningen inte kan ligga till grund för begäran om indrivning ska ansökan om erkännande och verkställbarhet skickas till Ankestyrelsen Familieretsafdeling. De är centralmyndighet enligt 1956 års New York-konvention.

Danskt underhållsstöd (forskudsvis udbetaling)

Danskt underhållsstöd betalas av Udbetaling Danmark i förskott, se "Lov om børnetilskud og forskudsvis utbetaling af børnebidrag" (lovbekendtgørelse nr. 439 af 14/05/2009).

Preskriptionstid

Om den danska motsvarigheten till underhållsstöd (børnetilskud) betalas ut av Udbetaling Danmark är preskriptionstiden 10 år för underhållsbidrag som är fastställda i Danmark. Det framgår av forældelsesloven och 18 § børnetilskudsloven.

Om inte børnetilskud betalas ut av Udbetaling Danmark ses underhållsbidragsfordran som ett privat bidragskrav och preskriberas därför efter 3 år (3 § forældelsesloven). Preskriptionstiden räknas från den tidigaste dagen då fordringsägaren kan kräva att få sin fordran uppfylld. Preskriptionsavbrott kan ske, vilket innebär att preskriptionstiden förlängs.

Färöarna

På Färöarna fastställs underhållsbidraget av Rigsombudsmanden. Till skillnad från i Danmark så fastställer de underhållsbidraget utifrån vad boföräldern/den studerande och den bidragsskyldige har för inkomster och utgifter. Därför ska boförälderns/den studerandes ekonomiska uppgifter vara bifogade till ansökan. Underhållsbidraget fastställs enligt liknade principer som i Danmark, men normalbidraget är något lägre på Färöarna och ändras vid andra tidpunkter. Om både boförälder och bidragsskyldig saknar medel fastställs underhållsbidraget till normalbidrag. Ansökan om fastställelse och indrivning av underhållsbidrag ska sickas direkt till Rigsombudsmanden på Färöarna. Mer information finns att läsa på www.rigsombudsmanden.fo.

Grönland

På Grönland gäller samma regler som för övriga Danmark och Färöarna. Men beloppet är lägre och ändras vid andra tidpunkter. Ansökan och indrivning av underhållsbidrag ska sändas direkt till grönländska myndigheter. Information om Grönland finns på www.rigsombudsmanden.gl

4.6 Finland

Underhållsbidrag

I Finland fastställs underhållsbidrag vanligtvis i ett avtal mellan parterna. Det kan också fastställas av domstol.

Ett finskt avtal om underhållsbidrag måste vara godkänt av en finsk kommuns socialnämnd för att vara verkställbart. Avtalets datum är den dag då socialnämnden godkände avtalet. Förteckning över finska kommuner finns på www.kommunerna.net.

En bidragsberättigad i Sverige kan träffa avtal om underhållsbidrag med den bidrags-skyldige. Om avtalet räknas som ett svenskt avtal ska det inte godkännas av någon finsk kommun. Ett svenskt avtal om underhållsbidrag omfattas av de svenska reglerna i 7 kap. FB och indexreglerna i lagen (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag.

Den bidragsberättigade kan också ta upp frågan om underhåll i finsk domstol där den bidragsskyldige bor eller i svensk domstol.

Underhållsskyldigheten gäller tills barnet fyller 18 år. Om barnet studerar kan underhållsskyldigheten förlängas. I angelägenheter om underhållsbidrag företräds ett barn under 18 år av vårdnadshavaren. Det gäller även underhåll för barnet efter 18 år om avtalet skrevs före barnets 18-årsdag. Om barnet har fyllt 18 år är det barnet själv som väcker talan i domstol och som ska underteckna avtal om underhållsbidrag.

Finska underhållsbidrag är knutna till förändring av levnadskostnaderna genom indexhöjningar. Underhållsbidrag preskriberas årsvis efter fem år.

Finska regler om underhållsbidrag finns i följande bestämmelser:

- lag om underhåll för barn 704/1975
- lag om vissa underhållsbidrag bindande vid levnadskostnader 583/2008
- social- och hälsovårdsministeriets förordning om förhöjning av vissa underhållsbidrag och underhållsstöd till följd av att vissa levnadskostnadsindex stigit 746/2008.

Information om finsk lagstiftning finns under www.finlex.fi.

Om den bidragsberättigade har underhållsstöd kan Försäkringskassan även kontakta den aktuella finska kommunen som kan hjälpa till med att beräkna underhållsbidraget. Kommunen kan även försöka få den bidragsskyldige att underteckna ett avtal om underhållsbidrag.

Om detta inte är möjligt, till exempel om den bidragsskyldige inte medverkar kan Försäkringskassan ta upp frågan om att fastställa underhållsbidrag inom ramen för underhållsförordningen, se kapitel 5. Den bidragsberättigades ansökan om fastställelse av underhållsbidrag vidarebefordras då av Försäkringskassan till den finska centralmyndigheten som är Justitieministeriet. Eftersom försök till frivilligt avtal redan är gjort så utser Justitieministeriet ett ombud för barnet. Ombudet kan stämma den bidragsskyldige inför finsk domstol.

Indrivning

I Finland ansvarar utsokningsmyndigheten för indrivning av underhållsbidrag och de finska utsokningsverken kräver att domar och avtal om underhållsbidrag lämnas i

original. Försäkringskassan ska inledningsvis skicka ansökan om indrivning till utsökningverket i Västra Nyland. I ett pågående indrivningsärende kan Försäkringskassan däremot ta kontakt med utsökningverket i den kommun där den som är bidragsskyldig bor. Förteckning över de olika finska utsökningverken finns på www.oikeus.fi/11407.htm.

Underhållsstöd

Underhållsstöd betalas av Folkpensionsanstalten. Bestämmelserna om stödet finns i lagen om underhållsstöd 580/2008. För mer information, se Folkpensionsanstaltens webbplats www.fpa.fi.

4.7 Island

Underhållsbidrag

På Island fastställer den myndighet som kallas Sýslumaðurinn underhållsbidraget i ett administrativt beslut. Det blir alltid lägst isländskt normalbidrag, även kallat enkelt underhållsbidrag. Underhållsbidrag kan också fastställas i avtal mellan parterna.

Underhållsskyldigheten gäller tills barnet fyller 18 år. Om barnet studerar kan underhållsskyldigheten förlängas till 20 år. Underhållsbidragen indexregleras normalt den 1 januari varje år. Det förekommer dock att underhållsbidragen indexregleras oftare än så.

Försäkringskassan kan vidarebefordra en ansökan till Sýslumaðurinn från den bidragsberättigade om att få underhållsbidrag fastställt. Den bidragsberättigade kan även ta upp frågan i svensk domstol.

Indrivning

Ansökan om indrivning sänds till Kommunernas Inkassocentral (Innheimtustofnun sveitarfélaga). På Island gäller samma bestämmelser som i de övriga nordiska länderna. Alla nordiska avgöranden om underhållsbidrag kan ligga till grund för indrivningen.

Underhållsstöd/meðlag

Underhållsstöd betalas av Tryggingastofnun ríkisins.

Kontaktuppgifter och bestämmelser

Isländska bestämmelser om underhållsbidrag finns i Barnalög nr. 76 af 1. nóvember 2003 och Lög um Innheimtustofnun sveitarfélaga nr. 54 af 6. apríl 1971 jf. reglement "um innheimtu og skil á meðlögum o.fl. á vegum Innheimtustofnunar sveitarfélaga nr. 491/1996 samt Lög um almannatryggingar nr. 100/2007 af 1. janúar 2016.

Information om isländsk lagstiftning och adresser till myndigheter finns på www.medlag.is.

4.8 Norge

Underhållsbidrag

Underhållsbidrag kan fastställas i dom, avtal eller en administrativ handling. Oftast är det genom ett administrativt beslut som underhållsbidraget fastställs. Detta beslut kallas *vedtak*. Den beslutande myndigheten för internationella ärenden är NAV

Familje- och pensionsytelser. Underhållsskyldigheten gäller tills barnet fyller 18 år. Om barnet studerar på gymnasie- eller grundskolenivå (videregående skole), kan underhållsskyldigheten förlängas efter 18 år. De norska underhållsbidragen indexregleras den 1 juli varje år. Preskriptionstiden för underhållsbidrag är 10 år enligt Lov om foreldelse av fordringar (foreldesloven) Lov-1979-05-18 nr 18. Tiden kan förlängas genom preskriptionsavbrott och en ny tioårsperiod påbörjas igen efter avbrottet.

Norska regler finns i Lov om barn og foreldre (Barnelova), LOV 1981-04-08 nr 07.

Information om norsk lagstiftning finns under www.lovdato.no.

Ansökan om att få underhållsbidrag fastställt sänds till NAV Familie- og pensionsytelser som fastställer underhållsbidrag i ett administrativt beslut, vedtak, i alla ärenden där en av parterna bor utomlands. Försäkringskassan kan vidarebefordra den bidragsberättigades ansökan till den norska myndigheten. Ansökan om underhållsbidrag för ett omyndigt barn ska undertecknas av den förälder som har vårdnaden om barnet och som barnet bor tillsammans med.

Indrivning

Ansökan om indrivning av underhållsbidrag sänds till NAV Internasjonalt som vidarebefordrar den till NAV Innkrevingssentral i Kirkenes (NAVI). På grund av en omorganisation från och med den 1 april 2018 blir NAVI:s verksamhet en del av Skatteetaten.

Alla nordiska avgöranden om underhållsbidrag kan ligga till grund för ansökan om indrivning. Norska regler om indrivning av underhållsbidrag finns i bidragsinnkrevingsloven (LOV 2005-04-29 nr 20: Lov om innkreving av underholdsbidrag mv).

Underhållsstöd/bidragsforskudd

Bidragsforskudd betalas i Norge av NAV Familie- och pensionsytelser. Bidraget är inkomstprövat och finns i tre olika nivåer. Reglerna finns i forskotteringsloven (LOV 1989-02-17 nr 02: Lov om bidragsforskudd). Observera att den bidragsberättigade boföräldern kan begära indrivning av underhållsbidraget utan att något bidragsforskudd betalats ut i Norge.

5 Samarbetet inom EU

Det här kapitlet handlar i första hand om underhållsförordningen som tillämpas från och med 18 juni 2011. Såväl inkommande som avsända ärenden behandlas. Fokus ligger på underhåll till barn.

Enligt artikel 75.3 i underhållsförordningen ska de delar i underhållsförordningen som behandlar samarbete mellan centralmyndigheter tillämpas på framställningar och ansökningar som centralmyndigheten tar emot från och med den dag då förordningen börjar tillämpas. Det innebär att för ansökningar som är mottagna före den 18 juni 2011 ska bestämmelserna om administrativt samarbete i New York-konventionen fortsätta att tillämpas, se kapitel 6.

Underhållsförordningen har, för EU:s del, samordnat alla regler som gäller internationell indrivning av underhåll. Den innehåller bestämmelser om

- behörighet
- erkännande, verkställbarhet och verkställighet
- möjlighet till rättslig prövning med tillgång till rättshjälp
- samarbete mellan centralmyndigheter.

Underhållsförordningen ersätter bland annat bestämmelserna i 1956 års New York-konvention om administrativt samarbete och rätt till rättshjälp, EU-förordning 44/2001 med dess regler om behörighet och erkännande och verkställbarhet samt de bågge Haagkonventionerna från 1958 och 1973 om erkännande och verkställighet av avgöranden. Dessutom är underhållsförordningen (artikel 15) knuten till Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet (2007 års Haagprotokoll).

Underhållsförordningen gäller mellan EU:s alla medlemsländer, med vissa undantag för Danmark. Genom avtal mellan EU och Danmark är underhållsförordningen tillämplig i Danmark med undantag för bestämmelserna i kapitlen III (tillämplig lag) och VII (samarbete mellan centralmyndigheter).

Begreppet dom

I underhållsförordningen används begreppet *dom* inte bara för avgöranden av en domstol utan även för alla andra avgöranden om underhåll såsom officiella handlingar och administrativa myndigheters beslut om underhåll. Avtal om underhållsskyldighet som har ingåtts inför en administrativ myndighet eller bestyrkts av en sådan myndighet räknas som domar, eftersom de är definierade som officiella handlingar (artikel 2.1.3 b).

När bestämmelserna i underhållsförordningen om samarbete mellan myndigheter (kapitel VII) och om offentliga organ (kapitel VIII) ska tillämpas ska begreppet dom även omfatta dom från tredje land (artikel 2.1.1). Med tredje land menas ett land som inte är medlem i EU.

Begreppet underhållsberättigad

Begreppet *underhållsberättigad* är definierat i artikel 2.1.10. Det är en enskild person som har eller påstås ha rätt att få underhållsbidrag.

Vid ansökningar om erkännande och verkställbarhetsförklaring av domar och vid verkställighet av domar kan en underhållsberättigad också vara ett offentligt organ som har rätt till återbetalning för underhållsstöd som har lämnats i stället för underhållsbidrag (artikel 64.1).

5.1 Tillämpningsområde

Artikel 1.1 i underhållsförordningen

Denna förordning ska tillämpas på underhållsskyldighet som har sin grund i familje-, släktskaps-, äktenskaps- eller svägerlagsförhållande.

Bestämmelsen innebär att underhållsförordningen har ett bredare tillämpningsområde än nationell rätt.

5.2 Behörighet

Reglerna om vilken domstol eller annan myndighet som är behörig att pröva ett ärende finns i kapitel II i underhållsförordningen. Det gäller för alla internationella ärenden om underhåll. För gränsöverskridande ärenden i förhållande till Island och Schweiz tillämpas dock 2007 års Luganokonvention. För gränsöverskridande ärenden i förhållande till Norge tillämpas 2007 års Haagkonvention.

Principerna i underhållsförordningen liknar de regler som finns i EU-förordning 44/2001. Huvudprincipen är att domstolen eller myndigheten i det land där svaranden har sin hemvist eller där den underhållsberättigade har sin hemvist är behörig att pröva en fråga om underhåll. Det betyder att den som är underhållsskyldig i normalfallet bara kan ta upp en fråga i en domstol på den ort där den underhållsberättigade bor medan den underhållsberättigade kan väcka talan på den ort där den underhållsskyldige bor eller där han eller hon själv bor. Den domstol som har rätt att pröva en fråga om någons rättsliga status (exempelvis faderskap) eller en fråga om föräldrans ansvar (exempelvis vårdnad och umgänge) har också i vissa fall behörighet att behandla frågan om underhåll.

Det finns även bestämmelser om avtal om behörig domstol. Möjligheten att avtala om domstol gäller dock inte i ärenden om underhållsbidrag till barn under 18 år.

Vidare kan behörighet uppstå för den domstol hos vilken talan är väckt om svaranden går i svaromål inför den domstolen, det vill säga gör invändningar eller tar upp frågor som gäller själva underhållsfrågan. Behörighet uppstår inte om svaranden enbart motsätter sig att domstolen ska behandla frågan.

5.2.1 Metodstöd – behörighet

Om en underhållsskyldig vill få underhållsbidraget sänkt och väcker talan i det land där han eller hon själv bor är det viktigt för den underhållsberättigade att ta ställning till om detta ska accepteras. Domstolen får bara behörighet om svaranden, i det här fallet den underhållsberättigade, går i svaromål. Att gå i svaromål innebär att man protesterar mot det yrkade beloppet eller något annat som har med själva underhållsbidraget att göra. Om svaranden inte vill att ärendet ska behandlas i den domstol på den ort där den underhållsskyldige bor kan den underhållsberättigade

enbart gå i svaromål för att protestera mot domstolens behörighet (artikel 5 i underhållsförordningen).

5.3 Erkännande, verkställbarhet och verkställighet av domar och andra avgöranden om underhåll

Frågan om erkännande, verkställbarhet och verkställighet av domar om underhåll hänger ihop med 2007 års Haagprotokoll. I underhållsförordningen behandlas dessa frågor i kapitel IV som är indelat i tre avsnitt. Avsnitt ett och avsnitt tre är tillämpligt på domar från länder som omfattas av 2007 års Haagprotokoll och avsnitt två och tre är tillämpligt på domar från medlemsländer som inte omfattas av Haagprotokollet. Danmark och Storbritannien tillämpar inte Haagprotokollet.

I de medlemsländer som omfattas av Haagprotokollet är avgöranden om underhållsbidrag direkt verkställbara utan krav på verkställbarhetsförklaring. Det gäller således avgöranden från samtliga EU-länder utom Danmark och Storbritannien. För avgöranden från Danmark spelar det ingen roll för Sveriges del eftersom för de nordiska länderna kommer den nordiska indrivningskonventionen att fortsätta att tillämpas vid ansökningar om verkställighet, se kapitel 4.

Observera övergångsbestämmelserna i artikel 75.2 a) som innebär att domar som är avkunnade före den 18 juni 2011, men som omfattas av tillämpningsområdet för EU-förordning 44/2001, kräver verkställbarhetsförklaring. Underhållsförordningen kan tillämpas, men domarna är inte direkt verkställbara utan kräver samma förfarande som för avgöranden från Danmark och Storbritannien.

5.3.1 Storbritannien – speciella regler

Det enda EU-land vars avgöranden kräver ett exekutförfarande för att vara verkställbara i Sverige är Storbritannien. Det gäller dock inte alltid. Om avgörandet från Storbritannien kan omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införandet av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar är det direkt verkställbart inom EU. Någon verkställbarhetsförklaring behövs alltså inte då.

EU-förordning 805/2004 trädde i kraft 21 januari 2005 och ska tillämpas från och med 21 oktober 2005. Ett avgörande är direkt verkställbart om det har ett intyg på att det är en europeisk exekutionstitel. I Sverige får domstol, Kronofogdemyndigheten och socialnämnden utfärda intyg om att ett svenskt avgörande är en europeisk exekutionstitel. Intyget ska utfärdas av den domstol som har avkunnat domen eller den myndighet som har beslutat om underhållsbidraget (förordningen [2005:712] med föreskrifter om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden).

5.3.2 Svenska och finska avtal om underhållsbidrag

De finska avtalen om underhållsbidrag omfattas av förordningen eftersom dessa är definierade som domar enligt artikel 2.1.1.

Från och med 1 maj 2012 är det också möjligt att få svenska avtal om underhållsbidrag att omfattas av underhållsförordningen. På begäran ska Kronofogdemyndigheten bestyrka ett avtal samt utfärda ett utdrag enligt artikel 48 i underhållsförordningen. När avtalet är bestyrkt uppfyller det kraven i underhållsförordningen (artikel 2.3 b) och utgör en officiell handling (7 § förordningen [2011:704] med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning). Även svenska avtal om

engångsbelopp som är godkända av socialnämnden uppfyller kraven i underhållsförordningen. Dessa avtal är dock mycket ovanliga.

Metodstöd – svenska avtal som officiell handling

Kronofogdemyndigheten ska bestyrka avtal och utfärda intyg enligt artikel 48. Avtalet kan gälla underhållsbidrag enligt föräldrabalken eller enligt äktenskapsbalken. Kronofogdemyndigheten har rutiner för handläggning av begäran om bestyrkande och intyg.

När Kronofogdemyndigheten har bestyrkt ett avtal framgår detta på själva avtalet eftersom bestyrkandet noteras på originalhandlingen. I och med detta är avtalet *en officiell handling* enligt underhållsförordningen. Alla avtal om underhållsbidrag kan bestyrkas, oavsett ålder, under förutsättning att villkoren är uppfyllda.

Ansökan om intyg kan bara göras av berörd part. Oftast är det den underhållsberättigade, dennes ombud eller Försäkringskassan. Den som företräder den sökande måste uppvisa fullmakt. Försäkringskassan behöver dock inte göra det.

Vid ansökan om intyg, ett så kallat utdrag enligt artikel 48.3, ska följande handlingar och uppgifter lämnas till Kronofogdemyndigheten:

- Den officiella handlingen – antingen ett av Kronofogdemyndigheten tidigare bestyrkt avtal i original eller ett avtal som ska bestyrkas. Vanligtvis görs begäran om bestyrkande och intyg samtidigt.
- Uppgifter så att avsnitt 1–4 i underhållsförordningens formulär kan fyllas i.
- Uppgift om vilket land som ansökan om verkställighet ska göras i och på vilket språk som formuläret ska utfärdas på. Om uppgift om språk inte lämnas kommer intyget att utfärdas på svenska.

5.3.3 Offentligt organ som sökande

Artikel 64.3 b) i underhållsförordningen

Ett offentligt organ får söka erkännande och verkställbarhetsförklaring eller begära verkställighet av [...]

- b) en dom mellan en underhållsberättigad och en underhållsskyldig såvitt avser det bidrag som lämnats till den underhållsberättigade istället för underhållsbidrag.

Bestämmelsen reglerar när ett offentligt organ kan anges som den sökande på en ansökan om ett erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet. För Försäkringskassans del är artikel 64.3 b) bara tillämplig när Försäkringskassan har trätt in i barnets rätt till underhållsbidrag enligt 19 kap. 29 § SFB. Försäkringskassans beslut om betalningsskyldighet enligt 19 kap. SFB omfattas inte av artikel 64.3.

5.3.4 Preskription vid verkställighet

När ett avgörande är direkt verkställbart enligt kapitel IV avsnitt I i underhållsförordningen gäller en särskild regel för val av preskriptionstid (artikel

21.2). Det lands lag, ursprungsmedlemslandets lag eller verkställighetslandets lag, som har den längsta preskriptionstiden ska tillämpas.

5.3.5 Förnyad prövning

För att ge en underhållsskyldig möjlighet att bestrida krav mot honom eller henne finns det i underhållsförordningen en särskild bestämmelse som ger en svarande rätt att ansöka om förnyad prövning av frågan vid den behöriga domstolen i ursprungsmedlemslandet (artikel 19). Den möjligheten finns bara för avgöranden som är direkt verkställbara utan verkställbarhetsförklaring. Regeln innebär att en svarande som inte gått i svaromål ska ha rätt till förnyad prövning om han eller hon inte delgivits stämningsansökan eller om han eller hon varit förhindrad att bestrida kravet. Svaranden har dock inte rätt till förnyad prövning om han eller hon haft möjlighet att överklaga avgörande och inte gjort det. Tidsfristen för att begära förnyad prövning är 45 dagar och börjar löpa den dag då svaranden fick kännedom om innehållet i domen.

5.4 Rättshjälp

I underhållsförordningen finns bestämmelser om möjlighet till rättslig prövning. Medlemsländerna ska tillhandahålla rättshjälp för att säkerställa den rätten. Rättshjälp behöver dock inte ges om centralmyndigheten ger den rättsliga hjälpen utan kostnad. Ett exempel på detta är när centralmyndigheten hjälper den sökande med ansökan om verkställbarhetsförklaring eller med ansökan om verkställighet. Observera att rättshjälpens innehåll i underhållsförordningen inte är densamma som i den svenska rättshjälpslagen (1996:1619).

I artikel 45 i underhållsförordningen finns en uppräknig av vad rättshjälpen ska innehålla.

Artikel 45 i underhållsförordningen

[...]

- a) Juridisk rådgivning i avsikt att nå en uppgörelse innan ett rättsligt förfarande inleds.
- b) Rättsligt bistånd med att väcka talan inför en myndighet eller en domstol och representation vid domstol.
- c) Befrielse från eller bidrag till rättegångskostnader och arvoden till personer som fått i uppdrag att vidta åtgärder under förfarandet.
- d) I de medlemsstater där den förlorande parten är skyldig att betala motpartens kostnader, motpartens kostnader om rättshjälpsmottagaren förlorar målet, under förutsättning att dessa kostnader skulle ha täckts av rättshjälpen om rättshjälpsmottagaren hade haft sin hemvist i den medlemsstat där domstolen är belägen.
- e) Tolkning.
- f) Översättning av de handlingar som domstolen eller den behöriga myndigheten kräver och som rättshjälpsmottagaren lämnat in och som är nödvändiga för att avgöra tvisten.
- g) Resekostnader som rättshjälpsmottagaren ska betala när de personer som berörs av förandet av rättshjälpsmottagarens talan är ålagda i lag eller av domstolen i den berörda medlemsstaten att personligen närvara vid förhandlingarna och domstolen beslutar att den annars inte kan höra de berörda personerna på ett tillfredsställande sätt.

Se avsnitt 5.8 om svenska bestämmelser och rättshjälpsregler.

5.4.1 Rättshjälp för ansökningar genom centralmyndigheter för underhåll till barn under 21 år

Underhållsförordningen har mycket generösa rättshjälpsregler för underhållsberättigade i tvister om underhåll till barn under 21 år när ansökan görs genom en centralmyndighet. I dessa ärenden ska det anmodade medlemslandet tillhandahålla fri rättshjälp. Inga kostnader får tas ut för rättsligt bistånd vid ansökan om verkställighet, vid ansökan om verkställbarhetsförklaring eller i samband med en ansökan om att få ett underhållsbidrag fastställt eller jämkat. Inga villkor på skälighet eller inkomst får ställas. Det innebär att den underhållsberättigade inte behöver lämna uppgifter om tillgångar och inkomster för att ha rätt till rättshjälp. (artikel 46.1)

Det finns dock ett undantag. Vid ansökningar om att få ett nytt avgörande om underhållsbidrag eller vid ansökningar om att jämka ett avgörande kan fri rättshjälp nekas om ansökan uppenbart saknar grund (artikel 46.2). Se också 5.8.3 om förlorande parts skyldighet att betala motpartens kostnader.

Enligt artikel 64 kan ett offentligt organ ses som en underhållsberättigad vid ansökningar om erkännande och verkställbarhetsförklaring samt vid ansökningar om verkställighet. Det betyder att även ett offentligt organ har rätt till helt fri rättshjälp när det gäller den typen av ansökningar.

5.4.2 Rättshjälp i övriga fall

I alla övriga fall ska rättshjälp lämnas enligt nationell rätt. Det betyder att vid ansökningar som avser underhåll till barn över 21 år eller till andra underhållsberättigade samt när ansökan kommer från en underhållsskyldig ska det anmodade medlemslandet tillhandhålla rättshjälp med tillämpning av nationella bestämmelser. Likaså gäller det alla ansökningar som inte görs via centralmyndigheten. Direkta ansökningar om underhåll till barn under 21 år som inte görs via centralmyndigheten omfattas då inte heller av de generösare reglerna utan rättshjälp lämnas i dessa fall enligt nationell rätt. Det gäller också om helt fri rättshjälp har nekats i ett ärende om underhåll till barn under 21 år därför att ansökan uppenbart saknat grund.

Vid ansökan om erkännande-, verkställbarhets- eller verkställighetsförfarande ska en sökande vara berättigad till rättshjälp eller befriad från kostnader i största möjliga utsträckning enligt lagen i det land som verkställer avgörandet

- om sökanden i ursprungsmedlemslandet haft rättshjälp eller varit befriad från kostnader och avgifter
- om sökanden haft kostnadsfritt förfarande inför en administrativ myndighet, artikel 47.2–3.

Information om rättshjälp i Sverige, se avsnitt 6.7.4.

5.4.3 Återkrav av kostnader

Underhållsförordningen har en regel för återkrav av kostnader från en underhållsberättigad som vid ett förfarande förlorat och som fått fri rättshjälp enligt artikel 46, det vill säga en ansökan som sänts via centralmyndigheten och som avser underhåll till barn under 21 år. Rättshjälpkostnaderna får då, i undantagsfall, krävas tillbaka och då bara om partens ekonomiska förhållande tillåter det (artikel 67). Undantagsfallet skulle kunna vara en rik person som handlat i ond tro (beaktandeskäl 36).

I alla övriga fall bestäms möjligheten till återkrav av det anmodade medlemslandets nationella bestämmelser.

5.5 Lagval

I underhållsförordningen regleras lagvalsfrågorna i artikel 15. Valet av vilket lands lag som ska tillämpas ska bestämmas av 2007 års Haagprotokoll. När behörighet utgår från underhållsförordningen är alltså EU:s medlemsländer bundna av 2007 års Haagprotokoll. (Rådets beslut av den 30 november 2009 om Europeiska gemenskapens ingående av Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet samt artikel 1 i 2007 års Haagprotokoll). Det innebär att protokollets regler ska tillämpas på alla tvister om underhåll som har sin grund i familje-, släktskaps-, äktenskaps- eller svågerlagsförhållande från och med den 18 juni 2011 (artikel 1 i 2007 års Haagprotokoll).

Även lagen i ett land som inte har anslutit sig till protokollet ska tillämpas, till exempel när behörigheten utövas enligt Luganokonventionen. Isländsk lag kan tillämpas om den underhållsberättigade har sin hemvist på Island och processen sker i en domstol i ett EU-land. Protokollets bestämmelser ska tillämpas i EU även om Island inte är ansluten till protokollet.

5.5.1 Huvudregeln

Artikel 3 i 2007 års Haagprotokoll

1. Underhållsskyldighet ska regleras av lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist, om inte annat föreskrivs i detta protokoll.
2. Om den underhållsberättigades hemvist ändras ska lagen i den nya hemviststaten tillämpas från och med den tidpunkt då ändringen inträffar.

Huvudregeln är att underhållsskyldigheten ska bestämmas av lagen i det land där den underhållsberättigade har sin hemvist, artikel 3.1 i 2007 års Haagprotokoll.

5.5.2 Undantag från huvudregeln

För vissa grupper av underhållsberättigade finns förmånliga regler som ska göra det möjligt att få underhåll om det inte är möjligt enligt lagen i det land där den underhållsberättigade har sin hemvist (artikel 4.2 i 2007 års Haagprotokoll). För nedanstående grupper ska domstolslandets lag kunna tillämpas:

- föräldrar som är underhållsskyldiga för sina barn
- personer som är underhållsskyldiga för andra personer som är under 21 år med undantag för underhåll mellan makar (som exempel kan nämnas en farbrors underhållsskyldighet för ett brorsbarn som är under 21 år)
- barn som är underhållsskyldiga för sina föräldrar.

Om den underhållsberättigade väljer att ta upp frågan om underhåll i det land där den underhållsskyldige har sin hemvist ska domstolslandets lag i första hand tillämpas, artikel 4.3 i 2007 års Haagprotokoll.

Det finns också regler för makaunderhåll och en särskild skyddsregel för den underhållsskyldige. I vissa fall kan parterna avtala om vilken lag som ska tillämpas. För underhåll till barn finns det dock vissa begränsningar i möjligheten att träffa avtal (artikel 8.3 i 2007 års Haagprotokoll).

Enligt underhållsförordningen kan ett offentligt organ begära återbetalning av ett bidrag som lämnats i stället för underhåll. Rätten att begära återbetalning ska bestämmas av den lag som gäller för det offentliga organet, artikel 10.

5.5.3 Räckvidden av den lag som har valts och underhållsbidraget storlek

I 2007 års Haagprotokoll artikel 11 finns bestämmelser om vilka frågor som den tillämpliga lagen kan omfatta. Som exempel nämns vem som kan vara underhållsskyldig, retroaktivtid för underhållsskyldigheten och preskriptionsfrister.

När underhållsbidragets storlek fastställs ska hänsyn tas till den underhållsberättigades behov, den underhållsskyldiges tillgångar samt till ersättningar som den underhållsberättigade har fått i stället för periodiska betalningar av underhåll, artikel 14. Den sista omständigheten syftar i första hand på underhåll mellan makar. Bestämmelserna i artikel 14 ska alltid tillämpas oavsett om den lag som ska tillämpas har andra bestämmelser.

5.6 Samarbete mellan centralmyndigheter

För att underlätta och effektivisera indrivning av underhållsbidrag i gränsöverskridande ärenden har underhållsförordningen bestämmelser om ett särskilt system för administrativt samarbete mellan medlemsländerna. Varje land ska utse en centralmyndighet som ska ansvara för detta samarbete. Regeringen har bestämt att Försäkringskassan ska vara centralmyndighet enligt underhållsförordningen (2 § 13 förordningen [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan).

5.6.1 Begärande och anmodad centralmyndighet

Den centralmyndighet som sänder en ansökan eller en framställan till ett annat medlemsland kallas i underhållsförordningen för *begärande centralmyndighet* och den centralmyndighet som tar emot en ansökan eller en framställan kallas för *anmodad centralmyndighet*.

5.6.2 Centralmyndighetens allmänna och särskilda uppgifter

Centralmyndigheten har både allmänna och särskilda uppgifter.

Med allmänna uppgifter menas att centralmyndigheterna ska samarbeta, ge varandra allmän information och söka lösningar på svårigheter som uppstår vid tillämpningen av förordningen. Bestämmelsen om allmänna uppgifter syftar till att främja ett ökat samarbete och kunskapsutbyte samt till att driva på utvecklingen mot ett mer effektivt rättsligt samarbete mellan medlemsländerna. För att underlätta och stärka samarbetet mellan centralmyndigheterna i allmänna frågor ska det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område användas (artikel 50 underhållsförordningen).

I de särskilda uppgifterna ingår att vara behjälplig med *ansökningar*. Vidare får centralmyndigheten göra en *framställan* om särskilda åtgärder. En framställan är en fråga om upplysningar eller begäran om hjälp med att skaffa fram skriftliga dokument i ett ärende utan att en ansökan har blivit gjord.

Vid behandling av en ansökan ska centralmyndigheten också ta reda på uppgifter om underhållsskyldiga och underhållsberättigade för att underlätta handläggningen av ett ärende. I underhållsförordningen finns därför bestämmelser om centralmyndigheters tillgång till uppgifter och också under vilka förutsättningar dessa uppgifter kan vidarebefordras och användas. Både den underhållsberättigade och den underhållsskyldige kan få administrativ hjälp av centralmyndigheten.

Varje centralmyndighet ska bära sina egna kostnader. För vissa exceptionella kostnader som är föranledda av en framställan kan kostnader tas ut från en sökande. Dessa kostnader måste dock ha blivit godkända av sökande i förväg (artikel 54).

5.6.3 Ansökningar genom centralmyndigheterna

Artikel 55 i underhållsförordningen

Ansökan genom centralmyndigheter

En ansökan enligt detta kapitel ska göras genom centralmyndigheten i den medlemsstat där sökande är bosatt till centralmyndigheten i den anmodande medlemsstaten.

Bestämmelsen syftar på ansökningar enligt kapitel VII i förordningen. Ansökningarna via en centralmyndighet ska alltså göras genom centralmyndigheten i det medlemsland där den sökande är bosatt. Den myndigheten kallas då begärande centralmyndighet; den vänder sig i sin tur till centralmyndigheten i det anmodade medlemslandet.

I förordningens beaktansskäl 32 står det att en centralmyndighet ska bistå alla sökande som är bosatta i medlemsstaten. Huruvida en person är bosatt bör bedömas mindre strikt än när anknytningskriteriet "hemvist" ska bedömas, ett begrepp som används på andra ställen i förordningen. Det framgår av beaktansskälet att begreppet "att vara bosatt" inte enbart avser blotta närvaron.

Möjliga ansökningar

Artikel 56.1 i underhållsförordningen

En underhållsberättigad som vill att underhåll ska drivas in enligt denna förordning kan göra följande ansökningar:

- a) Erkännande eller erkännande och verkställbarhetsförklaring av en dom.
- b) Verkställighet av en dom som meddelats eller erkänts i den anmodade medlemsstaten.
- c) Erhållande av en dom i den anmodade medlemsstaten, om det inte finns någon tidigare dom, inklusive i förekommande fall fastställande av föräldraskap.
- d) Erhållande av en dom i den anmodade medlemsstaten, om en dom som meddelats i en annan stat än den anmodade medlemsstaten inte kan erkännas och förklaras verkställbar.
- e) Ändring av en dom som meddelats i den anmodade medlemsstaten.
- f) Ändring av en dom som meddelats i en annan stat än den anmodade medlemsstaten.

Artikel 56.2

En underhållsskyldig mot vilken det finns en dom om underhållsskyldighet kan göra följande ansökningar:

- a) Erkännande av en dom som leder till uppskjutande eller begränsning av verkställigheten av en tidigare dom i den anmodade medlemsstaten.
- b) Ändring av en dom som meddelats i den anmodade medlemsstaten.
- c) Ändring av en dom som meddelats i en annan stat än den anmodade medlemsstaten.

I artikel 56 framgår det vilka ansökningar som kan göras. Notera att bestämmelserna innebär att den underhållsberättigade kan enligt 56.1 göra alla former av ansökningar medan den underhållsskyldiges möjliga ansökningar enligt 56.2 är begränsade till att ansöka om erkännande av en dom för att undvika att en tidigare dom verkställs och ansökning om att få underhållsbidraget jämkat.

Även ett offentligt organ, som enligt artikel 64 i underhållsförordningen har rätt att kräva återbetalning för bidrag som betalats till en underhållsberättigad i stället för underhållsbidrag, kan ansöka om erkännande och verkställbarhetsförklaring av en dom samt verkställighet (artikel 56.1).

Vilka uppgifter ska en ansökan innehålla?

Artikel 57.1-2 i underhållsförordningen

Ansökningens innehåll

1. vid ansökan enligt artikel 56 ska formuläret enligt bilaga VI eller bilaga VII användas.
2. En ansökan enligt artikel 56 ska innehålla minst följande:
 - a) Uppgift om vilken typ av ansökan eller ansökningar det gäller.
 - b) Sökandens namn och kontaktuppgifter, inklusive adress och födelsedatum.
 - c) Svarandens namn och, om uppgifterna är kända, adress och födelsedatum.
 - d) Namn och födelsedatum på de personer för vilka underhåll söks.
 - e) Grunderna för ansökan.
 - f) När det gäller ansökningar från underhållsberättigade, uppgift om vart utbetalningen av underhållet ska sändas eller överföras elektroniskt.
 - g) Namn på och kontaktuppgifter för den person eller den enhet inom centralmyndigheten i den begärande medlemsstaten som ansvarar för handläggningen av ansökan.

[...]

Det framgår av artikel 57.1 att en ansökan ska göras på de formulär som är bilagor till underhållsförordningen. För ansökan om erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet av en dom ska formuläret i bilaga VI användas. För ansökan om att få underhållsbidrag fastställt eller ändring av en dom ska formuläret i bilaga VII användas.

Artikel 57.2 visar vad en ansökan i normalfallet ska innehålla, men om det finns kända uppgifter om den underhållsberättigades adress och den underhållsskyldiges adress och ekonomiska förhållanden ska även dessa lämnas (artikel 57.4). I artikel 57.3 ges en möjlighet att ersätta adress till en sökande i fall av våld inom familjen. Då kan en c/o adress till centralmyndigheten istället anges.

Handlingar som ska bifogas ansökan

Till ansökningarna ska bifogas uppgifter och skriftliga bevis som behövs, till exempel underlag för bedömning av en ansökan om rättshjälp och ekonomiska uppgifter om parterna när ansökan gäller fastställelse eller ändring av ett underhållsbidrag (artikel 57.5 första meningen).

När det gäller ansökningar om erkännande eller erkännande och verkställbarhetsförklaring samt verkställighet finns det en begränsning av de handlingar som kan krävas (artikel 57.5 andra meningen). Handlingar som ska bifogas en ansökan om verkställighet finns uppräknat i artikel 20 och artikel 28.

Om domen är avkunnad i ett land som...	så gäller...
är bundet av 2007 års Haagprotokoll	artikel 20.
inte är bundet av 2007 års Haagprotokollet	artikel 28.

Nedan följer artikel 20 och 28:

Artikel 20 i underhållsförordningen

1. För verkställighet av en dom i en annan medlemsstat ska sökanden till behöriga verkställande myndigheter ge in

- a) en kopia av domen som uppfyller de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet ska kunna fastställas,
- b) ett utdrag av domen utfärdat av ursprungsdomstolen med hjälp av formuläret i bilaga I,
- c) i förekommande fall, en handling om utestående fordringar med uppgift om beräkningsdatum,
- d) vid behov, en translitterering eller en översättning av innehållet i formuläret enligt b till det officiella språket i den verkställande medlemsstaten eller, om det finns flera officiella språk i den medlemsstaten, till ett officiellt språk för domstolsförfaranden på den ort där verkställigheten begärs, i enlighet med den medlemsstatens lag, eller till ett annat språk som den verkställande medlemsstaten har uppgett att den godtar. Varje medlemsstat får ange vilket eller vilka av Europeiska unionens institutioners officiella språk förutom sitt eller sina egna som den kan godta för ifyllandet av formuläret.

2. De behöriga myndigheterna i den verkställande medlemsstaten får inte kräva att sökanden ska lämna in en översättning av domen. En översättning får dock krävas om verkställigheten av domen bestrids.

3. En översättning enligt denna artikel ska göras av en person som är behörig att göra översättningar i någon av medlemsstaterna.

Artikel 28*Förfarande*

1. En ansökan om verkställbarhetsförklaring ska åtföljas av följande handlingar:

a) En kopia av domen som uppfyller de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet ska kunna fastställas.

b) Ett utdrag av domen utfärdat av ursprungsdomstolen med användning av formuläret i bilaga II, utan att det påverkar tillämpningen av artikel 29.

c) Vid behov, en translitterering eller en översättning av innehållet i standardformuläret som avses i punkt b till det officiella språket i den verkställande medlemsstaten eller, om det finns flera officiella språk i den medlemsstaten, till ett officiellt språk för domstolsförfaranden på den ort där ansökan görs, i enlighet med den medlemsstatens lag, eller till ett annat språk som den verkställande medlemsstaten har uppgett att den godtar. Varje medlemsstat får ange vilket eller vilka av Europeiska unionens institutioners officiella språk förutom sitt eller sina egna som den kan godta för ifyllandet av formuläret.

2. Den domstol eller den behöriga myndighet vid vilken ansökan görs får inte kräva att sökanden tillhandahåller en översättning av domen. En översättning får dock krävas i samband med en ansökan om ändring enligt artikel 32 eller 33.

3. En översättning enligt denna artikel ska göras av en person som är behörig att göra översättningar i någon av medlemsstaterna.

För förlikningar inför domstol och för officiella handlingar finns motsvarande bestämmelser om handlingar som ska bifogas ansökan i artikel 48.

I artikel 57.5 i underhållsförordningen finns också en hänvisning till artikel 25 i 2007 års Haagkonvention. Den hänvisningen tar sikte på en dom från ett tredje land som omfattas av 2007 års Haagkonvention.

5.6.4 Handläggning av ärenden genom centralmyndigheten

Centralmyndigheterna ska särskilt vidarebefordra och ta emot ansökningar och för dessa ansökningar inleda eller underlätta förfaranden (artikel 51.1).

Av artikel 51.2 framgår att centralmyndigheterna ska vidta alla lämpliga åtgärder i samband med ansökningar och

- tillhandahålla eller hjälpa till med och underlätta ansökningar om rättshjälp
- hjälpa till med att ta fram uppgifter om den underhållsberättigade och den underhållsskyldige som till exempel adress, inkomster och tillgångar
- uppmuntra till samförståndslösningar
- underlätta verkställighet, inledande av interimistiska åtgärder och snabb överföring av betalningar av underhåll
- hjälpa till med att få föräldraskap fastställt
- underlätta med att ta fram skriftliga bevis och underlätta delgivning.

I samband med ansökningar ska både den begärande centralmyndigheten och den anmodade centralmyndigheten hjälpa den sökande.

Den begärande centralmyndigheten ska hjälpa den sökande med ansökan och se till att den blir komplett. När begärande centralmyndighet anser att ansökan är klar ska den skickas till centralmyndigheten i det anmodade medlemslandet (artikel 58.1 och 58.2).

Den anmodade centralmyndigheten ska inom 30 dagar efter mottagande av ansökan bekräfta mottagandet och informera om vilka åtgärder som kommer att vidtas. Denna bekräftelse ska göras på blankett som finns i bilaga VIII (artikel 58.3).

Inom samma tidsfrist ska den anmodade centralmyndigheten ge den begärande centralmyndigheten uppgift på namn och på kontaktuppgifter för den person eller enhet som har ansvar för ansökan (artikel 58.3).

Efter 60 dagar från bekräftelsen ska den anmodade centralmyndigheten informera den begärande centralmyndigheten om ansökans status (artikel 58.4).

Exempel

Den anmodade centralmyndigheten tar emot en ansökan den 13 juli 2011. Bekräftelsen ska då göras senast 12 augusti. Den senaste dagen för att informera den begärande centralmyndigheten om ansökans status blir då den 11 oktober 2011 (60 dagar från bekräftelsen).

Tiden räknas från den dag som bekräftelsen respektive statusuppdateringen sänds. Innan mottagaren nås av meddelandet kan det följaktligen bli längre tider.

I övrigt ska centralmyndigheterna hålla varandra informerade om ärendets gång (artikel 58.5). Ett ärende ska handläggas så snabbt som det är möjligt (artikel 58.6).

En anmodad centralmyndighet får vägra att behandla en ansökan om det är uppenbart att kraven i underhållsförordningen inte är uppfyllda. Ett meddelande om att inte behandla en ansökan ska göras på formulär i bilaga IX (artikel 58.8).

En ansökan får inte avvisas endast på grund av att det behövs kompletteringar. Men om den begärande centralmyndigheten inte kompletterar ett ärende inom 90 dagar efter begäran om komplettering, får den anmodade centralmyndigheten ändå besluta att inte längre behandla ansökan. Detta beslut ska meddelas på blankett i bilaga IX (artikel 58.9). Observera att det inte är samma sak som att avvisa en ansökan enligt artikel 58.8. Om kompletteringar kommer senare kan behandlingen av ansökan återupptas om den har avbrutits på grund av utebliven komplettering. Centralmyndigheterna kan också komma överens om att förlänga tiden för komplettering.

5.6.5 Framställningar

En framställan är en fråga om uppgifter eller begäran om hjälp med att ta fram skriftliga bevis från en begärande centralmyndighet när någon ansökan inte är gjord. Den ska göras på blankett som finns i bilaga V. Enligt artikel 53.1 kan en framställan avse

- frågor om en underhållsskyldigs eller en underhållsberättigades adress, inkomster och tillgångar
- hjälp med att fram skriftliga bevis
- hjälp med att fastställa föräldraskap när det krävs för indrivning av underhåll
- interimistiska åtgärder
- hjälp med att underlätta delgivning.

Den anmodade centralmyndigheten som får en sådan framställan ska hjälpa till med att ta fram uppgifterna som efterfrågas om den är övertygad om att uppgifterna är nödvändiga för att en ansökan ska kunna göras eller att avgöra om en ansökan ska göras (artikel 53.1). Den centralmyndighet som får en framställan med fråga om adressuppgift eller ekonomiska uppgifter ska söka efter dessa uppgifter. Om det är nödvändigt ska centralmyndigheten vända sig till andra myndigheter i det anmodade landet för att eftersöka uppgifterna. Uppgifter om den underhållsskyldiges inkomst, arbetsgivare och tillgångar får dock bara eftersökas om den underhållsberättigade har ett avgörande om underhåll som ska verkställas (artikel 53.2 första stycket).

Den anmodade centralmyndigheten ska vidarebefordra uppgifterna till den begärande centralmyndigheten. När uppgifterna fås fram med tillämpning av artikel 61, det vill säga från andra myndigheter, får endast uppgift om adress lämnas. Om avsikten med framställan är att få fram uppgifter för att kunna ansöka om erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet får även uppgift om svaranden har inkomster eller tillgångar eller om svaranden inte har inkomst eller tillgångar vidarebefordras. Inga specificerade uppgifter om inkomst och tillgångar får lämnas utan enbart om svaranden har eller inte har inkomst eller tillgångar (artikel 53.2 andra stycket).

En anmodad centralmyndighet får också hjälpa till med särskilda åtgärder för ett mål om indrivning av underhållsbidrag i ett ärende med internationella inslag, artikel 53.3. Det skulle kunna vara i ett ärende om indrivning av underhållsbidrag som pågår i ett medlemsland och uppgifter om tillgångar eller inkomst i ett annat medlemsland efterfrågas.

5.6.6 Centralmyndighetens tillgång till uppgifter

För att en anmodad centralmyndighet ska kunna handlägga en ansökan och få fram adress och ekonomiska uppgifter ska en anmodad centralmyndighet få uppgifter från offentliga myndigheter och förvaltningar som har dessa uppgifter i det anmodade landet. Detta behandlas i artikel 61.1 i underhållsförordningen. I artikel 61.2 finns en uppräknning av de uppgifter som den anmodade centralmyndigheten ska få tillgång till. De myndigheter som har tillgång till dessa uppgifter är skyldiga att lämna uppgifter till den anmodade centralmyndigheten. Det gäller uppgifter om

- adress till den underhållsskyldige och den underhållsberättigade
- den underhållsskyldiges inkomst
- den underhållsskyldiges arbetsgivare och/eller bankkonton
- den underhållsskyldiges tillgångar.

Den anmodade centralmyndigheten ska vidta alla lämpliga och rimliga åtgärder för att erhålla uppgifterna (artikel 61.1).

För att få ett avgörande verkställt kan den anmodade centralmyndigheten begära alla ovanstående uppgifter, men uppgift om den underhållsskyldiges tillgångar får endast begäras om de andra uppgifterna om den underhållsskyldiges ekonomi inte räcker till för verkställighet. Om avsikten är att få en ny dom om underhållsbidrag eller omprövning av en dom får endast uppgift om den underhållsskyldiges adress begäras.

5.6.7 Vidarebefordran och användning av uppgifter

De uppgifter som är uppräknade i artikel 61.2 ska centralmyndigheten inom *sitt* land vidarebefordra till behöriga domstolar och myndigheter som ansvarar för delgivning och verkställighet (artikel 62.1). Uppgifterna får dock bara användas av dessa myndigheter för att underlätta indrivning av underhållsbidrag.

Om sådana uppgifter som anges i artikel 61.2 begärs ut görs en menprövning enligt 34 kap. 10a § OSL (jfr artikel 62.4). Se vidare avsnitt 5.8.5 och 5.8.6.

5.6.8 Fullmakt

Fullmakt får bara begäras av den anmodade centralmyndigheten om sökande ska företrädas av en myndighet eller ombud i ett rättsligt förfarande (artikel 52).

För Försäkringskassans del som anmodad centralmyndighet betyder det att fullmakt kan begäras när ansökan avser fastställelse eller jämkning av underhållsbidrag och ett juridiskt ombud ska anlitas. Se avsnitt 5.10.

5.6.9 Metodstöd – fullmakt

Fullmakten måste innehålla uppgift om att fullmaktsgivaren ger fullmaktstagaren möjlighet att överlåta uppdraget på någon annan. Sökanden ger Försäkringskassan möjlighet att företräda honom eller henne. Försäkringskassan utfärdar sedan en transportfullmakt till den advokat som Försäkringskassan anlitar för sökandens räkning. Av Försäkringskassans arbetsordning framgår att det är chefen för verksamhetsområde Process- och socialförsäkringsjuridik inom Rättsavdelningen som har rätt att underteckna transportfullmakten.

5.6.10 Språk

Ansökningar och framställningar ska fyllas i på det officiella språket i det anmodade medlemslandet (artikel 59.1). Varje land i EU kan ange ytterligare språk som kan godtas. Sverige godtar inte något språk utöver svenska (förordningen [2011:704] med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning).

Observera begränsningar av översättning av handlingar som ska biläggas ansökningar, se artiklarna 20, 28, 40 och 66 i underhållsförordningen (artikel 59.2). Se också avsnitt **Fel! Hittar inte referenskälla..**

Kommunikation mellan centralmyndigheter ska också ske på det anmodade medlemslandets officiella språk om inte centralmyndigheterna sinsemellan kommer överens om något annat (artikel 59.3).

5.6.11 Speciellt om nordiska ärenden och underhållsförordningen

För verkställighet inom Norden tillämpas i huvudsak den nordiska indrivningskonventionen, det följer av artikel 69.3 i underhållsförordningen. Underhållsförordningen är tillämplig i förhållande till Finland när det gäller framställningar, ansökningar om fastställelse eller omprövning av ett underhållsbidrag. Danmark omfattas inte av det administrativa samarbetet enligt underhållsförordningen men dess centralmyndighet för New York-konventionen ska enligt uppgift tillhandahålla vissa tjänster som motsvarar de administrativa samarbetsbestämmelserna i underhållsförordningen såsom att behandla framställningar och ta emot ansökningar om erkännande och verkställbarhetsförklaring. För ansökningar till Danmark om fastställelse eller omprövning av underhållsbidrag finns utarbetade rutiner med ansökningar till den danska Statsförvaltningen.

5.6.12 Centralmyndighetens kostnader

Centralmyndigheten får inte ta ut någon avgift för sina tjänster (artikel 54). Det innebär att centralmyndigheten ska bära sina egna kostnader och också kostnader som kan uppstå till exempel då myndigheten som anmodad centralmyndighet ska ta fram uppgifter från andra myndigheter (artikel 61). Dessa kostnader får inte läggas över på den begärande centralmyndigheten eller sökande.

Det finns ett undantag och det gäller för exceptionella kostnader i samband med behandling av en framställan (artikel 53). Den anmodade centralmyndigheten får dock bara begära ersättning från sökande om denne i förväg har godkänt både tjänsten och den kostnad som tjänsten föranleder. Vad är då exceptionella kostnader? Enligt artikel 54.2 andra stycket får det inte vara kostnader för att ta fram den underhållsskyldiges adress. I övriga fall får en individuell bedömning göras. Det måste dock handla om höga kostnader.

5.7 Formulär

Till underhållsförordningen finns nio formulär bifogade som i förekommande fall måste användas.

Nummer	Bilagans namn
I	Utdrag ur en dom/förlikning inför domstol om underhållsskyldighet som inte är föremål för ett förfarande för erkännande och en verkställbarhetsförklaring
II	Utdrag ur dom/förlikning inför domstol om underhållsskyldighet som är föremål för ett förfarande för erkännande och en verkställbarhetsförklaring
III	Utdrag ur en officiell handling om underhållsskyldighet som inte är föremål för ett förfarande för erkännande och en verkställbarhetsförklaring
IV	Utdrag ur en officiell handling om underhållsskyldighet som är föremål för ett förfarande för erkännande och en verkställbarhetsförklaring
V	Framställan om särskilda åtgärder
VI	Ansökningsformulär för erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet av en dom om underhållsskyldighet
VII	Ansökningsformulär avseende erhållande eller ändring av en dom om underhållsskyldighet
VIII	Mottagandebevis för en ansökan
IX	Meddelande om vägran att behandla en ansökan eller beslut att inte längre behandla en ansökan

Läs mer

Formulären i bilagorna V, VI, VII, VIII och IX ska användas av Försäkringskassan i sin roll som centralmyndighet. Formulären finns tillgängliga på [Europeisk e-juridikportal](#). Här finns även mer allmän information, till exempel på sidan https://e-justice.europa.eu/content_maintenance_obligations-355-sv.do.

5.8 Underhållsförordningen och svenska bestämmelser

Underhållsförordningen gäller direkt i Sverige men tar även viss hänsyn till nationella avvikelser. Till underhållsförordningen finns följande bestämmelser som anknyter till underhållsförordningen.

- lagen (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning
- förordningen (2011:704) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet
- 34 kap. 10 a § och 36 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
- 2 a § rättshjälpslagen (1996:1619).

5.8.1 Erkännande och verkställbarhetsförklaring

Erkännande och verkställbarhetsförklaring av domar ska göras av den tingsrätt som regeringen föreskriver. Detta framgår av 3 § lagen (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning. Det gäller främst domar från Storbritannien eller andra europeiska domar från tiden före 18 juni 2011.

5.8.2 Förnyad prövning

Förnyad prövning kan krävas av en svarande som inte gått i svaromål i ett förfarande i ursprungsmedlemslandet. Det kan gälla i en process i en domstol eller ett i administrativt förfarande. För domar gäller bestämmelser om särskilda rättsmedel i rättegångsbalken (RB). Detta framgår av 7 § lagen (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning. Ansökan om förnyad prövning av ett avgörande från en domstol ska vidarebefordras till allmän domstol (58 kap. RB). I underhållsförordningen anges den tid inom vilken svaranden får begära förnyad prövning (artikel 19.2). Förnyad prövning ska göras inom 45 dagar från den dag då svaranden fick kännedom om innehållet i domen eller beslutet.

5.8.3 Rättshjälp

I underhållsförordningen finns speciellt gynnsamma rättshjälpsregler i ärenden när den sökande är den underhållsberättigade och det handlar om underhållsbidrag till barn under 21 år. Kostnadsfri rättshjälp med stöd av 2 a § rättshjälpslagen (1996:1619) kan beviljas i de ärendena när det rör sig om en ansökan som görs genom en centralmyndighet. Varken en skälighetsbedömning eller inkomstprövning får göras när rättshjälp enligt 2 a § prövas, därtill får ingen rådgivningsavgift tas ut och rättshjälpen får inte begränsas med hänvisning till rättsskydds försäkring.

Observera dock bestämmelsen i 18 kap. 1 § RB där det står att den som förlorar ett mål ska betala motpartens rättegångskostnad om inte annat är bestämt. I mål om underhållsbidrag till barn kan domstolen då besluta att varje part ska betala sina egna kostnader (7 kap. 19 § FB). Se även avsnitt 2.2.5.

Den som är bidragsskyldig omfattas inte av 2 a § rättshjälpslagen och därmed ska de vanliga reglerna för rättshjälp i Sverige gälla. Det innebär begränsningar i möjligheten att få rättshjälp i Sverige. Se även avsnitt 6.7.4.

5.8.4 Sekretess

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL) finns en speciell bestämmelse (34 kap. 10 a § OSL) för ärenden hos den myndighet som är centralmyndighet för underhållsförordningen, dvs. Försäkringskassan (bestämmelsen motsvarar 28 kap. 1 § OSL som gäller för andra ärendeslag hos Försäkringskassan).

Enligt bestämmelsen gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs. Denna bestämmelse är utformad med ett så kallat rakt skaderekvisit. Offentlighet är därför huvudregel.

Huvudregel i artikel 62 underhållsförordningen är att vidarebefordrade uppgifter i de flesta fall inte ska lämnas ut till den person som har ansökt hos den begärande centralmyndigheten. Av artikel 62.4 framgår att myndigheter som behandlar uppgifter som har överförts enligt artikel 61, ska säkerställa sekretess för sådana uppgifter i

enlighet med nationell lag. Detta innebär att Försäkringskassan i sin roll som centralmyndighet ska göra en sekretessprövning i enlighet med ovannämnda bestämmelse i OSL. Det handlar i detta fall om en vanlig menprövning.

Hur en sekretessprövning görs beskrivs i vägledningen (2001:3) *Offentlighet eller sekretess?*

5.8.5 Vidarebefordran av uppgifter till utländska myndigheter

Till skillnad från New York-konventionen har underhållsförordningen detaljerade bestämmelser om tillgång till information om adresser och ekonomiska uppgifter om underhållsberättigade och underhållsskyldiga. Det gäller både offentliga och sekretessbelagda uppgifter. Centralmyndigheterna ska hjälpa varandra med uppgifter för att underlätta handläggningen av ärenden om underhållsskyldighet. Det innebär att Försäkringskassan är skyldig att i egenskap av centralmyndighet ta reda på och lämna ut uppgifter om enskilda och det gäller även uppgifter för vilka sekretess gäller. Detta framgår av artikel 62 i underhållsförordningen. Uppgifterna ska dock vara nödvändiga för ett visst ärende och relevanta och inte överdrivet omfattande (artikel 61). För Sveriges del innebär det att det oftast räcker med offentliga uppgifter såsom adress och taxerad inkomst.

5.8.6 Metodstöd – utlämnande av uppgifter till sökande

När en uppgift som Försäkringskassan, som begärande centralmyndighet, har hämtat in med stöd av artikel 61 i underhållsförordningen begärs ut gäller sekretessbestämmelsen i 34 kap. 10 a § OSL.

Uppgiften antecknas i ärendets journal (ÄHS). Någon anteckning görs inte i övriga personregister. Alternativt hänvisas i journalen till den handling, enligt vilken uppgifterna har hämtats in.

5.9 Försäkringskassan som begärande centralmyndighet

I egenskap av begärande centralmyndighet ska Försäkringskassan hjälpa en sökande med en ansökan om att få underhållsbidrag fastställt/jämkat, med erkännande och verkställbarhetsförklaring samt med en ansökan om verkställighet (artikel 51.1). I de flesta fall gäller ansökan underhållsbidrag för ett barn som har underhållsstöd.

Försäkringskassan kan också som begärande centralmyndighet sända en framställan om särskilda åtgärder till den anmodade centralmyndigheten enligt artikel 53.

Ansökningar och framställningar ska göras på något av de officiella språk som det anmodade landet har uppgivit som godtagbara språk.

Formulären i bilagorna till underhållsförordningen ska användas.

Som begärande centralmyndighet ska Försäkringskassan vid behov hjälpa den sökande att fylla i ansökan (artikel 51).

5.9.1 Framställan

En framställan ska göras på formuläret som finns i bilaga V. Artikel 53.1 visar att en framställan kan gälla följande:

- adresser
- inkomster och tillgångar
- skriftliga bevis
- hjälp med att fastställa faderskap
- underlätta interimistiska åtgärder
- underlätta delgivning av handlingar.

Framställan kan avse frågor om både den underhållsberättigade och den underhållsskyldige. Skriftliga bevis kan avse en framställan till ett annat land om hjälp med att ta fram en avkunnad dom på underhållsbidrag, faderskapsfastställelse eller bevis på att en dom är delgiven.

Underlätta delgivning kan innebära att Försäkringskassan i egenskap av begärande centralmyndighet vill ha hjälp med att få ett beslut om underhållsstöd delgivet.

5.9.2 Ansökan om erkännande, verkställbarhetsförklaring eller verkställighet av en dom

Ansökan görs på formulär i bilaga VI. Del A i ansökan fylls i av den begärande centralmyndigheten och del B av sökande. Om ansökan gäller ett ärende där Försäkringskassan har trätt in i barnets rätt till underhållsbidrag fylls del A i av Försäkringskassan som begärande centralmyndighet och del B av Försäkringskassan som sökande för återbetalning av underhållsstöd. Om ansökan avser både Försäkringskassans krav upp till underhållsstödets nivå och överskjutande underhållsbidrag ska del B fyllas i av boföräldern som sökande för hela beloppet.

Om ansökan gäller erkännande och verkställbarhetsförklaring ska den sökande fylla i punkten 6.1. Det gäller främst avgöranden från Storbritannien och övriga domar som omfattas av kravet på exekvatur (verkställbarhetsförklaring). Övriga domar kan vara de som är tillämpliga enligt övergångsbestämmelserna i artikel 75. I formuläret anges också domar enligt 2007 års Haagkonvention. Ett exempel på när punkten 6.1.2 i formuläret kan fyllas i är när Försäkringskassan tar emot en ansökan från Polen och domen om underhållsbidrag är från tid före det att Polen gick med i EU. Eftersom Polen har tillträtt 1973 års Haagkonvention så blir 2007 års Haagkonvention tillämplig för erkännande och verkställbarhet samt verkställighet. Det följer av artikel 48 i 2007 års Haag konvention. Om båda medlemsstaterna har signerat och ratificerat en av de tidigare Haag konventionerna om erkännande och verkställighet av underhållsbidrag ersätter 2007 års Haagkonvention den, om tillämpningsområdet är det samma. För mer om övergångsbestämmelser se avsnitt 5.13.

Övriga domar är direkt verkställbara och uppgifter ska då lämnas under punkten 6.2 i formuläret i bilaga VI. Under punkterna 4 och 5 i formulär i bilaga VI framgår vilka handlingar som ska bifogas ansökan (artikel 20 respektive artikel 28). Om ansökan avser underhåll till barn under 21 år behöver uppgifter om rättshjälp inte lämnas.

Observera att om ansökan gäller en dom som ska verkställas direkt i det anmodade landet ska vid verkställighet den längsta preskriptionstiden tillämpas, endera den preskriptionstid som föreskrivs av ursprungslandet eller den preskriptionstid som

föreskrivs av verkställighetslandet, se avsnitt 5.3. Det betyder att skuldspecifikationen måste ta hänsyn till detta och i vissa fall ta med skuld som är äldre än fem år.

Det finns inget krav på att domen ska översättas utan det räcker med att innehållet i domen förs in i formuläret i bilaga I eller II. Bilaga I används om domen är direkt verkställbar och bilaga II om domen först måste erkännas och verkställbarhetsförklaras. Om avgörande om underhåll är en officiell handling (artikel 2.1.3) ska formulären i bilagorna III eller IV användas. Domen måste bara översättas i sin helhet om svaranden invänder mot verkställigheten (artikel 20.2 respektive artikel 28.2). Översättningen måste göras av en auktoriserad translator (artikel 20.3 respektive artikel 28.3).

Formulären i bilagorna I-IV ska utfärdas av ursprungsdomstolen. I Sverige betyder det den tingsrätt eller hovrätt som beslutat eller avkunnat domen.

5.9.3 Ansökan om att få en ny dom och ansökan om ändring av en dom

För ansökan om fastställelse av underhållsbidrag eller ändring av en dom om underhållsskyldighet ska formuläret i bilaga VII användas. Ansökan ska undertecknas av den sökande. Den sökande är alltid den underhållsberättigade eller den underhållsskyldige. Försäkringskassan kan aldrig vara sökande för fastställelse eller ändring av en dom. Den underhållsskyldige kan bara ansöka om jämkning av en dom. För att fylla i uppgifter under 1 i formuläret måste kontroll göras mot innehållet i artikel 56.

Artikel 56.1 avser följande ansökningar från en underhållsberättigad:

c) ansökan om en ny dom om underhållsbidrag inklusive ansökan om att få föräldraskap fastställt

d) ansökan om en ny dom om underhållsbidrag om en existerade dom inte kan erkännas och förklaras för verkställbar

e) ansökan om ändring av en dom från den anmodade staten

f) ansökan om ändring av en dom från en annan stat än den anmodade staten.

Artikel 56.2 avser följande ansökningar från en underhållsskyldig:

b) ansökan om ändring av en dom från den anmodade staten

c) ansökan om ändring av en dom från en annan stat än den anmodade staten.

Av punkten 4 i formuläret i bilaga VII framgår vilka handlingar som ska bifogas ansökan, se också avsnitt **Fel! Hittar inte referenskälla..** Till skillnad från ansökningar om erkännande, verkställbarhetsförklaring och verkställighet är det inte exakt angivet i underhållsförordningen vilka handlingar som får krävas av den anmodade staten när ansökan avser fastställelse och ändring av ett underhåll. Det finns minimikrav som anges i artikel 57.2 och därutöver ska ansökan åtföljas av alla nödvändiga uppgifter och skriftliga bevis, artikel 57.5.

Varje medlemsstat ska lämna information om nationella lagar och förfaranden samt vilka underlag som krävs för behandling av ansökningar. Detta informationsutbyte ska ske inom ramen för det europeiska rättsliga nätverket. Ytterligare information finns på [Europeisk e-juridikportalen](#).

5.10 Försäkringskassan som anmodad centralmyndighet

I avsnitt 5.6 framgår hur samarbete mellan centralmyndigheter ska gå till. Den anmodade centralmyndigheten har allmänna och särskilda uppgifter. I särskilda uppgifter ingår att ta emot ansökningar och i samband med ansökningar ska den anmodade centralmyndigheten hjälpa till och vidta lämpliga åtgärder se avsnitt 5.6.2.

Observera särskilt artikel 61 som reglerar den *anmodade* centralmyndighetens skyldighet att efterforska uppgifter. Artikel 61 ger en *anmodad* centralmyndighet möjlighet att få uppgifter från andra myndigheter i *den anmodade* staten.

5.10.1 Framställan

I formuläret i bilaga V lämnar den *anmodade* centralmyndigheten svar under del B.

Om efterforskningar av uppgifter...	så ska...
<i>inte</i> har gjorts med hänvisning till artikel 61	del B 7.1 i bilaga V fyllas i.
har hämtats in med stöd av artikel 61	del B 7.2 i bilaga V fyllas i.

Som anmodad centralmyndighet kan Försäkringskassan till exempel ta fram uppgifter på adress och taxerad inkomst, hjälpa till med att förmedla faderskapstester, vidarebefordra en fråga till Kronofogdemyndigheten om interimistiska åtgärder och hjälpa till med delgivning i Sverige.

När det gäller framställningar finns det begränsningar i en *anmodad* centralmyndighets möjlighet att efterforska och vidarebefordra uppgifter. Den *anmodade* centralmyndigheten får efterforska adresser men uppgifter om den underhållsskyldiges ekonomi får bara efterforskas om ansökan avser verkställighet av en existerande dom (artikel 53.2). Om ansökan avser erkännande och verkställbarhetsförklaring eller verkställighet får utöver uppgift om svarandes adress endast uppgifter om svaranden har eller inte har inkomst eller tillgångar vidarebefordras av den *anmodade* centralmyndigheten. I formuläret i bilaga V besvaras frågan om inkomster i dessa fall endast med ja eller nej. Inkomstuppgifterna specificeras inte. Se också avsnitt 5.8.

5.10.2 Ansökningar

När en ansökan kommer in ska Försäkringskassan bekräfta att ansökan är mottagen och informera om kontaktuppgifter. Bekräftelsen ska göras inom 30 dagar från mottagandet och ska göras på formulär i bilaga VIII. Försäkringskassans ska kontrollera att ansökan uppfyller villkoren och att den är komplett (artikel 58.3). I artikel 51 framgår centralmyndigheternas särskilda uppgifter i samband med en ansökan, se avsnitt 5.6.2. Däribland ingår att ta fram skriftliga bevis. Om ansökan behöver kompletteras med skriftliga bevis som finns tillgängliga i Sverige ska Försäkringskassan hjälpa till med att ta fram dessa. Det kan till exempel handla om en dom från en tingsrätt.

Mellan Försäkringskassan som administratör av socialförsäkringen och Försäkringskassan som centralmyndighet finns ingen sekretess. Det innebär att i artikel 61 inte behöver utnyttjas för att få tillgång till uppgifter som redan finns hos Försäkringskassan.

Avser ansökan verkställighet av en dom som är direkt verkställbar ska ansökan vidarebefordras till Kronofogdemyndigheten. Om domen inte är direkt verkställbar

utan först måste behandlas av en tingsrätt för beslut om erkännande och verkställbarhetsförklaring ska ansökan sändas till den tingsrätt som är behörig. Se avsnitt 3.1.2 för mer information om vilken tingsrätt som är behörig.

5.10.3 Metodstöd – ansökningar

När Försäkringskassan som anmodad centralmyndighet bekräftar mottagandet av en ansökan (artikel 58.3) ska bekräftelse och information om kontaktuppgifter göras i samma meddelande. Om möjligt ska ansökan också kontrolleras så att information om inledande åtgärder kan anges och kompletterande uppgifter begäras i samma meddelande som den första bekräftelsen (bilaga VIII).

Svaranden i Sverige ska informeras om att ansökan inkommit till Försäkringskassan. Den svarande kan vara både den underhållsberättigade och den underhållsskyldige. Det vanligaste är att svaranden är den underhållsskyldige.

Om ansökan avser fastställelse eller ändring av en dom ska Försäkringskassan anlita ett juridiskt ombud för den sökande. Det juridiska ombudet ska uppmärksammas på bestämmelsen i 7 kap. 19 § andra stycket FB.

5.10.4 Metodstöd – samförståndslösningar

I den anmodade centralmyndighetens uppgifter ingår också att uppmuntra till samförståndslösningar. I vilken omfattning och på vilket sätt ska Försäkringskassan medverka till samförståndslösningar?

Gäller ansökan *verkställighet* ska den underhållsskyldige ges möjlighet till att betala frivilligt. Ett meddelande sänds till den underhållsskyldige. Den underhållsskyldige måste betala hela skulden och kan förväntas betala det löpande underhållsbidraget. Om den underhållsskyldige i stället kommer med ett förslag på avbetalningsplan ska detta presenteras för den begärande centralmyndigheten. Om detta inte accepteras och den underhållsskyldige inte betalar hela skulden ska den underhållsskyldige informeras om att hans eller hennes förslag inte accepterats. Ansökan ska därefter vidarebefordras till Kronofogdemyndigheten.

Gäller ansökan *erkännande och verkställbarhet* ska meddelande skickas till svaranden att ansökan inkommit och därefter ska ansökan skickas direkt till den tingsrätt som är behörig. I dessa fall ska inga överenskommelser göras med svaranden förrän urkunden eventuellt blivit erkänd och verkställighetsförklarad i Sverige.

Gäller ansökan *fastställelse* eller ändring av en dom liknar Försäkringskassans handläggning den som sker vid ansökan om verkställighet. Svaranden får en möjlighet att komma överens om ett underhållsbidrag. Försäkringskassan ska då verka för att ett avtal om underhållsbidrag undertecknas av bägge parter. Försäkringskassan ska utöver detta försök inte medverka i förhandlingar mellan parterna utan om det första försöket inte lyckas ska ärendet vidarebefordras till ett juridiskt ombud.

5.10.5 Delgivning

Försäkringskassan kan få en framställan om hjälp med delgivning, men frågan om delgivning av något dokument kan också aktualiseras i samband med en ansökan. Som anmodad centralmyndighet ska Försäkringskassan då hjälpa till med delgivning i Sverige på något av följande sätt:

- vanlig delgivning
- stämningsmannadelgivning.

Delgivning finns beskrivet i avsnitt 6.1.1 i vägledning (2001:2) *Betalningsskyldighet för underhållsstöd*.

5.10.6 Underrättelse vid insamling av uppgifter

I underhållsförordningen finns en bestämmelse om att den person som berörs av de uppgifter som är insamlade av den anmodade centralmyndigheten ska underrättas om att uppgifterna har vidarebefordrats (artikel 63.1). Underrättelsen ska göras i enlighet med den nationella lagen i den anmodade medlemsstaten. Underrättelsen kan skjutas upp i högst 90 dagar, om den riskerar att vara till skada för indrivningen av underhållsbidrag (artikel 63.2). En underrättelse i dessa sammanhang får ses som en serviceåtgärd i enlighet med förvaltningslagen (2017:900), FL.

Läs mer

Se vidare vägledning (2004:7) *Förvaltningsrätt i praktiken*. Inhämtandet av uppgifter innebär samtidigt att uppgifterna (i normalfallet) behandlas elektroniskt. Läs mer om vad som gäller om personuppgifter och dataskyddslagstiftning i vägledning (2001:3) *Offentlighet eller sekretess?*.

5.11 Direkta ansökningar

Alla slags ansökningar kan sändas direkt utan att gå via centralmyndigheterna. Det kan till exempel gälla en ansökan om verkställighet som kan sändas direkt till behörig myndighet (i Sverige: Kronofogdemyndigheten) eller en ansökan om stämning som ställs direkt till behörig domstol (i Sverige: tingsrätt). När ansökan görs direkt omfattas sökande inte av underhållsförordningens bestämmelser om administrativt samarbete och inte heller av de förmånliga reglerna om rättshjälp som kan fås för barn under 21 år som gäller när ansökan sker via centralmyndigheten. Däremot omfattas sökanden av nationella rättshjälpsbestämmelser.

5.12 Europaparlamentets och rådets EG-förordning nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar

Om EU-förordning 805/2004 åberopas vid ansökan om verkställighet, så omfattas inte ansökan av underhållsförordningen. Det administrativa samarbetet måste i stället ske inom ramen för New York-konventionen.

Vid ansökningar till Sverige kan den sökande också skicka sin ansökan om verkställighet direkt till Kronofogdemyndigheten.

5.13 Övergångsbestämmelser

Underhållsförordningen ska tillämpas på förfaranden som har inletts och avgöranden som har beslutats efter det att förordningen har börjat tillämpas den 18 juni 2011. Bestämmelserna om erkännande, verkställbarhet och verkställighet kan också tillämpas på avgöranden som meddelats före den dagen, om dessa avgöranden när det gäller erkännande och verkställighet omfattas av tillämpningsområdet för EU-förordning 44/2001. I dessa fall ska bestämmelserna om verkställbarhetsförklaring tillämpas (kapitel IV avsnitt 2 och 3).

Om ett avgörande är så gammalt att EU-förordning 44/2001 inte gällde när det beslutades kan underhållsförordningen trots det tillämpas. Det gäller till exempel polska avgöranden som beslutades före 2004. Eftersom både Sverige och Polen har signerat New York konventionen och 1973 års Haagkonvention kan underhållsförordningen användas som samarbetsförordning och 2007 års Haag som konvention för erkännande och verkställbarhet samt verkställighet. Detta följer av artiklarna 48, 49 samt 51.4 i 2007 års Haag. Det avsnitt i förordningen som handlar om samarbete mellan centralmyndigheter ska tillämpas på framställningar och ansökningar som centralmyndigheten tar emot från och med den 18 juni 2011.

6 Samarbete mellan länder utanför EU enligt New York-konventionen

För det internationella administrativa samarbetet om indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden utanför EU finns *Konventionen om indrivning av underhållsbidrag i utlandet, undertecknad i New York den 20 juni 1956 (New York-konventionen)*. Denna konvention togs fram inom ramen för samarbetet inom FN. I fortsättningen omnämns den som New York-konventionen. I vissa länder kallas den också för FN-konventionen.

Även *Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar* (2007 års Haagkonvention) finns för det administrativa samarbetet om fastställelse och ändring av underhållsbidrag samt indrivning av detsamma. För mer information om 2007 års Haagkonvention, läs kapitel 7.

New York-konventionen har till syfte att underlätta indrivning av underhållsbidrag. Den reglerar i huvudsak administrativa och tekniska frågor som exempelvis över-sändande av handlingar och befrielse från avgifter. Konventionen ska säkerställa att en bidragsberättigad i ett internationellt ärende ska kunna få samma service och hjälp som en som bor i landet. Det gäller även allmän rättshjälp. Konventionen innehåller inga bestämmelser om erkännande av andra länders domar. Varje land ska enligt konventionen utse en eller flera myndigheter som ska hjälpa den bidragsberättigade. Den myndighet som hjälper den bidragsberättigade i bosättningslandet kallas *förmedlande organ* och den myndighet som tar emot ansökningar från ett annat land kallas för *mottagande organ* (artikel 2 i konventionen).

I Sverige är Försäkringskassan både förmedlande och mottagande organ.

Utlandskontoret vid Stockholms läns allmänna försäkringskassa övertog uppgiften som förmedlande och mottagande organ från det svenska Utrikesdepartementet 1996. Utlandskontoret övertog Utrikesdepartementets rutiner och sätt att arbeta. Sedan 1996 har vissa rutiner ändrats och utvidgats. Från och med den 1 december 2005 är Försäkringskassan förmedlande och mottagande organ enligt New York-konventionen.

New York-konventionen är en multilateral konvention. De har tillträtts av närmare 60 länder, se bilaga 1. Sverige anslöt sig till konventionen 1958. Betydelsen av New York-konventionen har dock minskat för de europeiska länder som är medlemmar i EU i och med att underhållsförordningen börjat tillämpas från och med den 18 juni 2011.

6.1 När tillämpas New York-konventionen?

Inom EU gäller i första hand underhållsförordningen för det administrativa arbetet, medan New York-konventionen tillämpas med alla övriga konventionsländer. De länder som Sverige vanligtvis tar emot och skickar ansökningar till är Australien, Nya Zeeland och Schweiz.

6.1.1 Kontakter mellan myndigheter

Enligt artikel 2.4 i New York-konventionen får förmedlande och mottagande organ ha direktkontakt med varandra. Allt informationsutbyte i ett ärende ska följaktligen ske mellan förmedlande och mottagande organ direkt. Vid direktkontakt med den bidragsberättigade ska myndigheten i det andra landet informeras.

Det mottagande organet ska enligt artikel 6.2 "hålla det förmedlande organet underrättat om ärendets gång". Försäkringskassan ska fortlöpande informera det förmedlande organet i det andra landet om vad som händer i ärendet.

6.2 Grupper som omfattas av New York-konventionen

Enligt inledningen i konventionen omfattas "behövande personer vilka för sitt lagstadgade underhåll äro beroende av personer i utlandet". Den är således inte begränsad till underhåll för underåriga barn utan omfattar även underhåll till vuxna barn, föräldrar, maka eller make och andra släktingar. I Sverige upphör underhållsskyldigheten för barn när barnet fyller 18 år. Den kan förlängas till 21 år om barnet går i skolan (8 kap. 1 § FB). I andra länder kan underhållsskyldigheten upphöra när barnet fyller 17 år och i vissa länder kan den vara livslång.

Om den bidragsberättigade har underhållsstöd inträder Försäkringskassan i barnets rätt till underhållsbidrag till den del det svarar mot utbetalt underhållsstöd (19 kap. 29 § SFB). Eftersom New York-konventionen endast gäller "behövande personer" omfattar den inte Försäkringskassans krav på den bidragsskyldige att betala underhållsstödet. Försäkringskassan räknas inte som en sådan behövande person. För att Försäkringskassan ska kunna kräva in hela underhållsbidraget måste boföräldern i dessa fall ge Försäkringskassan fullmakt som avser hela underhållsbidraget. Men vissa länder accepterar en ansökan från Försäkringskassan även utan fullmakt från den bidragsberättigade. Se avsnitt 6.6.1 om boföräldrarnas medverkan vid indrivning av underhållsbidrag.

Enligt artikel 1 har konventionen till syfte att underlätta indrivningen av underhållsbidrag för en person som "vistas på någon av de fördragsslutande parternas territorium". En bidragsberättigad behöver alltså inte vara bosatt i ett konventionsland för att omfattas av konventionen, det räcker med vistelse i landet. Eftersom handläggningen ofta tar lång tid krävs dock att vistelsen är tillräckligt lång.

Bidragsskyldiga föräldrar omfattas inte av New York-konventionen och kan därför inte få hjälp med att skicka en ansökan till ett annat land.

6.3 Metodstöd – språk och översättningar

I New York-konventionen finns inga bestämmelser om vilket språk som ska användas när en ansökan sänds till ett annat land. Det land som tar emot ansökan avgör detta. Detta gäller såväl vid ansökan om fastställelse som vid ansökan om indrivning av underhållsbidrag. I de flesta fall måste därför alla handlingar vara översatta till mottagarlandets språk. När det gäller översättning av dokument som domar, avtal, födelsebevis etc. ska dessa översättas till mottagarlandets språk. Översättningen måste dessutom vara av en auktoriserad translator. Korrespondens mellan de olika förmedlande och mottagande organen sker oftast på något av de stora språken som engelska, tyska eller franska.

Exempel

Johanna bor i Sverige. Försäkringskassan betalar ut underhållsstöd till henne för två barn, Leo och Alva som är 12 respektive 19 år. Underhållsbidraget är fastställt i svensk dom till 700 kronor per barn.

Karl är bidragsskyldig för Leo och Alva. Karl bor i Schweiz. Han betalar inte något underhållsbidrag trots att Försäkringskassan har påmint honom. I egenskap av förmedlande organ skickar Försäkringskassan en ansökan om indrivning till det mottagande organet i Schweiz. Ansökan ska vara undertecknad av Johanna som är boföräldern, och samtliga handlingar ska vara översatta till tyska (huvudspråket i den kanton där den som är bidragsskyldig bor, antingen tyska, franska eller italienska). Domen ska vara översatt av en auktoriserad translator. Övriga ansökningshandlingar finns översatta som mallbrev eller blanketter till tyska.

Till ansökan om indrivning bifogar Försäkringskassan två fullmakter. En fullmakt från Johanna som gäller Leo och en från Alva. Eftersom Alva är myndig måste det vara hon själv som lämnar och skriver under fullmakten.

Den efterföljande korrespondensen mellan svenska och schweiziska myndigheter sker på tyska.

När Sverige tar emot ansökningar ska dokument som domar, beslut och handlingar som ska vidarebefordras till andra myndigheter i Sverige, till exempel KFM och domstolar, vara översatta till svenska. Undantag gäller för handlingar som är skrivna på engelska som originalspråk. Det gäller handlingar från USA, Storbritannien, Australien och Irland. De behöver oftast inte översättas. Tingsrätten kan komma att kräva att även dokument skrivna på engelska ska översättas till svenska.

I ärenden som gäller exekvaturförfarande i Sverige av utländska avgöranden (se avsnitt 6.7.2) krävs att de dokument som ska ligga till grund för prövningen i tingsrätten är översatta till svenska (9 § 5 lagen [1976:108] om erkännande och verkställighet av utländskt avgörande angående underhållsskyldighet och 7 § lagen [1965:723] om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn).

Som korrespondensspråk mellan myndigheter accepterar Försäkringskassan engelska och svenska när Försäkringskassan agerar som mottagande organ.

Det är avsändarlandet som står för översättningskostnaderna. I vissa fall kan rättshjälpen i mottagarlandet bekosta översättningen.

Observera att inom det nordiska samarbetet om indrivning av underhållsbidrag är valet av språk reglerat, se kapitel 4.

6.4 New York-konventionen och kostnader

Myndigheternas administrativa hjälp är gratis. Men det kan finnas andra avgifter och kostnader som inte ingår i myndigheternas gratishjälp, till exempel rättshjälpsavgifter och kostnader för översättningar. New York-konventionen har inte alls samma fördelaktiga villkor för rättshjälp som underhållsförordningen. Sökanden har enligt konventionen rätt till rättshjälp på samma villkor som den som bor i landet.

6.5 Ansökningar

6.5.1 Ansökan om att få underhållsbidrag fastställt

New York-konventionen tillsammans med de konventioner som behandlar behörighetsreglerna ger den bidragsberättigade möjlighet att få underhållsbidrag fastställt. En bidragsberättigad kan få hjälp av det förmedlande organet med att sammanställa en ansökan om att få underhållsbidrag fastställt eller höjt. Det förmedlande organet skickar ansökan till det mottagande organet i det land där den bidragsskyldige bor. För mer information om behörighetsreglerna se avsnitt 3.1.1.

6.5.2 Ansökan om erkännande och verkställighet

Om det redan finns en dom med ett fastställt underhållsbidrag kan den bidragsberättigade begära hjälp med att få domen erkänd i det land där den bidragsskyldige bor. Ett villkor är dock att det tillsammans med New York-konventionen måste finnas en konvention om erkännande och verkställighet som både Sverige och det andra landet har anslutit sig till. När New York-konventionen tillämpas för det administrativa samarbetet är det oftast 1973 års Haagkonvention som ska åberopas för erkännande och verkställighet. För information om konventioner om erkännande och verkställighet se avsnitt 3.1.2.

När domen blir erkänd kan det beslutet sedan ligga till grund för verkställigheten, d.v.s. underhållsbidraget kan drivas in. Ansökan om indrivning vidarebefordras till den myndighet som ansvarar för verkställigheten. I Sverige vidarebefordras ansökan till Kronofogdemyndigheten.

6.6 Försäkringskassan som förmedlande organ

Försäkringskassan vidarebefordrar ansökningar från bidragsberättigade i Sverige till det mottagande organet i det land där den bidragsskyldige bor. Det gäller alla bidragsberättigade som kan ha rätt till underhållsbidrag från en bidragsskyldig som bor i ett land som är medlem av New York-konventionen. I de flesta fall gäller det då underhåll för barn som har underhållsstöd men det kan också gälla andra bidragsberättigade såsom makar, före detta makar, äldre barn och andra släktingar.

Om något underhållsbidrag inte är fastställt kan den bidragsberättigade ansöka om att få ett underhållsbidrag fastställt i det land där den bidragsskyldige bor. Ansökan kan också gälla höjning av ett underhållsbidrag.

Om det finns ett avgörande om underhållsbidrag som inte är verkställbart i den bidragsskyldiges land, kan den bidragsberättigade ansöka om erkännande och verkställighetsförklaring av avgörandet och därpå indrivning av underhållsbidraget. Den här typen av ansökningar gäller till exempel en svensk dom.

När den bidragsberättigade redan har en dom som är verkställbar i det andra landet kan han eller hon ansöka direkt om verkställighet. Till exempel ansökan till Schweiz om verkställighet av en schweizisk dom.

6.6.1 Indrivning av underhållsbidrag – boförälderns medverkan

Enligt 19 kap. 29 § SFB kan Försäkringskassan träda in i barnets rätt till underhållsbidrag upp till underhållsstödsnivån om underhållsbidrag är fastställt och den bidragsskyldige bor utomlands eller har inkomster i eller från utlandet. Men det

är bara enskilda personer som omfattas av administrativt bistånd enligt New York-konventionen. Därför måste i vissa fall boföräldern vara den som ansöker om indrivning i utlandet. Se avsnitt 6.2 om Försäkringskassan som sökande vid ansökan om indrivning.

Försäkringskassan kan därför förelägga boföräldern att medverka när en ansökan om indrivning av underhållsbidrag sänds till ett annat land (FÖD-dom 17-1989). Medverkan innebär att underteckna ansökan om indrivning, lämna fullmakt till den utländska myndigheten och i vissa länder även lämna uppgifter om sin ekonomi. Har barnet fyllt 18 år gäller samma skyldighet att medverka till indrivning för barnet som för boföräldern. Om boföräldern eller barnet utan giltigt skäl låter bli att följa föreläggandet lämnas inget underhållsstöd. (18 kap. 10 § SFB och 19 kap. 30 § SFB)

Läs mer

Du kan läsa mer om medverkan enligt socialförsäkringsbalkens bestämmelser i vägledning (2001:9) *Underhållsstöd*. Här beskrivs även Försäkringskassan rättsliga ställningstagande (FKRS 2017:04) i frågan.

6.6.2 Delgivning av beslut om underhållsstöd

När underhållsstöd betalas ut och ansökan om verkställighet eller ansökan om verkställighetsförklaring sänds till ett annat lands indrivningsmyndighet gäller samma regler som vid ansökan till Kronofogdemyndigheten. Den bidragsskyldige ska vara delgiven beslutet om underhållsstöd och ha blivit påmind om skulden. Om åtgärder för att delge den bidragsskyldige beslutet om underhållsstöd trots upprepade försök inte lyckas finns ändå möjlighet för Försäkringskassan att sända en ansökan om indrivning till en utländsk myndighet.

Det beror på att delgivningen av beslut om underhållsstöd inte har samma betydelse i ärenden om indrivning i utlandet som i ansökningar till den svenska Kronofogdemyndigheten.

- För ansökningar enligt New York-konventionen måste den bidragsberättigade ofta själv skriva under ansökan trots att ansökan gäller den del som avser underhållsstödet. Då vet den bidragsberättigade själv om att ansökan sänts och kan informera Försäkringskassan om den bidragsskyldiges eventuella betalningar som skett direkt till henne eller honom utan att Försäkringskassan fått veta det.
- Den utländska indrivningsmyndigheten accepterar alltid alla betalningar av underhållsbidrag som den bidragsskyldige har gjort till den bidragsberättigade direkt, trots att Försäkringskassan betalar ut underhållsstöd. Försäkringskassan kan aldrig i något fall vid indrivning hos utländsk indrivningsmyndighet åberopa att den bidragsskyldige är delgiven beslut om underhållsstöd och skulle ha betalat till Försäkringskassan och inte till den bidragsberättigade föräldern. I dessa fall spelar det därför ingen roll om den bidragsskyldige är delgiven beslutet om underhållsstöd eller inte. Den bidragsskyldige kan alltid åberopa betalningar direkt till boföräldern. Det innebär att Försäkringskassan då måste ta hänsyn till en sådan betalning till boföräldern, oavsett om den bidragsskyldige är delgiven beslutet om underhållsstöd eller inte.

6.7 Försäkringskassan som mottagande organ

New York-konventionen reglerar det administrativa biståndet som lämnas av förmedlande och mottagande organ i respektive land. Sverige hjälper således bara

de länder som har anslutit sig till New York-konventionen (se bilaga 1, vilka länder som omfattas av denna konvention). Den bidragsberättigade kan förutom barn vara föräldrar, make, maka eller andra släktingar (New York-konventionens inledning och artikel 1 i konventionen).

En ansökan kan avse hjälp med att:

- få underhållsbidrag fastställt och i samband därmed att få faderskapet fastställt
- få omprövning av ett tidigare fastställt underhållsbidrag
- få en verkställighetsförklaring av ett utländskt avgörande om underhållsbidrag
- få underhållsbidraget indrivet hos Kronofogdemyndigheten om det finns ett avgörande som är verkställbart i Sverige.

I samband med en ansökan ska Försäkringskassan hjälpa till med att söka efter den bidragsskyldiges adress om den är oklar eller saknas. Översättning av handlingar behandlas i avsnitt 6.3.

6.7.1 Fastställa underhållsbidrag

Ansökan om att få ett underhållsbidrag fastställt eller ansökan om att få ett underhållsbidrag jämkat kan göras inom ramen för New York-konventionen.

Ansökan ska innehålla följande:

- uppgift om vad ansökan avser
- personuppgifter för den förälder (eller ställföreträdare) som har hand om barnet, för barnet och för den bidragsskyldige
- betalningsmottagare
- yrkande om underhållsbidragets storlek
- uppgift om vilket lands lag som ska tillämpas vid fastställelse av underhållsbidraget.

Följande dokument ska bifogas ansökan:

- skrivelse från förmedlande organ
- handling som styrker föräldraskapet
- ansökan om rättshjälp undertecknad av den bidragsberättigade eller dennes ställföreträdare, de ekonomiska uppgifterna ska avse barnets ekonomi
- fullmakt i original utställd på Försäkringskassan undertecknad av den bidragsberättigade (eller dennes ställföreträdare)
- underlag för beräkning av underhållsbidraget
- uppgifter om ekonomi och social situation för den förälder som bor tillsammans med barnet
- uppgifter om barnets behov, som normala levnadsomkostnader, barnomsorgskostnader och eventuella kostnader för särskilda behov
- underlag för beräkning av levnadskostnader i sökandens land.

När Försäkringskassan får ansökan ska den bidragsskyldige kontaktas för att få till stånd en frivillig överenskommelse mellan parterna (artikel 6 i New York-konventionen). Om detta inte lyckas efter en första kontakt ska Försäkringskassan ge en svensk advokat i uppdrag att få ett underhållsbidrag fastställt. Detta ombud för den bidragsberättigade ska på nytt försöka få till stånd en överenskommelse mellan

parterna. Om detta inte lyckas ska ombudet bedöma om ärendet ska tas upp i svensk domstol. Ombudet ska söka rättshjälp för den bidragsberättigade och driva ärendet vidare på det mest fördelaktiga sättet för den bidragsberättigade. Försäkringskassan ska bevaka att handläggningen hos advokaten går framåt och när det behövs, påskynda ärendet (JO:s beslut, dnr 3718-2004 och dnr 6152-2014).

6.7.2 Verkställighetsförklaring

Om ett avgörande har sitt ursprung i något av de länder som omfattas av internationella regler om erkännande och verkställighet, så ska Försäkringskassan hjälpa till med att få det förklarat verkställbart i Sverige (exekvaturförfarande). Ansökan ska vidarebefordras till den tingsrätt som är behörig.

I avsnitt 6.5.2 behandlas erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. I Sverige är det tingsrätten som tar ställning till om utländska avgöranden kan verkställighetsförklaras i Sverige.

En ansökan om verkställighetsförklaring (exekvatur) av ett utländskt avgörande ska innehålla följande:

- uppgift om vad ansökan avser
- personuppgifter för den förälder (eller ställföreträdare) som har hand om barnet, för barnet och för den bidragsskyldige
- betalningsmottagare.

Ansökan ska åtföljas av följande dokument:

- skrivelse från förmedlande organ
- skuldspecifikation i den valuta som underhållsbidraget är fastställt i
- fullmakt i original utställd på Försäkringskassan undertecknad av den bidragsberättigade eller dess ställföreträdare
- en bestyrkt kopia av beslutet eller domen om underhållsbidrag med intyg i original som visar att avgörandet är verkställbart i ursprungslandet
- bevis att den bidragsskyldige blivit delgiven kallelse till processen och också att denna kallelse har redovisat innehållet i kravet.

Läs mer

När tingsrätten prövar en ansökan om erkännande och verkställbarhet får de inte göra någon omprövning i sak. Tingsrätten tar alltså inte ställning till underhållsbidragets storlek (artikel 36 i förordning EU-förordning 44/2001 och artikel 12 i 1973 års Haagkonvention samt beslut från HD i mål nr Ö 2114-03 och mål nr Ö 4238-03).

Exekvaturförfarandet i tingsrätten regleras i följande bestämmelser:

- lagen (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden
- lagen (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet
- lagen (1976:108) om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden angående underhållsskyldighet
- lagen (1965:723) om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn.

6.7.3 Verkställighet

Om den bidragsberättigade i det andra landet har ett avgörande om underhållsbidrag som är direkt verkställbart i Sverige vidarebefordrar Försäkringskassan ansökan till Kronofogdemyndigheten för direkt verkställighet. Innan ärendet sänds till Kronofogdemyndigheten ska Försäkringskassan ta kontakt med den bidragsskyldige och informera om att en ansökan har kommit till Försäkringskassan och vad ansökan avser. Den bidragsskyldige ska uppmanas att betala underhållsbidraget. Det ska betalas till den bidragsberättigade direkt eller till den betalningsmottagare som anges i ansökan. Den bidragsskyldige ska visa upp kvitto på betalningen. Om detta inte sker ska den bidragsberättigades ansökan om indrivning skickas till Kronofogdemyndigheten.

Om den bidragsskyldige vid den första kontakten kommer med förslag på avbetalning på skulden ska förslaget redovisas för förmedlande organ i det andra landet. Accepteras förslaget av den bidragsberättigade och den bidragsskyldige börjar betala skickas ansökan inte vidare till Kronofogdemyndigheten. Om förslaget inte accepteras ska ansökan sändas till Kronofogdemyndigheten. Observera att all kontakt och allt informationsutbyte sker genom förmedlande och mottagande organ i respektive land.

Ansökan om indrivning ska innehålla följande:

- uppgift om vad ansökan avser
- personuppgifter för den förälder (eller ställföreträdare) som har hand om barnet, för barnet och för den bidragsskyldige
- uppgift om betalningsmottagare.

Ansökan ska åtföljas av följande dokument:

- skrivelse från förmedlande organ
- fullmakt i original utställd på Försäkringskassan, undertecknad av den bidragsberättigade eller dess ställföreträdare
- en bestyrkt kopia av avgörandet om underhållsbidrag, med intyg om att domen eller beslutet har vunnit laga kraft
- skuldspecifikation i den valuta som underhållsbidraget är fastställt i.

I Sverige är följande avgöranden om underhållsbidrag verkställbara:

- svensk dom med fastställt underhållsbidrag
- skriftligt avtal om underhållsbidrag bevitnat av två personer
- ett avgörande om underhållsbidrag från något av de nordiska länderna
- ett avgörande från något EU-land som enligt intyg utgör en europeisk exekutionstitel enligt EU-förordning 805/2004
- ett utländskt avgörande som har förklarats för verkställbart alternativt är direkt verkställbart i Sverige.

För verkställighet av avgöranden som omfattas av underhållsförordningen, se kapitel 5. Verkställighet inom Norden behandlas i kapitel 4.

Ansökan från bidragsberättigad som bor i Norden

Ansökningar om verkställighet av ett nordiskt avgörande från en bidragsberättigad som bor i något av de nordiska länderna ska ställas direkt till Kronofogdemyndigheten. Det framgår av artikel 2 den nordiska indrivningskonventionen. Dessa ärenden handläggs således inte alls på Försäkringskassan.

6.7.4 Svensk rättshjälp

När en ansökan från utlandet avser hjälp med att få underhållsbidrag fastställt anlitar Försäkringskassan ett juridiskt ombud i Sverige. Vem som ska stå för kostnaderna i samband med det regleras av rättshjälplagen (1996:1619). Rättshjälp innebär att man får kostnader för att anlita ett juridiskt ombud och vissa utredningskostnader täckta av staten. Om ett ärende pågår i en domstol beslutar den domstolen om rättshjälp. I annat fall beslutar Rättshjälpsmyndigheten. Rättshjälpsmyndighetens beslut kan överklagas till Rättshjälpsnämnden.

Rättshjälpen är inkomstprövad. Den ekonomiska bedömningen grundas på barnets inkomster i ärenden om underhåll. Den som har en rättsskyddsförsäkring ska i första hand använda denna försäkring. Rättsskyddsförsäkring kan ingå i hemförsäkringen. Den statliga rättshjälpen kommer i andra hand efter försäkringsskyddet.

Den som är bosatt i en stat som är ansluten till New York-konventionen ska likställas med svenska medborgare i frågor om underhållsbidrag när det gäller rätt till rättshjälp (35 § rättshjälpsförordningen [1997:404]).

Enligt 11 § 2 rättshjälplagen får rättshjälp i frågor om underhåll till barn endast beviljas om det finns särskilda skäl. De ärenden som omfattas av New York-konventionen har Rättshjälpsnämnden ansett omfattas av särskilda skäl. Ett barn som bor utomlands som ansöker om att få hjälp med att fastställa underhållsbidrag i Sverige kan således få rättshjälp. I övriga fall som gäller underhåll till barn har rättshjälp beviljats restriktivt i Högsta domstolen (NJA 2003 s. 226).

Enligt 7 § rättshjälplagen får rättshjälp beviljas om någon behöver juridiskt biträde utöver rådgivning. För prövning i tingsrätten av om en utländsk dom kan förklaras för verkställbar i Sverige finns det sällan förutsättningar att bevilja rättshjälp (Svea hovrätt Ö 10179-02 och NJA 2001 s. 911).

6.7.5 Betalning av underhållsbidrag

Från Sverige betalas underhållsbidrag antingen direkt av den bidragsskyldige eller efter indrivning genom Kronofogdemyndigheten. Betalningarna går direkt till den bidragsberättigade eller annan anvisad betalningsmottagare i utlandet. Betalningsflödet går aldrig via Försäkringskassan. Detta innebär att Försäkringskassan inte vet om den bidragsskyldige fullgör sin betalningsskyldighet. Det förmedlande organet i utlandet måste bevaka ärendet och informera Försäkringskassan om betalningarna upphör eller om betalningarna inte är tillräckliga. Försäkringskassan ska då vidta åtgärder för att förmå den bidragsskyldige att betala.

6.8 Tillämpningen av de internationella reglerna

De konventioner som reglerar det internationella samarbetet om indrivning av underhållsbidrag är multilaterala. Det innebär att flera länder accepterar en och samma konvention. Det har medfört olika tolkningar av konventionstexten. I första hand gäller det hur olika länder tolkar New York-konventionen. Sveriges tolkning stämmer väl överens med den tolkning som Haagkonferensen för internationell privaträtt har framfört.

Läs mer

Haagkonferensen för internationell privaträtt har kartlagt hur olika länder arbetar med New York-konventionen i en rapport (Prel. Doc. No 1 of September 1995, Note on the operation of the Hague Conventions relating to maintenance obligations and of the New York Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, Michel Pelichet).

7 **Samarbete mellan länder utanför EU enligt 2007 års Haagkonvention**

Den 9 april ratificerade EU, som en stat, *Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar* (2007 års Haagkonvention). Konventionen trädde i kraft för EU den 1 augusti 2014 (artikel 60). Det här kapitlet beskriver 2007 års Haagkonvention och jämför konventionen med underhållsförordningen för att beskriva skillnaderna i regelverken.

7.1 **Bakgrund**

År 1995 påbörjade ett särskilt utskott arbetet med att utvärdera hur medlemsstaterna av Haagkonferensen arbetar med 1956 års New York-konvention, Haagkonventionen från 1956 respektive 1973. Permanenta byrån, som är Haagkonferensens sekretariat, arbetade tillsammans med medlemsstaterna fram 2007 års Haagkonvention under ett antal möten mellan 1999 och 2007. Det bästa från tidigare konventioner, tillsammans med artiklar som fokuserar på bättre samarbete mellan medlemsstaterna, gör 2007 års Haagkonvention till den hittills mest detaljerade, omfattande och moderna konventionen gällande underhållsbidrag.

För att 2007 års konvention skulle bli gällande krävdes det att två medlemsstater signerat och ratificerat konventionen. Det skedde den 1 januari 2013 i och med att Norge och Albanien gjort det.

7.2 **När tillämpas 2007 års Haagkonvention?**

I enlighet med artikel 60 gäller konventionen för EU:s alla stater från och med den 1 augusti 2014. Konventionen ska tillämpas mellan de länder som har signerat och ratificerat den. Eftersom underhållsförordningen primärt tillämpas mellan EU-stater, kommer konventionen bara att bli aktuell att tillämpa vid samarbete mellan en EU-stat och annan konventionsstat.

2007 års Haagkonvention kan i vissa fall bli tillämplig inom EU, för mer information se avsnitt 5.3 och 5.13.

Länder där konventionen trätt i kraft
Albanien
Bosnien-Hercegovina
Brasilien
EU (samtliga stater som tillhör EU)
Montenegro
Norge
Turkiet
Ukraina
USA
Vitryssland

7.3 Kontakten mellan myndigheter

Kapitel II i konventionen handlar om administrativt samarbete. Varje stat ska ha en centralmyndighet. Regeringen har bestämt att Försäkringskassan ska vara centralmyndighet enligt underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention (2 § 13 förordningen [2009:1174] med instruktion för Försäkringskassan). Centralmyndigheterna har allmänna uppgifter (artikel 5) och särskilda uppgifter (artikel 6). De allmänna uppgifterna syftar till att centralmyndigheterna ska verka för att samarbetet är bra och så långt det är möjligt försöka hitta lösningar på problem, medan de särskilda uppgifterna är mer tvingande. De allmänna och särskilda uppgifterna skiljer sig inte mycket från underhållsförordningens allmänna och särskilda uppgifter. Läs mer om dessa i kapitel 5.6.2.

7.3.1 Begäran om uppgifter

De särskilda uppgifter som centralmyndigheterna har finns beskrivna i artikel 6. I artikel 6.2 b och c står det att i samband med ansökningar enligt kapitel III ska centralmyndigheterna vidta alla lämpliga åtgärder för att

- bistå med att lokalisera den underhållsskyldige eller den underhållsberättigade
- bistå med att ta fram relevanta uppgifter om den underhållsskyldiges eller den underhållsberättigades inkomst och om det är nödvändigt, andra ekonomiska förhållanden inklusive lokalisering av tillgångar.

Det är enbart i samband med en ansökan eller vid inledandet av en ansökan som centralmyndigheterna får fråga om adress, inkomst och tillgångar gällande en underhållsskyldig eller en underhållsberättigad. Detta finns även beskrivet i artikel 7, Framställningar om särskilda åtgärder.

Skillnaden i 2007 års Haagkonvention mot underhållsförordningen är att centralmyndigheten kan fråga den mottagande centralmyndigheten om den underhållsskyldiges eller underhållsberättigades inkomst, oavsett om det finns en fastställd dom eller inte.

7.3.2 Sekretess

Artikel 38 i 2007 års Haagkonvention

Skydd av personuppgifter

Personuppgifter som samlats in eller översänts enligt konventionen får endast användas i de syften för vilka de samlats in eller översänts.

Artikel 39

Sekretess

Varje myndighet som behandlar uppgifter ska säkerställa sekretess för sådana uppgifter i enlighet med nationell lag.

Bestämmelserna innebär att uppgifter som har samlats in och översänts enligt artikel 6 bara får användas i det syfte som de har samlats in. Uppgifterna ska hanteras enligt gällande nationell lag om sekretess.

En centralmyndighet får inte heller lämna ut uppgifter som samlats in eller bekräfta uppgifter, om centralmyndigheten bedömer att det kan äventyra en persons hälsa, säkerhet eller frihet. Därför finns det i 2007 års Haagkonvention en möjlighet för sökande att ange centralmyndighetens adress som c/o-adress om det till exempel förekommer eller har förekommit våld inom familjen.

7.4 Grupper som omfattas av 2007 års Haagkonvention

Artikel 2 tar upp för vilka konventionen är tillämplig.

Den beskriver att underhållsskyldigheten ska komma ur ett förälder–barn-förhållande, där barnet är under 21 år. Artikel 2 beskriver också att man i samband med en ansökan om underhållsbidrag för barn upp till 21 år även kan ansöka om något av följande:

- erkännande och verkställighet
- verkställighet av underhållsbidrag till make eller maka.

Det gäller oavsett om det finns en dom för barnet och en annan dom för make eller maka, eller om det är samma dom som underhållsskyldigheten är fastställd i. Ansökan om erkännande och verkställighet eller enbart verkställighet av underhållsbidrag till make eller maka måste ges in tillsammans med ansökan som gäller en underhållsberättigad under 21 år.

Det framgår också i konventionen att konventionsmedlemmarna kan reservera sig mot underhållsbidrag för barn upp till 21 år. I artikel 62 finns möjligheten för staterna att reservera sig och därmed enbart tillåta ansökningar för barn upp till 18 år. De stater som gör det kan enbart ta emot ansökningar för barn upp till 18 år och får själva enbart skicka ansökningar om fastställelse och indrivning för barn upp till 18 år.

Det framgår också att stater kan utöka konventionen till att låta den gälla underhållsskyldighet som har sin grund i familje-, släktskaps-, äktenskaps- eller svågerlagsförhållanden. Om en stat har gjort en sådan förklaring enligt artikel 63 kan konventionen ligga till grund för fastställelse och indrivning av underhållsbidrag i en annan stat som gjort samma utökning.

EU har beslutat att acceptera ansökningar för barn upp till 21 år samt för underhållsbidrag för make eller maka.

Det är också tydligt i 2007 års Haagkonvention att den omfattar alla barn, oavsett om de är födda inom äktenskap eller inte. Detta framgår i artikel 2.4. Det är i linje med FN:s barnkonvention, artikel 2 och 27.

7.4.1 Offentliga organ som sökande

Artikel 36.1 i 2007 års Haagkonvention

När det gäller ansökningar om erkännande och verkställighet enligt artikel 10.1a och ärenden som omfattas av artikel 20.4 ska begreppet *underhållsberättigad* omfatta ett offentligt organ som agerar i stället för en person som har rätt till underhållsbidrag eller ett offentligt organ som har rätt till återbetalning för bidrag som har lämnats i stället för underhållsbidrag.

Artikel 36.3 b

Ett offentligt organ får söka erkännande och verkställighet av [...]

b) ett avgörande mellan en underhållsberättigad och en underhållsskyldig såvitt avser det bidrag som lämnats till den underhållsberättigade istället för underhållsbidrag.

Enligt artikel 36.1 kan offentliga organ omfattas av 2007 års Haagkonvention om organet agerar i stället för en person som har rätt till underhållsbidrag eller om organet har rätt till återbetalning för bidrag som har lämnats i stället för underhållsbidrag. Försäkringskassans beslut om betalningsskyldighet enligt 19 kap. SFB omfattas dock inte av artikel 36.1. Artikel 36.3 b är däremot tillämplig när Försäkringskassan enligt 19 kap. 29 § SFB trätt in i barnets rätt till underhållsbidrag.

7.5 Språk och översättning

Varje medlemsland eller ekonomisk organisation som ratificerar konventionen ska ange vilket eller vilka språk de kan godta i ansökningar och därtill knutna handlingar. Det ska även anges vilket språk som kommunikationen mellan centralmyndigheterna kan vara på. Om man inte kommit överens om något annat ska kommunikationen ske på de officiella språk som landet anmält, eller på engelska eller franska. Staterna får reservera sig mot användning av antingen engelska eller franska.

I artikel 44 regleras konventionens språkrav. Ansökningar och tillhörande handlingarna ska vara författade på originalspråk och sedan översättas till det språk som den anmodade staten har angett. Om det inte är möjligt att översätta till det språk som den anmodade staten angett kan ansökan översättas till engelska eller franska och sedan sändas. Ansökan får sedan översättas av den anmodade staten. Kostnader för översättningar ska den begärande staten stå för.

Sverige och EU har anmält att ansökningar som skickas till Försäkringskassan ska vara på svenska, medan kommunikationen mellan centralmyndigheterna kan vara på engelska. Alla länder inom EU, utom Frankrike och Luxemburg, har reserverat sig mot användningen av franska vid kommunikationen mellan centralmyndigheterna. Frankrike och Luxemburg har reserverat sig mot användningen av engelska.

7.6 2007 års Haagkonvention och kostnader

Bestämmelserna i 2007 års Haagkonvention och i underhållsförordningen stämmer överens i stor utsträckning. Den anmodade staten ska tillhandahålla rättsligt bistånd vid ansökningar genom centralmyndigheterna, men det är ingen skyldighet om centralmyndigheterna erbjuder tjänsten kostnadsfritt.

En skillnad mellan underhållsförordningen och 2007 års Haagkonvention är att konventionen inte preciserar innehållet i det rättsliga biståndet, medan det i artikel 45 i underhållsförordningen räknas upp vad rättshjälpen ska omfatta.

Rättsligt bistånd är definierat i artikel 3 c. Utöver den artikeln beskrivs i huvudsak reglerna kring rättsligt bistånd i artikel 14–17.

Vid alla ansökningar som rör underhållsskyldighet grundad på ett förälder–barnförhållande där barnet är under 21 år, ska den anmodade staten tillhandahålla kostnadsfritt rättsligt bistånd. Det framgår av artikel 15.1.

Enligt artikel 15.2 får den behöriga myndigheten i den anmodade staten vägra kostnadsfritt rättsligt bistånd om ansökan till exempel avser ändring av en dom, om det är uppenbart att ansökan saknar grund. Ett exempel är om den sökandes tillgångar är stora och den underhållsskyldiges tillgångar är så små att talan inte har förutsättningar att bifallas.

För övriga ansökningar gäller att rätten till kostnadsfritt rättsligt bistånd får prövas utifrån de tillgängliga medlen eller de faktiska omständigheterna (artikel 17).

I Sverige är det Rättshjälpsmyndigheten som avgör om en sökande har rätt till rättsligt bistånd. Ansökan om erkännande eller erkännande och verkställbarhetsförklaring samt ansökningar om verkställighet är generellt sett kostnadsfria i Sverige och något rättsligt bistånd behöver därför inte sökas vid de ansökningarna.

Alla stater är enligt konventionen skyldiga att ge parterna i en tvist om underhåll faktisk tillgång till rättslig prövning. Det innebär att det måste finnas verkställighetsförfarande och överklagansförfaranden (artikel 14). Ingen säkerhet, borgen eller deposition får krävas som garanti för betalning av kostnader och avgifter vid förfaranden om underhållsskyldighet.

Varje centralmyndighet ska bära sina egna kostnader vid tillämpningen av 2007 års Haagkonvention. Centralmyndigheterna får inte ta ut några avgifter från sökande för tjänster som tillhandahålls enligt konventionen, om det inte är exceptionella kostnader i samband med särskilda åtgärder enligt artikel 7. Centralmyndigheten får endast kräva ersättning av kostnaderna om den som söker i förväg godkänt att den särskilda åtgärden ska utföras (artikel 8).

7.7 Behörighet

Reglerna om vilken domstol eller annan myndighet som är behörig att pröva ett ärende finns i kapitel IV i 2007 års Haagkonvention. Reglerna är i stort sett desamma som i underhållsförordningen.

Om ett avgörande meddelats i den underhållsberättigades stat och han eller hon bor kvar där kan den underhållsskyldige inte begära ändring i någon annan stat, förutom om parterna har avtalat om att den andra staten är behörig eller om den underhållsberättigade godtar att den andra staten prövar frågan. Det innebär också att om den underhållsberättigade går i svaromål utan att invända mot behörigheten vid första möjliga tillfälle har han eller hon gett den prövande myndigheten eller domstolen behörighet.

7.8 Ansökningar

Kapitel III i konventionen beskriver ansökningar. Ansökningar ska göras genom centralmyndigheten i den begärande staten till centralmyndigheten i den anmodade staten.

Artikel 10 förklarar vilka ansökningar som kan göras, artikel 11 vad ansökningarna minst ska innehålla. Artikel 12 beskriver hur centralmyndigheterna ska arbeta med ansökningarna och artikel 13 tar upp att svarande inte kan bestrida ansökan enbart på grund av vilket kommunikationsmedel som används.

En underhållsberättigad kan göra alla typer av ansökningar. En underhållsskyldig kan däremot endast ansöka om

- erkännande av ett avgörande, eller ett motsvarande förfarande, som leder till uppskjutande eller begränsning av verkställigheten av ett tidigare avgörande i den anmodade staten
- ändring av ett avgörande som meddelats i den anmodade staten
- ändring av ett avgörande som meddelats i annan stat än den anmodade staten.

7.8.1 Metodstöd – ansökningar

När en ansökan kommer in till Försäkringskassan eller när Försäkringskassan sänder en ansökan till en annan centralmyndighet ska missivet som Haagkonferensen tagit fram användas: bilaga I – Formuläret för översändande enligt artikel 12.2. Det är obligatoriskt. Det är också viktigt att den begärande centralmyndigheten kan tillhandahålla en fullständig kopia på ansökan och alla dess medföljande handlingar om den anmodade centralmyndigheten begär det.

Inom sex veckor från det att den anmodade centralmyndigheten har tagit emot en ansökan ska ansökan bekräftas med bilaga II – Formuläret för bekräftelse enligt artikel 12.3. Den anmodade centralmyndigheten ska meddela vilka inledande åtgärder som vidtagits eller som kommer att vidtas. Inom samma tidsperiod måste den anmodade centralmyndigheten även meddela namn och kontaktuppgifter för den person eller enhet som ansvarar för att svara på frågor om ärendet.

Tre månader från det att bekräftelsen är skickad ska den anmodade centralmyndigheten informera den begärande centralmyndigheten om ärendets status.

Den anmodade centralmyndigheten får avvisa ansökningar om de saknar grund. Den ska då utan dröjsmål informera den begärande centralmyndigheten om skälen till avvisandet.

Den anmodade centralmyndigheten får besluta att inte längre behandla en ansökan om de har begärt kompletteringar och den begärande centralmyndigheten inte skickar dem inom 3 månader, eller inom en längre period som bestämts av den anmodade centralmyndigheten. Den begärande centralmyndigheten ska informeras om beslutet.

7.9 Formulär

Till 2007 års Haagkonvention finns två formulär bifogade som i förekommande fall måste användas. Försäkringskassan kan även använda formulär på engelska vid samarbete med exempelvis USA.

Nummer	Bilagans namn
I	Formuläret för översändande enligt artikel 12.2
II	Formuläret för bekräftelse enligt artikel 12.3

7.10 Erkännande och verkställighet

Till skillnad från underhållsförordningen krävs det i 2007 års Haagkonvention ett exekvaturförfarande för att domar, administrativa beslut eller avtal ska bli verkställbara i den anmodade staten. Vilka handlingar som ska bifogas en ansökan om erkännande och verkställighet framgår av artikel 25.

Det är tingsrätten som beslutar om ifall en dom, ett avtal eller ett administrativt beslut kan erkännas och verkställas i Sverige. För mer information om erkännande och verkställighet, läs under avsnitt 3.1.2.

Ett avtal om underhållsbidrag som har ingåtts och som är verkställbart i en stat som ratificerat konventionen ska kunna erkännas och verkställas som ett myndighetsavgörande i en annan medlemsstat. Ett avtal om underhållsbidrag är enligt definitionen i artikel 3 e ett skriftligt avtal som rör betalning av underhållsbidrag och som har upprättats eller registrerats som en officiell handling av en behörig myndighet eller som har bestyrkts av en behörig myndighet. I Sverige är det Kronofogdemyndigheten som bestyrker och registrerar avtal som officiella handlingar enligt underhållsförordningen och även enligt 2007 års Haagkonvention.

7.11 Direkta ansökningar

En sökande kan lämna in en ansökan direkt till en behörig myndighet. I likhet med underhållsförordningen finns det inga direkta hinder för det enligt 2007 års Haagkonvention. Alla artiklar i konventionen gäller dock inte om man väljer att ansöka direkt. De bestämmelser som ska tillämpas på direkta ansökningar finns uppräknade i artikel 37.2.

7.12 iSupport – ett elektroniskt ärendehanteringssystem

2007 års Haagkonvention anses vara den mest moderna konventionen hittills. Anledningen till det är att man har varit noggrann med att inte begränsa sig till tidigare traditionella vägar att sända och ta emot ansökningar.

Permanent byrån har en förhoppning och en plan om att skapa ett elektroniskt ärendehanteringssystem som alla medlemsstater ska kunna använda sig av. Systemet kallas för iSupport. Permanent byrån har uttryckt att "där konventionen är tänkt att bygga broar mellan olika interna rättssystem är iSupport tänkt att bygga broar mellan redan fungerande interna elektroniska ärendehanteringssystem".

Fördelar med ett gemensamt ärendehanteringssystem är att ansökningstider och kommunikationstid kortas ner betydligt, eftersom det sker helt elektroniskt. Även översättning av de obligatoriska formulärens skulle ske automatiskt. Andra fördelar med iSupport är att det skulle vara lättare att få fram statistik. iSupport har också som målsättning att man till och med skulle kunna ha pengaöverföring i systemet.

Permanent byrån har sökt bidrag från alla länder som varit med och tagit fram 2007 års Haagkonvention och ett stort antal länder har bidragit. EU-kommissionen har också bidragit med en större summa pengar och i september 2014 kommer projektet för att skapa ett elektroniskt ärendehanteringssystem att starta. Det är ett tvåårigt projekt med målet att få iSupport att fungera mellan de medlemsländer som signerat och ratificerat Haagkonventionen.

8 Sveriges samarbete med USA

Det här kapitlet beskriver dels vad det innebär att USA ratificerat 2007 års Haagkonvention, dels hur samarbetet såg ut före konventionen trädde i kraft.

USA har hittills tillträtt 2007 års Haagkonvention, men inte någon av de övriga internationella konventionerna om indrivning av underhållsbidrag. Före detta baserades samarbetet på ömsesidiga överenskommelser och frivilligt samarbete.

8.1 2007 års Haagkonvention

Den 7 september 2016 ratificerade USA Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar. Konventionen trädde i kraft den 1 januari 2017.

8.1.1 USA:s reservationer mot 2007 års Haagkonvention

Med stöd av artikel 20.2 och 62 har USA reserverat sig mot bland annat artikel 20 1(c), 1(e) och 1(f).

Artikel 20.1 i 2007 års Haagkonventionen

Grunder för erkännande och verkställighet

Ett avgörande som meddelats i en fördragsslutande stat (*ursprungsstaten*) ska erkännas och verkställas i andra fördragsslutande stater om

(c) den underhållsberättigade hade sin hemvist i ursprungslandet när talan väcktes [...]

(e) parterna skriftligen har avtalat om behörigheten, med undantag för tvister som rör underhållsskyldighet mot barn, eller

(f) avgörandet har meddelats av en myndighet som utövat sin behörighet i ett ärende om någons rättsliga status eller föräldraansvar, såvida inte denna behörighet grundade sig enbart på den ena partens medborgarskap.

Att den underhållsberättigade hade sin hemvist i ursprungslandet vid tidpunkten som talan väcktes ses av USA inte som en indirekt behörighetsgrund. Förbehållet går i linje med den befintliga lagstiftningen i USA. Men även om USA kan vägra att erkänna och verkställa ett avgörande av den anledningen, har USA enligt artikel 20.3–20.5 åtagit sig att istället vidta lämpliga åtgärder för att få till stånd ett avgörande till förmån för den underhållsberättigade.

8.2 Sveriges samarbete med USA före 2007 års Haagkonvention

Sveriges samarbete med USA omfattar fastställelse och indrivning av underhållsbidrag till barn samt indrivning av makaunderhåll i ärenden där parterna även har barn.

Sverige har före 2007 års Haagkonvention inte haft någon överenskommelse med USA på federal nivå, istället skedde samarbetet med USA på delstatsnivå genom utbyte av reciprocitetsförklaringar. Sverige har utbytt skriftliga reciprocitetsförklaringar med följande delstater: Arizona, Colorado, Florida, Georgia, California, Massachusetts, New Jersey, New México, Oregon, South Dakota, Washington och Wisconsin.

Följande delstater har förklarat att de accepterar ansökningar från Sverige utan att ha avgett någon formell reciprocitetsförklaring: Connecticut, Delaware, Minnesota, North Carolina och North Dakota.

De flesta övriga delstater i USA har ändå accepterat ansökningar från Sverige. De har oftast inte krävt en formell skriftlig reciprocitetsförklaring utan endast en kontroll att den svenska lagstiftningen i princip kan godkännas.

Läs mer

En reciprocitetsförklaring innebär att staterna förklarar att båda tänker hjälpa varandra med frågor om underhållsbidrag. Förklaringen är inget avtal utan bygger på förtroende. I svensk lagstiftning behandlar man reciprocitetsarrangemangen som om den berörda delstaten anslutit sig till New York-konventionen och 1973 års Haagkonvention.

I kungörelsen (1958:522) om tillämpningen av konventionen den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet står det därför att konventionen också tillämpas i förhållande till Amerikas Förenta Stater jämte Guam, Jungfruöarna, Puerto Rico och Samoa. Undantag görs för Alabama, District of Columbia och Mississippi.

På samma sätt har man gjort i 1973 års Haagkonvention. Den gäller för samma amerikanska delstater som New York-konventionen, se lagen [1976:108] om erkännande och verkställighet av utländskt avgörande angående underhållsskyldighet och förordningen [1977:743] om tillämpning av lagen [1976:108] om erkännande och verkställighet av utländskt avgörande angående underhållsskyldighet.

8.3 Centralmyndighet i USA

Den myndighet som administrerar verksamheten på federal nivå är Office of Child Support Enforcement (OCSE). OCSE är centralmyndighet enligt 2007 års Haagkonvention, men ansökningar och framställningar ska fortsatt skickas till den aktuella delstatens Central Registry.

Läs mer

Familjerätt är inte någon federal fråga, utan varje enskild delstat har sin egen lagstiftning om underhållsskyldighet och underhållsbidrag. Det finns däremot en federal lag från 1992 (Uniform Interstate Family Support Act [UIFSA]), som innehåller regler om samarbete i underhållsfrågor. Den täcker vissa gränsöverskridande situationer såsom att fastställa och driva in underhållsbidrag när parterna bor i olika delstater, men den täcker även samarbete i internationella ärenden.

Myndigheten som administrerar verksamheten på federal nivå är OCSE. Målsättningen för OCSE:s verksamhet är att försäkra att barn får ekonomiskt och emotionellt stöd från båda föräldrarna. Lagstiftningen om detta finns i Title IV-D i den amerikanska Social Security Act, vanligtvis benämnd IV-D program.

Varje delstat måste ha ett så kallat Child Support Enforcement Program. Det innebär att delstaterna måste erbjuda hjälp till sina invånare i frågor om underhållsbidrag. Hjälpen innefattar att

- efterforska adresser
- fastställa faderskap
- fastställa underhållsbidrag
- driva in underhållsbidrag.

Det finns ett federalt register för registrering av ärenden om underhållsbidrag, bland annat för att förhindra att ett ärende handläggs i två delstater samtidigt. En domstol fastställer vanligtvis underhållsbidrag, men det är numera även möjligt för en delstat att fastställa underhållsbidrag genom ett administrativt förfarande.

Information om lagstiftning och verksamhet i USA finns på följande webbsidor.

<http://www.acf.hhs.gov/programs/cse/>

<http://www.supportguidelines.com/>

<http://www.ncsea.org/>

9 Anstånd och betalningsplan i ärenden med underhållsbidrag

Detta kapitel beskriver vad Försäkringskassan ska göra när den bidragsskyldige invänder att han eller hon inte kan betala fastställt underhållsbidrag.

9.1 Anstånd i ärenden med underhållsbidrag

I ärenden med underhållsbidrag gäller samma regler för anstånd som för ärenden med fastställd betalningsskyldighet (19 kap. 32 § SFB). Anstånd behandlas vidare i vägledning 2001:2.

Vid tillfälliga betalningssvårigheter ska de bidragsskyldiga alltid uppmanas att söka anstånd om betalningssvårigheterna gäller för obetalt betalningsbelopp. Det är möjligt för bidragsskyldiga som krävs på underhållsbidrag att utan anståndsansökan komma överens med Försäkringskassan om en tillfällig betalningsplan, se följande avsnitt 9.2.

9.2 Betalningsplan när den bidragsskyldige bor utomlands

När den bidragsskyldige bor utomlands finns inte samma möjligheter till indrivning av underhållsbidraget. Förutsättningarna att beräkna betalningsförmågan är också annorlunda eftersom andra länder har andra inkomstförhållanden, skatter, levnadsomkostnader och sociala förmåner än Sverige. Detta gör det svårt att strikt tillämpa samma beräkningsregler som vid beräkning av betalningsförmågan i anståndsärenden enligt 19 kap. 40–43 §§ SFB. I ärenden med underhållsbidrag råder Försäkringskassan över fordran och kan därför i dessa fall komma överens om betalningen med den bidragsskyldige utan en formell ansökan om anstånd. Vid beräkning av betalningsförmågan kan hänsyn tas till den bidragsskyldiges ekonomiska och sociala situation i bosättningslandet.

Överenskommelse om en betalningsplan ska i första hand göras när det är fråga om tillfälliga betalningssvårigheter. När betalningsförmågan blivit varaktigt nedsatt bör den bidragsskyldige uppmanas att söka jämkning av underhållsbidraget. I avvaktan på att jämkningen blir klar kan Försäkringskassan acceptera en betalningsplan.

Källförteckning

EU-förordningar och internationella överenskommelser

Rådets beslut av den 30 november 2009 om Europeiska gemenskapens ingående av Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet (2009/941/EG)

Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet

Europaparlamentet och rådets förordning (EG) nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar.

Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen)

Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar

Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet

Konventionen av den 30 oktober 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2007 års Luganokonvention)

Konventionen av den 16 september 1988 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (Luganokonventionen)

Haagkonventionen av den 2 oktober 1973 om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet

Konventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-konventionen) Bryssel den 27 september 1968

Konventionen med Danmark, Finland, Island, och Norge angående indrivning av underhållsbidrag, Oslo den 23 mars 1962

Haagkonventionen av den 15 april 1958 om erkännande och verkställighet av avgöranden om underhåll till barn

FN:s konvention av den 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet New York-konventionen (SÖ 1958:60)

Lagar

Föräldrabalken

Rättegångsbalken

Socialförsäkringsbalken

Utsökningsbalken

Lag (2014:912) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden

Lag (2011:603) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet

Offentlighets- och sekretesslag (2009:641)

Lag (2006:74) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden

Lag (1998:358) om Brysselkonventionen

Rättshjälpslag (1996:1619)

Lag (1996:1030) om underhållsstöd

Förvaltningslag (2017:900)

Lag (1976:108) om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden angående underhållsskyldighet

Lag (1966:680) om ändring av vissa underhållsbidrag

Lagen (1965:723) om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn

Lag (1962:512) om indrivning i Sverige av underhållsbidrag, fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Kungörelser

Kungörelse (1962:514) ang. indrivning i Danmark, Finland, Island eller Norge av underhållsbidrag

Kungörelse (1958:522) ang. tillämpning av konventionen d. 20 juni 1956 om indrivning av underhållsbidrag i utlandet

Förordningar

Förordning (2011:704) med kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning och 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet

Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

Förordning (2005:712) med föreskrifter om erkännande och internationell verkställighet av vissa avgöranden

Rättshjälpförordning (1997:404)

Utsökningsförordning (1981:981)

Förordning (1977:743) om tillämpning av lagen (1976:108) om erkännande och verkställighet av utländskt avgörande angående underhållsskyldighet

Förarbeten

Prop. 2013/14:219 Nya regler för erkännande och verkställighet av utländska domar på civilrättens område

Prop. 2011/12:110 2007 års Haagkonvention om underhållsskyldighet m.m.

Prop. 2010/11:120 Kompletterande bestämmelser till EU:s underhållsförordning

SOU 2010:59 Betänkande av Utredningen om underhållsskyldighet i internationella situationer

Prop. 2004/05:116 Ett reformerat underhållsstöd

Prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar, m.m.

Internationellt samarbete vid indrivning av underhållsbidrag, Ds Ju 1987:15

Prop. 1958/138 rörande ratifikation av konventionen om indrivning av underhållsbidrag i utlandet

Domar

HD Ö 4238-03

HD Ö 2114-03

NJA 1977 s. 325

NJA 1983 s. 241 I-III

NJA 1983 s. 573

NJA 2001 s. 911

NJA 2003 s. 226

Svea Hovrätt Ö 10179-02

FÖD-dom 1989:17

Justitieombudsmannen

JO-beslut, dnr 3718-2994

Vägledningar

2001:9 Underhållsstöd

2001:2 Betalningsskyldighet för underhållsstöd

2001:3 Offentlighet eller sekretess?

2016:1 Underhållsbidrag till barn

Danska bestämmelser

Lov om børnetilskud og forskudsvis utbetaling af børnebidrag" (lovebekendtgørelse nr. 439 af 14/05/2009)

Lov om børns forsørgelse" (lovbekendtgørelse nr. 352 af 15 maj 2003 med senere ændringer),

Bekendtgørelse nr. 167 af 17. mars 2005 om behandling av sager om børnebidrag og ægtefællebidrag (Bidragsbekendtgørelsen).

Årlig "Cirkulæreskrivelse om indkomstoversigt for fastsættelse af børne- og ægtefællebidrag"

Skrivelse af 20. december 1999 om forhøjelse af normalbidraget m.v.

Finska bestämmelser

Lag om vissa underhållsbidrag bindande vid levnadskostnader 583/2008

Lag om underhållsstöd 580/2008

Lag om underhåll för barn 704/1975

Social- och hälsovårdsministeriets förordning om förhöjning av vissa underhållsbidrag och underhållsstöd till följd av att vissa levnadskostnadsindex stigit 746/2008

Isländska bestämmelser

Lög um almannatryggingar nr. 100/2007 af 1. janúar 2016

Barnalög nr. 76 af 1. nóvember 2003

Lög um Innheimtustofnun sveitarfélaga nr. 54 af 6. apríl 1971 jf. reglement "um innheimtu og skil á meðlögum o.fl. á vegum Innheimtustofnunar sveitarfélaga nr. 491/1996

Norska bestämmelser

LOV 2005-04-29 nr 20: Lov om innkreving av underholdsbidrag mv. (bidragsinnkrevingsloven)

LOV 1989-02-17 nr 02: Lov om bidragsforskudd (forskotteringsloven)

LOV 1981-04-08- nr 07: Lov om barn og foreldre (barnelova)

LOV 1979-05-18 nr 18: Lov om foreldelse av fordringar (foreldseloven)

Amerikanska bestämmelser

Uniform Interstate Family Support Act (UIFSA)

Rapporter

Conclusions and Recommendations of the Special Commission on the implementation of the 2007 Child Support Convention and of the 2007 Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations (November 2009)

Explanatory Report on the Hague Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations

Explanatory Report on the Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance

Prel. Doc. No 3 of April 2003, Towards a new global instrument on the international recovery of child support and other forms of family maintenance, William Duncan. Haagkonferensen för internationell privaträtt

Report from 1998 National Child Support Enforcement Association Conference, Parallel Unilateral Policy Declarations – Bilateral arrangements as an alternative to conventions on the enforcement of support obligations. Gloria DeHart, Stephen Grant, Catherine Sheridin

Prel. Doc. No 1 of September 1995, Note on the operation of the Hague Conventions relating to maintenance obligations and of the New York Convention on the Recovery Abroad of Maintenance, Michel Pelichet. Haagkonferensen för internationell privaträtt

Conventions on Maintenance Obligations (Enforcement – Applicable Law) Draft Conventions adopted by the Twelfth Session and Explanatory Report by Michel Verwilghen, Haagkonferensen för internationell privaträtt 1975

Report of the committee of experts on the recognition and enforcement abroad of maintenance obligations (Doc. E/AC.39/1), United Nations Economic and Social Council

Litteratur

Anders Agell, Svend Danielsen, Peter Lødrup og Anna Singer, Nordisk børneret I, Farskap, morskap og underhåll till barn, Et sammenlignende studie af dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk ret med drøftelser af harmoniseringsmuligheder og reformbehov, Nord 2004

Stig Strömholm, Lars Engwall, Bengt Lindell, Stefan Strömberg, Svensk rätt – en översikt, Lustus förlag (2001)

Maarit Jänterä-Jareborg, Svensk domstol och utländsk rätt, Lustus förlag (1997)

Svensk internationell exekutions- och obeståndsrätt, Riksskatteverket 1997

Lars Bejstam och Anita Wickström, Underhållsstöd och Underhållsbidrag, Juristförlaget (1996)

Lennart Pålsson, Underhållsfrågor och internationell privaträtt, SvJT 1993 s. 613-633

Internetadresser

www.acf.hhs.gov/programs/cse

www.domstol.se

www.europa.eu

www.familiestyrelsen.dk

www.findlaw.comwww.finlex.fi

www.fpa.fi

www.fo.stm.dk

www.gl.stm.dk

www.hcch.net

www.kommunerna.net

www.lovdata.nowwww.medlag.is

www.ncsea.org

www.oikeus.fi/11407.htm

www.rigsombudsmanden.fo

www.rigsombudsmanden.gl

www.skat.dk

www.supportguidelines.com

www.trygdeetaten.no

Bilaga 1

Konventioner som tillämpas i samband med indrivning av underhållsbidrag i internationella ärenden

Konventionen med Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag

Oslo den 23 mars 1962

Danmark

Finland

Island

Norge

Sverige

Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om ändring
i konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge, undertecknad i
Oslo den 23 mars 1962 angående indrivning av underhållsbidrag

Oslo den 25 februari 2000

Danmark

Finland

Island

Norge

Sverige

Konventionen om indrivning av underhållsbidrag i utlandet

New York den 20 juni 1956

Algeriet

Argentina

Australien

Barbados

Belgien

Bosnien-Hercegovina

Brasilien

Burkina Faso

Centralafrikanska republiken

Chile

Colombia

Cypern

Danmark

Ecuador

Estland

Filippinerna

Finland

Frankrike

Grekland	Pakistan
Guatemala	Polen
Haiti	Portugal
Heliga stolen	Rumänien
Irland	Schweiz
Israel	Serbien
Italien	Seychellerna
Kap Verde	Slovakiska rep
Kazakstan	Slovenien
Kirgizistan	Spanien
Kroatien	Sri Lanka
Liberia	Storbritannien och Nordirland
Luxemburg	Surinam
Makedonien	Sverige
Marocko	Tjeckiska rep
Mexiko	Tunisien
Moldavien	Turkiet
Monaco	Tyskland
Montenegro	Ukraina
Nederländerna	Ungern
Niger	Uruguay
Norge	Vitryssland
Nya Zeeland	Österrike

Konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden om underhåll till barn**Haag den 15 april 1958**

Belgien	Slovakiska rep
Danmark	Spanien
Finland	Surinam
Frankrike	Sverige
Italien	Tjeckiska rep
Liechtenstein	Turkiet
Nederländerna	Tyskland
Norge	Ungern
Portugal	Österrike
Schweiz	

Konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden angående underhållsskyldighet**Haag den 2 oktober 1973**

Andorra
Australien
Aruba
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Grekland
Italien
Litauen
Luxemburg
Nederländerna
Norge
Polen
Portugal
Schweiz
Slovakiska rep
Spanien
Storbritannien och Nordirland
Sverige
Tjeckiska rep
Turkiet
Tyskland
Ukraina

Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar

Albanien
Bosnien-Hercegovina
Brasilien
EU
Förenade staterna (USA)
Honduras
Montenegro
Norge
Turkiet
Ukraina
Vitryssland

Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet

EU
Brasilien
Serbien

Reciprocitet – bilaterala överenskommelser om indrivning av underhållsbidrag

Australien	1 april 1989 (avser erkännande och verkställighet)
Kalifornien	1 september 1988
Flertalet delstater i USA	1 maj 1991

EU- och EFTA-området**Konventionen av den 30 oktober 2007 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (2007 års Luganokonvention)**

Tillämpas i förhållande till Island och Schweiz.

Konventionen om domstolsbehörighet och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I) Bryssel den 27 september 1968

För Sveriges del fr.o.m. den 1 januari 1999. Konventionen är giltig endast i förhållande till en del utomeuropeiska territorier som inte omfattas av Bryssel I-förordningen.

Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (underhållsförordningen)

Gäller i alla EU:s medlemsländer från och med den 18 juni 2011.

Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen) Trätt i kraft 1 mars 2002

Gäller i stället för Bryssel I-konventionen i alla EU-länder.

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 805/2004 av den 21 april 2004 om införande av en europeisk exekutionstitel för obestridda fordringar. Trätt i kraft 21 januari 2005

Gäller i alla EU-länder utom Danmark.

Rådets beslut av den 30 november 2009 om Europeiska gemenskapens ingående av Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet

Bilaga 2

Lista verkställighetskonventioner/förordningar samt datum för ikraftträdande

	58 Haag	73 Haag	2007 Lugano	Bryssel-I	44/2001	4/2009	2007 Haag
Albanien							130101
Andorra		120701					
Australien		020201					
Bosnien- Hercegovina							130201
Belgien	620101				020301	110618	
Bulgarien					070101	110618	
Brasilien							171101
Cypern					040501	110618	
Danmark	660101	880101	100101	981201	070701	110618	
Estland		980401			040501	110618	
EU			100101				140801
Finland	670824	830701		990401	020301	110618	
Frankrike	660725	771001		000801	020301	110618	
Grekland		040201		991001	020301	110618	
Honduras							181019
Irland				991201	020301	110618	
Island			110501				
Italien	620101	820101		990601	020301	110618	
Kroatien						130701	
Lettland					040501	110618	
Liechtenstein	721220						
Litauen		031001			040501	110618	
Luxemburg		810601		000501	020301	110618	
Malta					040501	110618	
Montenegro							170101
Nederländerna	640428	810301		981201	020301	110618	
Norge	651101	780701	100101				130101
Polen		960701			040501	110618	
Portugal	740224	760801		991001	020301	110618	
Rumänien					070101	110618	
Schweiz	650117	760801	110101				
Slovakien	721002	930101			040501	110618	
Slovenien					040501	110618	
Spanien	731109	870901		990401	020301	110618	
Storbritannien		800301		010101	020301	110618	
Surinam	751125						
Sverige	660301	770501		990101	020301	110618	
Tjeckien	721002	930101			040501	110618	
Turkiet	730625	831101					170201
Tyskland	620101	870401		990101	020301	110618	
Ukraina		080801					131101
Ungern	721002				040501	110618	
USA							170101
Vitryssland							180601
Österrike	620101			981201	020301	110618	